

SVETPTIC

REVIJA DRUŠTVA ZA OPAZOVANJE IN PROUČEVANJE PTIC SLOVENIJE 20 let

03
2020

Slavci so s svojim petjem že od nekdaj navduševali skladateljske genije, čeprav po izgledu niso zelo vpadljive ptice. Izjema pa je **MODRA TAŠČICA** (*Luscinia svecica*), nekdanj imenovana tudi višnjevi slavec, s čudovitim modrim predpasnikom. Modra taščica je danes ogrožena vrsta, ki se ravno v jesenskih dneh seli čez naše kraje.

foto: **Jure Novak**

SVETPTIC

revija Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije, letnik 26, številka 03, september 2020
ISSN: 1580-3600

SPLETNA STRAN REVJE:
www.ptice.si/publikacije/svetptic/

IZDAJATELJ:
Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS - BirdLife Slovenia) ©
E-POŠTA: dopps@dopps.si
SPLETNA STRAN: ptice.si

© Revija, vsi v njej objavljeni prispevki, fotografije, risbe, skice, tabele in grafikoni so avtorsko zavarovani. Za rabo, ki je zakon o avtorskih pravicah izrecno ne dopušča, je potrebno soglasje izdajatelja. Revija nastaja po velikodušnosti avtorjev, ki svoje pisne in slikovne prispevke podarjajo z namenom, da pripomorejo k varovanju ptic in narave.

NASLOV UREDNIŠTVA:
DOPPS - BirdLife Slovenia, Tržaška cesta 2 (p. p. 2990), SI-1000 Ljubljana
tel.: 01 426 58 75,
fax: 01 425 11 81

GLAVNA UREDNICA: Petra Vrh Vrezec
E-POŠTA: petra.vrh@dopps.si

UREDNIŠKI ODBOR:
Gregor Bernard, Blaž Blažič, Katarina Denac, Tomaž Mihelič, dr. Tomi Trilar, Barbara Vidmar, dr. Al Vrezec

LEKTORIRANJE: Henrik Ciglič, Mojca Pipan

ART DIREKTOR: Jasna Andrič

OBlikOVANJE: Gorazd Rovina, Vizualgrif d.o.o.

PRELOM: Boris Jurca, NEBIA, d. o. o.

TISK: Schwarz print d.o.o.

NAKLADA: 2500 izvodov

IZHAJANJE: letno izidejo 4 številke

Člani DOPPS prejmejo revijo brezplačno.

Revija je vpisana v register javnih glasil pod zaporedno številko 1610.

Mnenje avtorjev ni nujno mnenje uredništva.

Za objavo oglasov pokličite na društveni telefon ali pošljite e-mail glavni urednici.

POS LANSTVO DOPPS:
Delamo za varstvo ptic in njihovih življenjskih okolij. S tem prispevamo k ohranjanju narave in blaginji celotne družbe.

PREDS EDNIK: Rudolf Tekavčič
PODPREDS EDNICA: dr. Tatjana Čelik
UPRAVNI ODBOR: Gregor Bernard, dr. Pavel Gantar, Eva Horvat, David Kapoš, Urša Koce, mag. Iztok Noč, Tanja Šumrada
NADZORNI ODBOR: Bogdan Lipovšek, dr. Peter Legiša, Bojan Marčeta, dr. Tomi Trilar
DIREKTOR: dr. Damijan Denac

DOPPS je slovenski partner svetovne zveze naravovarstvenih organizacij BirdLife International.

LUDWIG VAN BEETHOVEN

foto: **Wikipedija**

6

PTICE V GLASBI

Petje ptic je eden najlepših zvokov v naravi, ki mu vsi radi prisluhnemo. Nič presenetljivega torej, da so ravno ptice s svojim lepim in raznolikim petjem navdihnile številne skladatelje, da so zvoke iz narave prenesli v notno črtovje oz. glasbo.

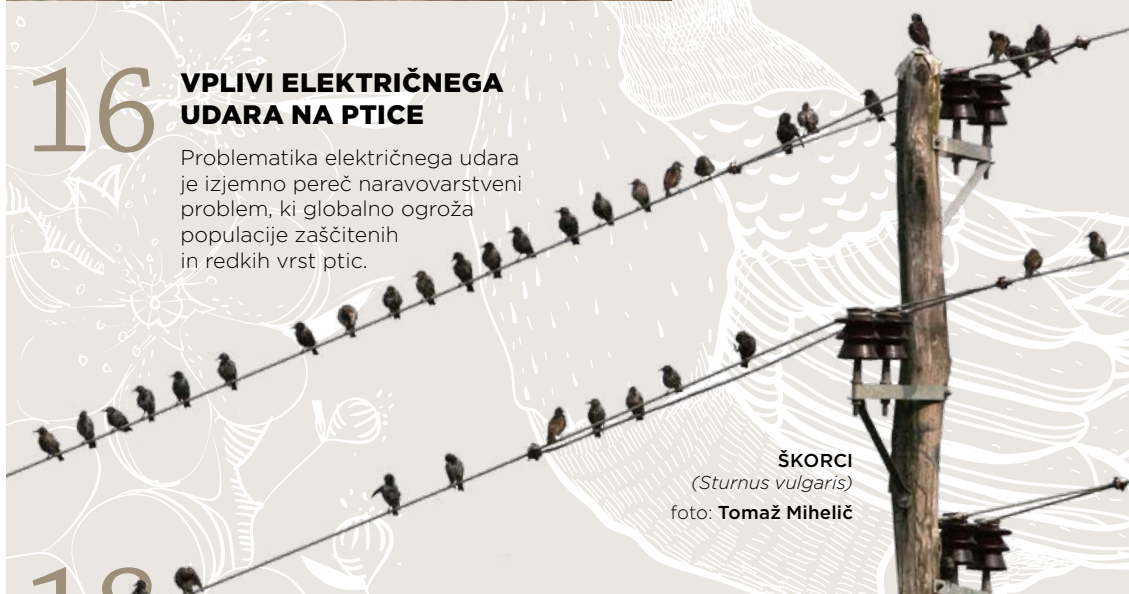
ARGENTINSKA LISICA
(*Lycalopex griseus*)

foto: **Matija Križnar**

16

VPLIVI ELEKTRIČNEGA UDARA NA PTICE

Problematika električnega udara je izjemno pereč naravovarstveni problem, ki globalno ogroža populacije zaščitenih in redkih vrst ptic.

ŠKORCI
(*Sturnus vulgaris*)
foto: **Tomaž Mihelič**

18

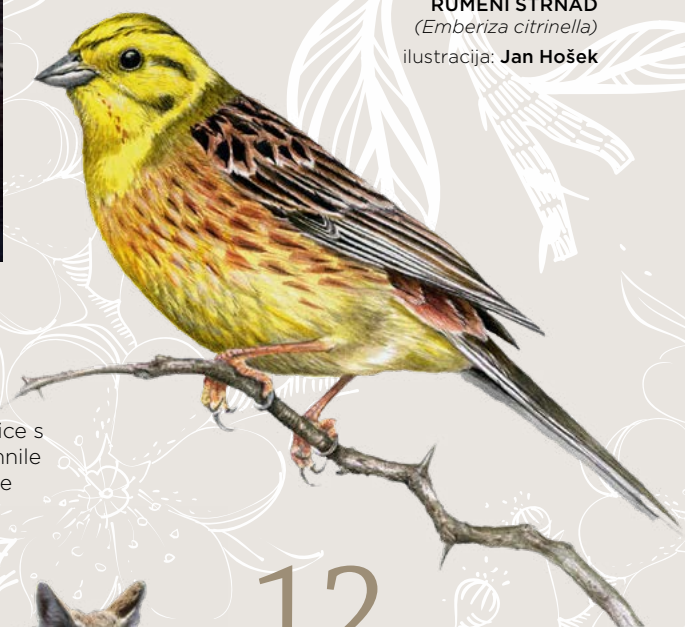
IZGINJANJE TRADICIONALNE KULTURNE KRAJINE NA GORIČKEM

V zadnjih dvajsetih letih je prišlo do velike spremembe v sestavi rastlinskih vrst na Goričkem. Na podlagi tega se je tudi zelo spremenilo življenjsko okolje ptic, ki je kot takšno praktično izginilo.

foto: **Željko Šalamun**

RUMENI STRNAD
(*Emberiza citrinella*)
ilustracija: **Jan Hošek**

12

JUŽNI ANDI PATAGONIJE - MED LEDENIKI, JEZERI IN VRHOVI

Razgibana pokrajina in naravoslovni sprehodi po južnih Andih Patagonije jemljejo dih.

KAZALO

- 4 **PTICE NAŠIH KRAJEV** // Blaž Blažič
- 6 **PTICE V GLASBI** // Petra Vrh Vrezec
- 12 **JUŽNI ANDI PATAGONIJE** // Matija Križnar
in Katja Srebotnjak
- 16 **VPLIVI ELEKTRIČNEGA UDARA NA PTICE**
// Tomaž Mihelič, Pia Höfferle
- 18 **IZGINJANJE TRADICIONALNE KULTURNE
KRAJINE NA GORIČKEM** // Stanko Čerpnjak
- 21 **KAJ NAM Z BARVO SPOROČA LESNA
SOVA** // Taja Skrt Kristan, Lina Vozny
- 22 **STEPSKI LUNJ** // Matej Gamser
- 26 **RASTLINE ZA PRIVABLJANJE PTIC NA
NAŠ VRT** // prevedla in priredila Petra Vrh Vrezec
- 28 **PROGRAM PREDAVANJ, IZLETOV IN AKCIJ
DOPPS, OKTOBER–DECEMBER 2020**
- 34 **NARAVA JE SVETIŠČE** // foto: Ivan Petrič
- 36 **IZTOK ŠKORNIK, »RANGER«
SEČOVELJSKIH SOLIN** // pogovarjala se je
Petra Vrh Vrezec
- 42 **GOLITEV PERUTI BELE ŠTORKLJE
ZA OBROČKOVALCE IN OPAZOVALCE**
// Borut Štumberger
- 44 **PA POJDIMO VESELO NA DELO**
// Barbara Vidmar
- 48 **NEPREMIČNINE VELIKEGA SKOVICA**
// Larisa Vodopivec
- 49 **ŠE VEDNO BELEŽIMO KRIMINAL NAD
PTICAMI V SLOVENIJI** // Tjaša Zagoršek, Urša Koce
- 50 **NOVICE**
- 59 **IN MEMORIAM: VOJKO HAVLIČEK**

foto: Alen Ploj

Govoriti o lastnih dosežkih je vedno nevhvaležno, za nekoga so namreč že skromna dejstva prevelika samohvala, medtem ko pričakovanj drugih ni mogoče nikoli doseči. Ljudje smo pač nagnjeni k temu, da druge sodimo strožje kot sebe. Naša lastna dejanja tako šele s časom dobijo pravi obraz in vrednost, takšno ali drugačno. Šele čas pokaže, kaj je bilo vredno in kaj zavrženo. Na DOPPS-u se sicer proti določenim posegom, praksam in dejanjem borimo že danes, saj smo globoko prepričani, da so škodljivi tako za naravo kot za človeka. Prepričani smo tudi, da bo prišel čas, ko se bodo nam ali pa prihodnjim rodovom početja današnjega časa oz. človeka zdela skrajno bedna in tudi smešna in se jih brez zvrhane mere ironije sploh ne bo dalo obravnavati. Sebe smo imenovali moderni človek, a tisti novi si bo moral nadeti neko drugo ime, saj z »modernim« od danes ne bo hotel imeti nič skupnega. O njem bo bržkone razmišljal takole:

»Moderni so sicer radi govorili, kako bi bilo treba izboljšati svet, a počeli so vedno iste stvari in prekomerno izkoriščali vse, kar se je dalo, ne da bi spremenili svoje navade. Vse jih je motilo. Vrane na drevju so jim kvarile zdravje in počutje, kormorani so pojedli njihove ribe in štokrlje in lastovke so ponečedile krasne pločnike in nove drage strehe. Hoteli so čist zrak in pitno vodo, a na krožnikih vse po starem – preveč, nezdravo in naravi ter bitjem neprijazno. Lastili so si druga bitja in lahkotno odločali o njihovih usodah. Povsod so videli samo sebe. Hoteli so ustvariti svet gospodarjev, a njihovo, seveda od njih samih čislano znanje je bilo mnogo preskromno, pač pa zato objestnost in občutek moči toliko prevelika. Služili so napačnemu. Potem so debelo gledali, ko so prišle suše, poplave, ujme in virusi, in valili krivdo na vse mogoče, samo vase se niso znali ozreti. Resnico so prekrili s paragrafi, birokracijo in črkobralstvom, in s tem tako spretno manipulirali, da so verjeli že lastnim lažem, pa še to se na koncu ni več dalo. Ve se, kaj jih je gnalo, a to je bila njihova poguba. Ko so končno dojeli, kaj s svojim početjem drugim počnejo sami sebi, jih je srečala pamet. Le glave so bile bolj trde. Kljub temu da so jim te besede (sicer redki) posamezniki od vzhoda do zahoda ponavljali neprekinjeno nekaj tisoč let, je bilo prav toliko let tudi potrebnih, da so se jih malo prijelo.«

DAMIJAN DENAC,
direktor DOPPS-a

22

STEPSKI LUNJ

Prelomno leto za stepskega lunja je bilo 2010, ko je sledil porast opazovanj.

foto: Jure Novak

PTICE NAŠIH KRAJEV

// Blaž Blažič

1

PRITLIKAVA TUKALICA (*Porzana pusilla*)

Čeprav so bila opazovanja te vrste pri nas še do nedavnega izjemno redka, se zadnja leta pritlikava tukalica spomladi redno pojavlja na Cerknškem jezeru. Tako je bila, med popisi kosca, tudi junija 2020 večkrat zabeležena na tem območju [<http://barjebirding.blogspot.com/2020/06/kosceve-noci.html>, <https://www.facebook.com/BirdingSlovenia/posts/3547656895258389>].

izvirni foto: **Jon Poljanec**

2

ČRNOGLAVI STRNAD (*Emberiza melanocephala*)

Redek podatek. Odrasel samec črnohlavega strnada je bil junija 2020 opazovan na območju Cerknškega jezera [<http://barjebirding.blogspot.com/2020/06/kosceve-noci.html>].

foto: **Dejan Bordjan**

3

STRMOGLAVEC (*Morus bassanus*)

Redko opazovanje. Dve odrasli in ena mlada ptica so bile konec avgusta 2020 opazovane ob slovenski obali [<https://www.facebook.com/BirdingSlovenia/posts/3699839923373418>].

foto: **Alen Ploj**

4

ŠKOLJKARICA (*Haematopus ostralegus*)

Avgusta 2020 je bil pri Strunjanu opazovan osebek školjkarice, kar je prvo opazovanje vrste na tem območju [<http://carniolicum.blogspot.com/2020/08/the-start-of-autumn-migration.html>].

foto: **Alen Ploj**

5

ČEBELAR (*Merops apiaster*)

Najdba novega gnezdišča na slovenski obali. Dve aktivni gnezdi čebelarja sta bili avgusta 2020 najdeni v peščeni brežini oljčnega nasada v Krajinskem parku Strunjan [<http://carniolicum.blogspot.com/2020/08/bee-eaters-breeding-at-strunjan.html>].

izvirni foto: **Domen Stanič**

6

ZLATA PROSENKA (*Pluvialis apricaria*)

Zanimivo opazovanje. Zlata prosenka v poletnem perju se je v prvi polovici avgusta 2020 nekaj dni zadrževala v polslani laguni Škocjanskega zatoka [<https://www.facebook.com/skocjanskizatok/posts/2640696289529524>].

izvirni foto: **Daniel Bosch**

7

VELIKI PRODNIK (*Calidris canutus*)

Redko opazovanje. Prvozimski osebek te vrste je bil avgusta 2020 opazovan v polslani laguni Škocjanskega zatoka [<https://www.facebook.com/skocjanskizatok/posts/2640696289529524>].

izvirni foto: **Domen Stanič**

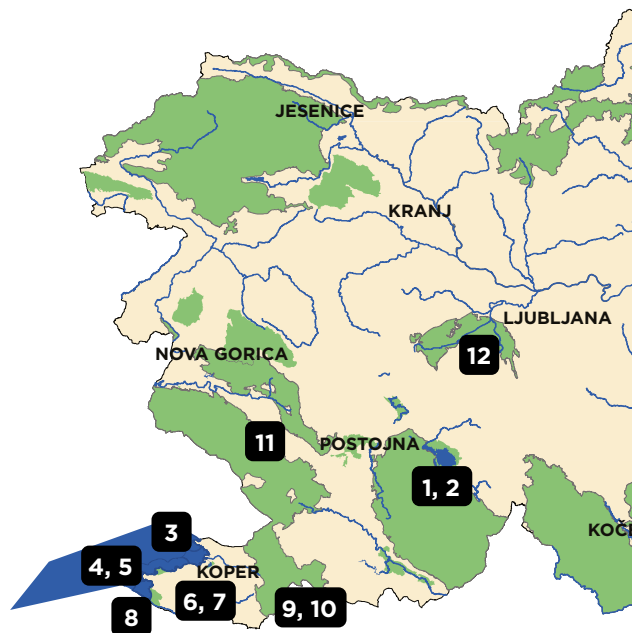

8

LAŠKI ŠKRJANEC (*Melanocorypha calandria*)

Šesti podatek za Slovenijo. Vrsta je bila sredi aprila 2020 opazovana v Sečoveljskih solinah [<https://www.facebook.com/BirdingSlovenia/posts/3547656895258389>].

foto: **Alex Kotnik**

Naslov za kopije objavljenih prispevkov:
Blaž Blažič, DOPPS, Tržaška 2, SI-1000
Ljubljana, elektronska pošta:
blaz.blazic@dopps.si

Naslov za sporočanje opazovanj redkih vrst:
Mitja Denac, Komisija za redkosti, DOPPS,
Tržaška 2, SI-1000 Ljubljana, elektronska
pošta: mitja.denac@gmail.com

Obrazec za opis opazovanj redkih vrst:
<http://ptice.si/ptice-in-ljudje/komisija-za-redkosti/sporocite-redkost/obrazec/>

9

RDEČA LASTOVKA
(*Cecropis daurica*)

Zanimivo opazovanje. Na isti hiši kot leta 2011 je bilo junija 2020 v Movražu vnovič najdeno gnezdo rdeče lastovke [<http://barjebirding.blogspot.com/2020/06/poletna-pohajkovanja.html>].

izvirni foto: **Mitja Denac**

10

RJAVOGLAVI SRAKOPER
(*Lanius senator*)

Rjavoglavi srakoper je bil spomladi 2020 zabeležen na več različnih lokacijah po državi. Najbolj zanimiva pa so večkratna opazovanja para na Movraškem Kuku, kar kaže na verjetno gnezdenje te vrste na tem območju [<https://www.facebook.com/BirdingSlovenia/posts/3547656895258389>, <http://carniolicum.blogspot.com/2020/06/ortolan-full-imerion.html>].

foto: **Daniel Bosch**

11

ROŽNATI ŠKOREC
(*Sturnus roseus*)

Spomladi 2020 smo bili spet priča invaziji te vrste v Sloveniji. Največ opazovanj rožnatih škorcev je bilo zabeleženih v jugozahodni Sloveniji, kjer so bile opažene tudi jate z več kot 100 osebkov [<https://www.facebook.com/BirdingSlovenia/posts/3547656895258389>].

izvirni foto: **Mitja Denac**

12

ČOKETA
(*Gallinago media*)

Redek podatek. V začetku maja 2020 je bil na Ljubljanskem barju opazovan en osebek te vrste [<https://barjebirding.blogspot.com/2020/05/poznopomladanske-barjanske-dobrote.html>].

izvirni foto: **Mitja Denac**

13

PLOSKOKLJUNI LISKONOŽEC
(*Phalaropus fulicarius*)

Deveti podatek za Slovenijo. Vrsta je bila spomladi 2020 opazovana na Ormoškem jezeru [<https://www.facebook.com/BirdingSlovenia/posts/3547656895258389>].

foto: **iStock**

14

JUŽNA POSTOVKA
(*Falco naumanni*)

Južna postovka je bila spomladi 2020 opazovana v bližini zadrževalnika Medvedce. Podatek pomeni prvo opazovanje vrste na tem območju ter štirinajsto opazovanje za Slovenijo po izumrtju vrste kot gnezdilke [<https://www.facebook.com/BirdingSlovenia/posts/3547656895258389>].

foto: **Borut Rubinič**

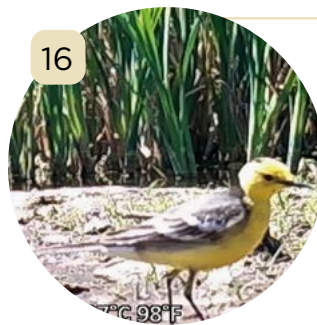
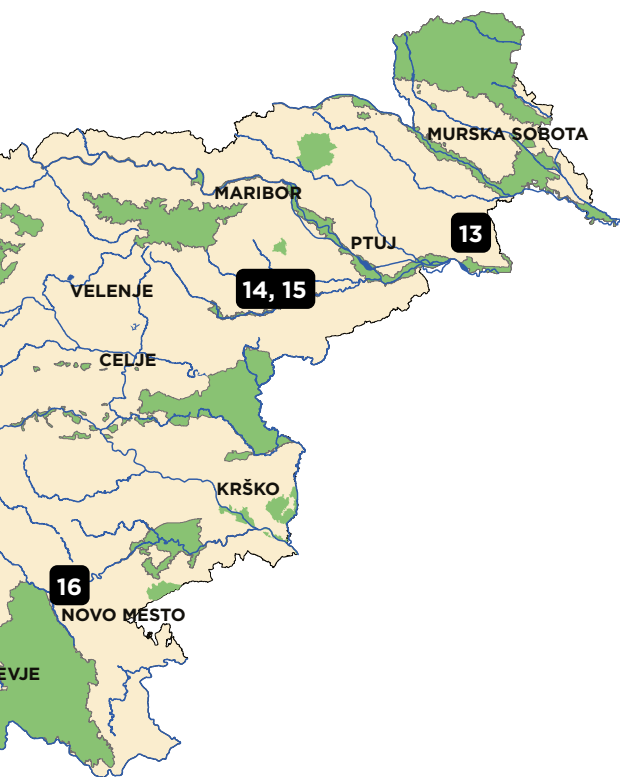

15

ČRNOČELI SRAKOPER
(*Lanius minor*)

Črnočeli srakoper je bil spomladi 2020 zabeležen ob zadrževalniku Medvedce – prvo opazovanje vrste na tem območju [<https://www.facebook.com/BirdingSlovenia/posts/3547656895258389>].

foto: **Enej Vrezec**

16

CITRONASTA PASTIRICA
(*Motacilla citreola*)

Samec citronaste pastirice je bil s pomočjo samosprožilne kamere fotografiran v začetku maja 2020 pri Zalogu na Dolenjskem [<https://www.facebook.com/BirdingSlovenia/posts/3547656895258389>].

izvirni foto: **Filip Kapš**

PTICE V GLASBI

// Petra Vrh Vrezec

Ptice in njihovo petje so skladatelje in glasbenike navduševali že vsaj od 14. stoletja dalje.

Na sliki je **RAKAR** (*Acrocephalus arundinaceus*).

foto: **Dušan Šipek**

Petje ptic je eden najlepših zvokov v naravi, ki mu vsi radi prisluhnemo.

Nič presenetljivega torej, da so ravno ptice s svojim lepim in raznolikim petjem navdihnile številne skladatelje, da so zvoke iz narave prenesli v notno črtovje oz. glasbo. Nastale so prav neverjetne glasbene stvaritve, ki opisujejo razpoloženje človeka ob opazovanju ali poslušanju ptice, ko se ta spomladi vrne s prezimovališč v naše kraje ali pa nas jeseni zapuša. Nekaterim glasbenim ustvarjalcem je bil izziv oponašanje ptičjega napeva s pomočjo glasbenih inštrumentov ali glasu, spet tretji pa so bili tako iznajdljivi, da so v glasbeno delo vključili kar prave posnetke ptic iz narave.

Ptičje petje je ena najbolj opaznih značilnosti ptic. Ko jih pozorneje poslušamo, slišimo večinoma dolg, kompleksen napev samca, izjemoma samice, čemur pravimo svatovsko petje. V obdobju razmnoževanja, spomladi in poleti, je ta napev ključen za preživetje. Z njim samci vabijo samico ali več samic k sebi, obenem pa z njim s svojega območja odganjajo druge samce. Ptičje petje je torej ljubezenska romanca in srdita grožnja hkrati, čeprav v ušesih ljudi seveda pomeni samo nekaj lepega. Pozornejši poslušalec pa bo slišal tudi kratko, enostavno oglašanje ptic, ki mu pravimo klic in ga lahko proizvajata oba spola v vsakem letnem času. Klice ptice uporabljajo med sporazumevanjem za hrano, ob zamenjavi partnerja pri valitvi, za vzdrževanje stikov med letenjem v jati ipd. Ptice torej ne pojejo zaradi navala čustev (veselja, žalosti, strahu ...), kot to delamo ljudje, pač pa ima pri njih petje zgolj vlogo sporazumevanja, enako kakor za nas govor.

KAKO POJEJO PTICE IN KAKO MI, LJUDJE

Ptičjemu glasovnemu aparatu pravimo sirinks ali spodnji grgavec. Ta je pri pticah nameščen na razcepšču sapnic in sapnika, kjer pri ljudeh ni organa z glasovnimi zmožnostmi. Ljudje imamo glasovni organ, torej glasilke, više v dihalni cevi, v larinksu ali grlu. Razlika med ptičjim in našim zvočnim aparatom je tudi v tem, da so naše glasilke organ, sestavljen iz mišic, ptičji sirinks pa je nekakšno vezivno tkivo. Zaradi tega se naše glasilke kot mišice po daljšem napreznju hitro utrudijo in postanemo hripavi, kar pa se pri pticah ne dogaja. Tako človeške glasilke kot ptičji sirinks imajo posebne membrane, opne, ki vibrirajo in ustvarjajo zvočne valove, ko je iz pljuč prek njih potisnjen zrak.

Kot vemo, moramo ljudje med petjem ali govorjenjem ves čas vdihovati zrak. Ptice ta problem rešujejo z nizi kratkih vdihov, zato lahko pojejo brez prekinitve. Pri izkoristku zraka so tako učinkovite, da pri oglašanju porabijo kar 100 % iztisnjenega zraka iz pljuč in zračnih vreč, mi pa le 2 %.

SE JE ČLOVEŠKI GOVOR RES RAZVIL IZ OPONAŠANJA PTIČJEGA PETJA

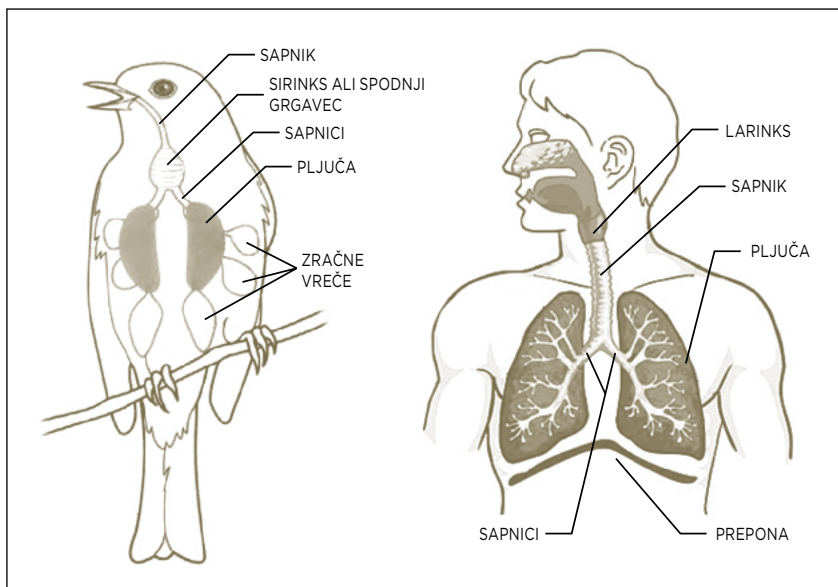
Že Charles Darwin se je v 19. stoletju spraševal, kako so ljudje iznašli govor. Razmišljal je, da bi govor lahko izviral iz petja, to pa naj bi spodbudilo nastanek besed, ki izražajo različna zapletena čustva. Raziskovalci, tako biologi kot lingvisti, pravijo, da je bil Darwin na pravi poti. Človeški jezik je nastal iz dveh oblik komunikacije, ki jih najdemo v živalskem kraljestvu: prvič, iz zapletenih pesmi ptic, ki spominjajo na pisano paleto čustev, in drugič, iz kratkih slišnih sporočil, ki pomenijo informacije, kar najdemo pri primatih. V nekem trenutku, v obdobju pred 50.000 in 80.000 leti, so ljudje ti dve vrsti izražanja združili v edinstveno prefinjeno obliko jezika. Naša vrsta lahko sporoča bistvene informacije, tako kot primati, toda kot ptice imamo tudi melodično sposobnost, da sestavljamo neskončen niz besed (kot raznoliko petje). Dejansko so raziskovalci dokazali, da so ljudje najprej peli, kot je razmišljal Darwin, nato pa jim je v te pesmi uspelo vključiti posebne zloge, s katerimi so tudi nekaj sporočali.

ZVOČNA KULISA PTIC GOZDA

Opomba: Če si v Google Playu naložite aplikacijo QR Code Reader, vas bo telefon ob slikanju kode QR povezal z zvočnimi posnetki na spletu, ki jih lahko potem poslušate ob prebiranju članka.

Primerjava ptičjega in človeškega GLASOVNEGA APARATA

🔊 Petje rumenega strnada iz narave

🔊 Petje rumenega strnada, zapisano v 5. simfoniji skladatelja Ludwiga van Beethovna

Zagotovo je vsem poznan motiv iz uvoda znane 5. simfonije skladatelja **LUDWIGA VAN BEETHOVNA** (1770-1827, na sliki); letos decembra bomo obeležili njegov 250. rojstni dan. Zamisel za ta uvodni motiv (prvih nekaj taktov) je skladatelj zelo verjetno dobil ob poslušanju petja **RUMENEGA STRNADA** (*Emberiza citrinella*, na sliki).

foto: **Wikipedija** (Ludwig van Beethoven), **Tone Trebar** (rumeni strnad)

NAVDIHUJOČE PTICE

Že v daljni preteklosti so ljudje občudovali lepo, barvito perje ptic in uživali ob poslušanju njihovega petja. Nobena druga žival ni navdihnila toliko

skladateljev kot ravno ptice s svojimi pesmimi. V zahodni klasični glasbi se ptice pojavljajo vsaj od 14. stoletja dalje, ko so skladatelji ptice in ptičje petje začeli posnemati ali uporabljati v svojih delih.

NAJVEČKRAT UGLASBENI PTICI

Ptici, ki sta pritegnili največjo pozornost skladateljev, sta kukavica (*Cuculus canorus*) s svojim enostavnim, značilnim petjem v tercah (med tonoma je tri stopnje razlike) in slavec (*Luscinia megarhynchos*), ki v ljudskem svetu velja za enega najboljših pevcev med pticami.

GUSTAV MAHLER, svetovno znani skladatelj in dirigent, je s svojim delom pomembno vplival na razvoj kulture v Ljubljani.

foto: **Wikipedija**

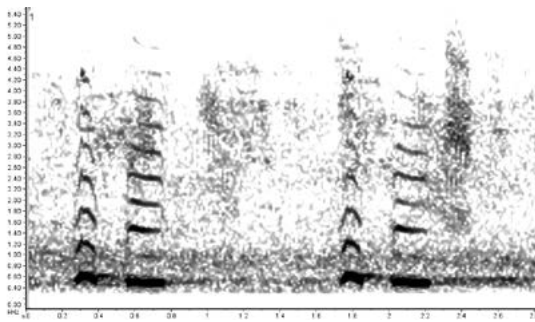
KUKAVICA (*Cuculus canorus*) je priljubljena ptica med skladatelji.

foto: **Tone Trebar** / www.naturephoto-tone

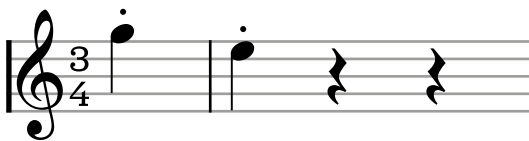

Kukavica

Kukavica je pogosta gnezdilka pri nas in v Evropi, kar je poleg enostavne pesmi gotovo botrovalo k pogostejšemu vključevanju njenega petja v glasbo. Ker je selivka, k nam prileti v aprilu in bojeviti samci takoj prično glasno prepevati svojo dvozložno in zelo glasno pesem ter vabiti samice. Značilni kukavičji *ku-ku* se je prelil v mnoge pesmi, tudi v vsem znano slovensko ljudsko pesem »Slišala sem ptičko pet', zapela je ku-ku«. Kukavičje petje pa je zelo priljubljeno v skladbah za orkester. Poziv kukavice se znajde v Simfoniji št. 1 avstrijskega skladatelja Gustava Mahlerja (1860–1911), ki je v svojih zgodnjih letih kot dirigent služboval v Ljubljani. Kukavičje petje je vodilni glas v prvem delu 1. simfonije in sproža prebujajočo se naravo.

Petje kukavice, prikazano na sonogramu

Notni zapis kukavičjega »ku-ku«

 Petje kukavice iz narave

 Enostavno kukavičje petje, zapisano v Mahlerjevi Simfoniji št. 1 (od 2.33 min naprej)

SLAVEC (*Luscinia megarhynchos*) je znan kot eden najboljših pevcev med pticami, zato je njegovo petje tako velikokrat uglasbeno.

foto: Alen Ploj

 Petje slavca v naravi

 Eden najuspešnejših italijanskih simfoničnih skladateljev na prehodu iz 19. v 20. stoletje, Ottorino Respighi, ki je slavca uglasbil v suiti Ptice (od 10.34 min naprej).

Toda Mahlerjeva kukavica je čudna ptica - njen dvonotni motiv je v padajoči kvarti (med tonoma je štiri stopnje razlike) namesto terci. Skladatelj si je torej privoščil nekaj umetniške svobode, pri čemer je glasbeno kukavičje petje vendarle še dovolj podobno petju kukavice v naravi.

Slavec

Slavec je najglasnejša žvrgoleča ptica, ki poje ne le podnevi, temveč tudi ponoči. Redko ga vidimo, zato pa toliko pogosteje slišimo. Slavec je sicer malo trši zalogaj za oponašanje, a to glasbenikov ni odvrnilo od tega, da ne bi uglasbili njegovega petja. Skozi stoletja je nastala vrsta lepih in zelo različnih glasbenih del, ki jih je navdihnil najboljši ptičji pevec.

Nemško-angleški skladatelj Georg Friedrich Händel (1685–1759) pa je v skladbi Koncert za orgle

in orkester št. 13, »Kukavica in slavec«, povezal celo obe priljubljeni ptici. V njej se »pogovarjata« kukavica s svojim flavtnim registrom, ki oponaša kukavičji kuku, in slavec, katerega petje je ponazorjeno s številnimi hitrimi notami.

Danes napev ptice lahko kadarkoli poslušamo na posnetkih na telefonu, tablici, računalniku ipd. Skladatelji starejših obdobij pa niso imeli na voljo posnetkov oglašanj ptic, s katerih bi lahko na-

 Koncert za orgle in orkester št. 13, »Kukavica in slavec« (Allegro) skladatelja Georga Friedricha Händla (od 3.29 min se oglasita kukavica in slavec).

GEORG FRIEDRICH HÄNDEL je napisal glasbo za angleški dvor na prehodu med 17. in 18. stoletjem.

foto: Wikipedia

tančno prisluhnili petju ptic, preden bi ga zapisali. Zelo verjetno so morali v naravi preživeti precej časa in natančno poslušati ptičje žvrgolenje, da

so le-to lahko uglasbili v svojih delih. Poleg tega je bilo treba tudi dobro vedeti, kdaj in kje poje kakšna ptica. Slavec denimo pri nas poje le kratek čas, približno dva meseca, in ga je treba pravočasno »ujeti«, obenem pa tudi vedeti, kje ga najti. Ob poslušanju glasbenih del nam je tudi jasno, da so skladatelji znali zelo dobro ločevati med žvrgolenjem slavca, črnoglavke in npr. kosa.

Gotovo naši dedki in babice ter tudi starši opažajo, da je danes petje ptic drugačno. Zaradi človeškega brezbržnega poseganja v naravo je žal utihnila že marsikatera ptičja pesem. Zato smo danes močno prikrajšani za še večji pernati orkester.

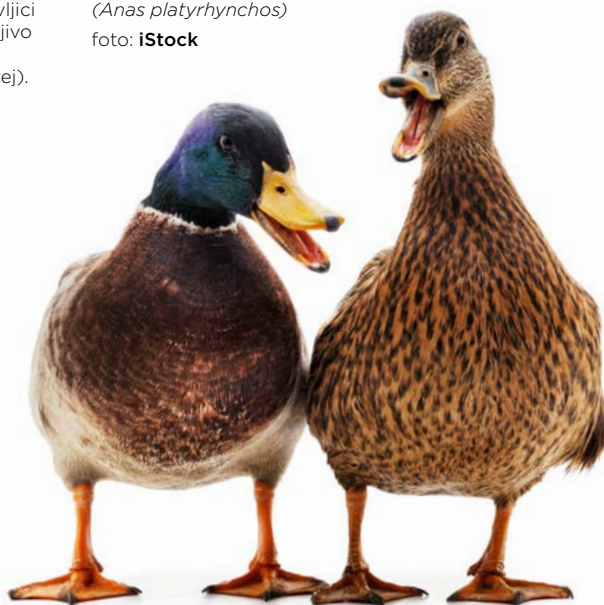

Skladatelj Sergej Prokofjev je v pravljici Peter in volk očarljivo orisal hojo race (od 2.00 min naprej).

MLAKARICA
(*Anas platyrhynchos*)

foto: iStock

DRUGE VRSTE PTIC V GLASBI

Skladatelji so poleg kukavice in slavca v glasbena dela vključevali tudi druge vrste ali skupine ptic, denimo kosa (*Turdus merula*), raco, sinico, srako (*Pica pica*), žerjava (*Grus grus*) idr. Do sedaj smo omenjali primere glasbenih del, v katerih so skladatelji oponašali petje ptic. Ptica ali njeno petje pa je v glasbenem pisatelju lahko obudila tudi neki spomin, spodbudila neko čustvo, oživila doživetje, razpoloženje ipd., kar je prelil v ubrane note ali akorde.

Ruski skladatelj Sergej Prokofjev (1891–1953) je z glasbo denimo simpatično opisal račjo hojo. Za to je v glasbeni pravljici Peter in volk posrečeno uporabil inštrument oboo. Ko poslušamo to glasbeno delo, si lahko dejansko slikovito predstavljamo račje racanje.

Benamina Brittna (1911–1976) je prevzela ena izmed vrst pastiric, verjetno bela pastirica (*Motacilla alba*). V samospěvu Pastirica je s klavirjem barvito glasbeno orisal vedenje pastirice, ki nemirno udarja z repom gor in dol, moški glas pa doživeto pripoveduje o ptici.

BELA PASTIRICA
(*Motacilla alba*)

foto: Alen Ploj

Samospev Pastirica (Winter Words Wagtail and Baby), skladatelja Benamina Brittna

POLJSKI ŠKRJANEC
(*Alauda arvensis*), uglasben
v enem izmed najlepših del
v klasični glasbi, v simfoniji
»leti vse više nad travniki«.

foto: iStock

Eno najlepših del
v klasični glasbi je
simfonija Dviganje
škrjanca (The Lark
Ascending) skladatelja
Vaughana Williamsa
(1928–2016). Začne
se s solom violine, ki
ponazarja škrjanca.
Violina/škrjanec
igra/leti vse više nad
ležečim akordom/
travnikom orkestra.
Čistost in nežnost
dajeta temu delu
brezčasno vrednost.

PTICE SO »ROJENI« PEVCI, LJUDJE PA NJIHOVI OPONAŠEVALCI

Ljudje lahko nekatere ptičje vrste z enostavnejšim oglašanjem oponašamo z žvižganjem ali celo petjem. Recimo kukavico (*Cuculus canorus*), veliko sinico (*Parus major*), nekaj vrst sov itd. Nekateri bolj izkušeni ornitologi se na ta način s pticami lahko dejansko pogovarjajo za namene raziskovanja, saj jih ptice prepoznajo kot ptičje tekmece. Večino ptic pa je zaradi tako zahtevnega in raznolikega petja nemogoče oponašati. Lahko naredimo le nekakšen približek temu petju, a v njem ptica zagotovo ne bi prepoznala sporočila.

Ptice so seveda zanimive tudi za jazzovske glasbenike. Med njimi je bil pred sto leti rojeni znani saksofonist Charlie Parker (1920–1955), ki je imel celo vzdevek Bird (Ptič). V svojih skladbah z naslovi Ornitologija (Ornithology), Ptica ujame črva (Bird Gets The Worm), Rajske ptice (Birds of Paradise) ipd. je uglasbil in izjemno spretno igral hitre in tekoče melodične linije in z njimi skušal glasbeno približati ptičji svet.

Suita za vrtnice
(Yarbird Suite)
skladatelja Charlieja
Parkerja

Nekatere glasbenike novejših dobo je prevzelo petje ptic iz narave takšno, kot je, in ga niso niti poskušali oponašati, ampak so v skladbe vključili kar realne posnetke ptičjega petja iz narave. Finski skladatelj Einojuhani Rautavaara (1928–2016) je v svojih orkestralnih delih veliko uporabljal posneto ptičje petje in klice z Arktike, kot je denimo »trobljenje« selečih se labodov, »kričanje« žerjavov in svatovsko prepevanje velikih škurhov (*Numenius arquata*), zato bi si lahko skladbo predstavljali tudi kot glasbeni oris Ljubljanskega barja.

Pesem Arktike
(Cantus Arcticus,
Opus 61) skladatelja
Einojuhanija
Rautavaare

Travniki
Grantchestra
(Grantchester
Meadows) -
Pink Floyd

Ob brskanju po glasbenih delih, ki so povezana s pticami, se izkaže, da je ptičje petje zanimivo tako za klasične kot tudi estradne glasbenike. Celo svetovno znana angleška skupina Pink Floyd je v svoj album iz leta 1969 vključila ptičje zvočne posnetke.

Ptičje petje prevzema ljudi s pestro paletjo občutkov, predvsem pa z neizmerno lepoto, ki jo lahko poslušamo med čarobnimi sprehodi »v pojočem gozdu« ali pa prelite skozi skladateljske genije v umetne harmonije.

PETRA VRH VREŽEC,
biologinja, je na DOPPS-u
zaposlena kot odgovorna
urednica revije *Svet ptic*.
Uredniško delo ji pomeni
poseben izziv, saj lahko s
širjenjem »glasu« o pticah in
varstvu narave izobražuje
ljudi. V drugi polovici svojega
delovnega časa deluje kot
samostojna glasbenica,
klasična pevska. Tudi v tem
poklicu se trudi ptice in
naravovarstvo približati
občinstvu, ki ima precej
manj stika z naravo kot
ljubitelji ptic. Za šole in vrtce
pripravlja predavanja s petjem
*Ptičje petje kot skladateljski
navdih*, recitale s skladbami
s ptičjo tematiko, predstave
za navduševanje otrok nad
klasično glasbo ipd. Kot
solistka nastopa tudi na
opernih in koncertnih odrih.
foto: Darja Štravs Tisu

JUŽNI ANDI PATAGONIJE - MED LEDENIKI, JEZERI IN VRHOVI

// Matija Križnar in Katja Srebotnjak

Ko se visoki grebeni in vrhovi osrednjih Andov proti jugu pričnejo nižati, se ujamejo v objem travnatih patagonskih planjav. V Ande se proti vzhodu iz dolin zajedajo jezera, ki so domovanja največjih tamkajšnjih ledenikov. Razgibana pokrajina ponuja neverjetne poglede na koničaste in gole vrhove, pogosto bičane z vetrovi ali skrite za oblaki. Naravoslovni sprehodi po tem južnoameriških gorovju in predgorju jemljejo dih in polnijo spomine.

Nekoč neznana vasica El Chalten, izhodišče zgolj alpinističnih odprav, je danes celoletno mravljišče pohodnikov. Izjemno hitro razvijajoče se turistično mesto je izhodišče za mnoge pohodniške poti, ki vodijo pod granitne vrhove Fitz Roya (tudi Cerro Chaltén) in Cerro Torre ter na bližnje grebene in vzpetine, zgrajene iz mehkejših sedimentnih kamnin. Iz El Chaltena vodijo mnoge dobro označene poti, ki so vse primerne tudi za radovedne naravoslovce. Ena izmed takšnih je tudi krajša »sprehajalna« pot proti razglediščema Los Cóndores in Las Águilas. Tam so se nama že ob stezi »razkazovale« pogoste zelene čilske žolne (*Colaptes pitius*). Posebno zanimivo je bilo opazovanje gnezdečega para tik ob pohodniški poti, ki je gnezdo izdelal v duplu zgolj meter od tal. V dolini, posejani z nekaj jezerci, skritimi za pasom starih dreves, so se preletavale različne vrste tirančkov. Posebej zanimivi so se nama zdeli ognjenooki monhiti (*Xolmis pyrope*) z vpadljivimi rdečimi

Nič nenavadnega, da ta del za mnoge sodi med najlepše predele Andov. Razgibana pokrajina, klima in živa bitja, ki bivajo pod Fitz Royem in Cerro Torrom, pričarajo poseben občutek prvinskosti in surovosti.

ZNAČILNOSTI DEŽELE:

Lega: Območja ležijo v jugozahodnem delu Patagonije, ob vznožju Andov, in so del argentinske province Santa Cruz.

Zaščiten območja: Narodni park, razširjen v rezervat, Los Glaciares (726.927 ha), Laguna Nimez (35 ha)

Najvišji vrhovi: Fitz Roy (3405 m), Agassiz (3180), Cerro Torre (3102 m)

Največji ledeniki (po velikosti): ledenik Viedma (975 km²), ledenik Upsala, ledenik Perito Moreno

oči. Tudi zelo pogostih dolgorepih škorčevcev (*Leistes loyca*) z lepimi rdečimi trebuščki sva se lahko temeljito nagledala. Na bolj izpostavljenih travnatih grebenih so kar malo kičasto zbujali pozornost cvetoči »ognjeni« grmi vrste *Anarthrophyllum desideratum*. Po pričakovanju in daljšem prečesavanju pokrajine sva iznad oddaljenega grebena opazila tudi andskega kondorja (*Vultur gryphus*). Z neverjetno eleganco je prijadral nad naju in se ponovno dvignil ter odjadral v sotesko rečice Fitz Roy proti znamenitemu Cerro Torru. Med vračanjem naju je na poti dobesedno prestrašil samozavestni mali pasavec (*Zaedyus pichiy*), ki je mimo najinih nog naredil le manjši »obvoz«.

TAM MED VRHOVI

Za naslednjo avanturo sva izbrala »ta dolgo« pot po dolini gorske rečice Rio Blanco do jezera Laguna de los Tres in se vračala do izhodišča El Chalten. Sprva

pot vodi ob reki, ki kmalu zaide v starodavni gozd. Kmalu sva v daljavi zaslišala topotanje po deblih, ki je prihajalo od samice Magellanove žolne (*Campephilus magellanicus*). Ta se od samčka loči po enotni črni barvi perja, medtem ko ima samček rdeče obarvano glavo. Te velike žolne se ne pustijo motiti med iskanjem ličink pod odmrlim lubjem ali trhlím lesom starih debel ter se jim pogosto lahko približaš na nekaj metrov. Zvedavo so se na nekaterih predelih poti nastavljali patagonski strnadi (*Phrygilus patagonicus*) in očitno vajeni pohodnikov prosili za hrano. Na odmrlih vejah pa so posedale drobcene belogrle trnastorepe brglezovke (*Pygarrhichas albogularis*), opremljene s koničastim, navzgor zakrivljenim kljunom. Gozd se je z višino počasi umaknil nizkemu grmičevju in steza se je strmo vzdignila pri zadnjem prostoru za kampiranje Poincenot. Po uri hoje, šele na vrhu morenskega zasipa, za katerim se je oblikovalo jezero, sva lahko

V mestu El Calafate so zelo domači in glasni ČRNOGOLŠASTI IBISI (*Theristicus melanopis*).

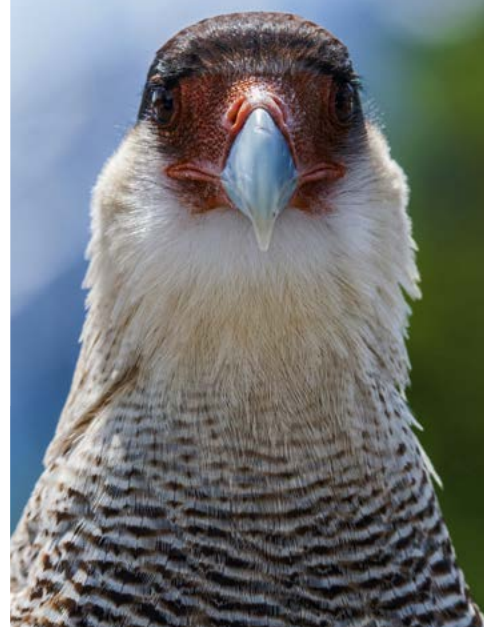

ARGENTINSKA LISICA (*Lycalopex griseus*) je vedno na preži za plenom.

V iskanju priboljška se **MAGELLANOVA ŽOLNA** (*Campephilus magellanicus*) ne pusti motiti.

KARAKARA (*Caracara plancus*) sodi med večje ujede v Andih.

ČILSKA ŽOLNA (*Colaptes pitius*) je ena najpogostejših ptic pod Fitz Royem.

Ena najbolj živopisnih ptic je tudi **PATAGONSKI STRNAD** (*Phrygilus patagonicus*).

Rožnata na modri osnovi ali **ČILSKI PLAMENCI** (*Phoenicopterus chilensis*) na jezeru Argentino

Rumeni cvetovi »čevljiča« vrste *Calceolaria biflora*

ZANIMIVE VRSTE PTIC:

- magelanovka** (*Pluvianellus socialis*) - endemit
- progasti lunj** (*Circus cinereus*)
- Magellanova žolna** (*Campephilus magellanicus*)
- hudourniška raca** (*Merganetta armata*)
- rjastorepa papiga** (*Enicognathus ferrugineus*)
- patagonska papiga** (*Cyanoliseus patagonus*)
- dolgorepi škorčevac** (*Leistes loyca*)
- veliki ponirek** (*Podiceps major*)
- črnovrati labod** (*Cygnus melanocoryphus*)
- labodnik** (*Coscoroba coscoroba*)
- očalasti tiranček** (*Hymenops perspicillatus*)
- čilska žolna** (*Colaptes pitius*)
- pampaska sovica** (*Glauclidium nanum*)

ponovno opazovala kondorje, medtem ko se je med velikimi bloki skal smukala osamljena kalpeška lisica (*Lycalopex culpaeus*) in skušala od pohodnikov izprostiti priboljške. Hoja nazaj proti El Chaltenu je sledila majhnim ledeniškim jezerom, ponekod že delno pokritim z mehkim mahom in šopi trav, med katerimi so se spreletavali tirančki. Sredi jezerc so svoja gnezda ustvarile tudi očalaste race (*Specularus specularis*). Šele nad mestecem je redke gozd prešel v gorske travnike, kjer so uspevale različne rastlinske vrste, od rumeno in zeleno cvetočih gorskih orhidej do prelepih cvetov v obliki čevljev vrste *Calceolaria biflora* ter mnogih drugih.

SLADKOVODNI RAJ ZA PTICE

Še nekoliko južneje od opisanih vrhov, pod El Chaltenom, leži največje argentinsko sladkovodno jezero Argentino. S svojo značilno turkizno modro barvo kaže ledeniški izvor, hkrati pa na svojih obalah daje zavetje mnogim živalim. Ob jezeru leži tudi največje mesto daleč naokoli, ki je dobilo ime po priljubljeni andski različici češmina vrste *Berberis buxifolia* – El Calafate. V živahnem turističnem mestu lahko na vsakem koraku opazujemo ptice, predvsem glasne črnogolšaste ibise (*Theristicus melanotis*). Te ptice so zvečer zasedle

najboljše položaje na gostih in visokih cipresah po mestu, zjutraj pa so za seboj poleg vreščanja pustile tudi veliko količino iztrebkov.

Obala jezera Argentino je bila zaradi nižje gladine vode več sto metrov oddaljena od mesta. Zato sva z nekoliko obotavljanja stopila na peščeno obrežje, ki pa se je izkazalo za pravi raj različnih ptic. V posameznih kanalih, delno zapoljenih z vodo, so hrano iskale južnoameriške kozice (*Gallinago paraguaiiae*) in belotrčni prodniki (*Calidris fuscicollis*). V plitvinah jezera, le lučaj od navidezne obale, je svoje glave v hladno vodo potapljala jata čilskih plamencev (*Phoenicopterus chilensis*). Njihova telesa z rožnato rdečim perjem so poživila prelepo modro jezersko ozadje, neprestano bičano z vetrom. Veliko boljše zavetje, vsaj pred potepuški psi, so ptice našle v zavarovani Laguni Nimez, mestnem ornitološkem rezervatu, domovanju prek 80 vrst ptic. To zaščiteno območje zajema mokrišča (s kanali in jezerom), patagonsko stepto, peščine in druge značilne biotope Patagonije. Po rezervatu je speljana opazovalna in izobraževalna pot. Na najino presenečenja sva za opazovanje in fotografiranje flore in favne porabila dobršen del dneva, toda bilo je vredno. Na zaščitenem območju so se zadrževali že omenjeni čilski plamenci, raznovrstne race, npr. čilska živi-

Ko stojiš vzporedno z ogromnim čelom ledenika in poslušáš
oglušujoče pokanje ledu, se počutiš res majhnega.
In ko se od čela odlomi še velik serak, si že prav neznamen.

Veličastno
čelo ledenika
Perito Moreno

gavka (*Anas sibilatrix*), rumenokljuna dolgorepa
raca (*Anas georgica*), pikasta žličarica (*Anas platalea*)
in argentinska trdorepka (*Oxyura vittata*), zlatokljuna
liska (*Fulica armillata*), dva ponirka – veliki
(*Podiceps major*) in srebrni (*Podiceps occipitalis*).
Najbolj glasne med vsemi pticami so bile gotovo
pampske pribe (*Vanellus chilensis*). Ujede, kot sta
rdečehrbta kanja (*Geranoaetus polyosoma*) in pro-
gasti lunj (*Circus cinereus*), pa so v nizkih preletih
nad trsjem oprezale za mišmi, kuščarji in mladimi
pticami. Poleg ptic so v rezervatu našle zatočišče
še nekatere druge patagonske živali, kot so pasavci
in argentinske lisice (*Lycalopex griseus*). Te so s sivo
belim kožuhom ter čokatim repom nekoliko večje v
primerjavi s svojimi kalpeškimi sorodnicami.

PERITO MORENO – RASTOČI LEDENIK

Na južnem kraku jezera Argentino leži največja
naravna atrakcija – Perito Moreno. Ta trideset kilo-
metrov dolgi in povprečno 75 metrov visoki ledenik
je eden redkih, ki še vedno raste in ohranja svoj
obseg. Priložnosti ogleda ledenika z ladjice vsekakor
nisva zamudila, saj le tako dobiš občutek o neverjetni
velikosti te ledene gmote. Tudi na razglednih plo-
ščadih, strateško razprostranjenih po polotoku nad
lednikom, se opazi neverjetna veličastnost, ki jo

spremlja neprestano pokanje ledu. Lomljenje serakov
z roba ledenika so spremljali navdušeni vzkliki opa-
zovalcev. Tudi ptice izkoriščajo množice turistov.
Manjše vrste so z miz pobirale ostanke sendvičev in
sladkarij. Za večjimi zalogaji so po parkirišču poska-
kemale karakare (*Caracara plancus*). Ena izmed njih
se je ponosno ustavila kar na strehi avtomobila in
brezskrbno opazovala okolico. Veliko bolj previden
je bil par vranjih jastrebov (*Coragyps atratus*), ki je
krožil nad eno izmed peščenih obal, neposredno ob
ledniku. Te velike mrhovinarje je lahko opaziti tudi
ob cestah, kjer pridno »malicajo« povožene živali.

Za zvedave glaciologe je poleg veličastnega ledenika
Perito Moreno nujen obisk tudi dokaj novega muzeja
Glaciarium, posvečenega ledenikom, kot pove že ime
samo. Ta leži na obrobju El Calafata in že njegova ar-
hitektura kaže njegov namen. Vreden je obiska, saj
nas popelje skozi procese in »življenje« ledenikov ter
zgodovino raziskovanja andskih ledenikov.

Pokrajina, ujeta med Ande in Patagonsko stepo,
skriva še mnogo izjemnih naravnih bogastev, ki obi-
skovalca ne pustijo ravnodušnega. Tukajšnja narava
ne skopari s pestrostjo barv, oblik in zvokov, toda
za to je potrebno vsaj za trenutek ustaviti korak,
umiriti misli in opazovati.

OČALASTI
TIRANČEK
(*Hymenops
perspicillatus*)
z živorumeno
obrobjenimi očmi

foto: Matija Križnar in
Katja Srebotnjak

VPLIVI ELEKTRIČNEGA UDARA NA PTICE

// Tomaž Mihelič, Pia Höfferle

ŠKORCI
(*Sturnus vulgaris*)
posedajo na vodnikih
sredjenapetostnega
daljnovoda.

Ko se odpravimo na izlet ali sprehod v naravo, lahko pogosto opazimo ptice, ki posedajo ali gnezdijo na daljnovodih, nekaterim pa daljnovodni stebri predstavljajo tudi odlična razgledna mesta, s katerih prežijo in lovijo svoj plen. Ptice ob posedanju, lovu ali gnezdenju pogosto prhutajo s krili, se čistijo, pretegujejo, pristajajo in vzletajo, zaradi česar lahko v določenem trenutku pride do stika z električno žico in posledično do električnega udara.

Problematika električnega udara je izjemno pereč naravovarstveni problem, ki globalno ogroža populacije zaščitene in redkih vrst ptic. Najpogostejše žrtve električnega udara pri nas so štoklje (Ciconiiformes), ujede (Accipitriformes) in sove (Strigiformes).

ELEKTRIČNI UDAR JE PEREČ NARAVOVARSTVENI PROBLEM

Električni udar je pojav, pri katerem zaradi stika med ptico, žicami in stebrom daljnovoda pride do prenosa električne energije skozi ptico, ki najpogosteje povzroči hujše poškodbe ali smrt. Za pojav udara so pticam najbolj nevarni sredjenapetostni daljnovodi. Sam dogodek je posledica prepleta in delovanja več dejavnikov v okolju, kot so usmerjenost izolatorjev, razdalja med električnimi žicami ter razdalja med žicami in ozemljenim delom, velikost in obnašanje ptice, relief in podnebni pogoji.

Problematika električnega udara je izjemno pereč naravovarstveni problem, ki globalno ogroža populacije zaščitene in redkih vrst ptic. Samo v Združenih državah Amerike zaradi električnega udara letno umre med 0,9 in 11,6 milijona ptic. Skupna dolžina celotne mreže sredjenapetostnih daljnovodov po svetu znaša 100 milijonov kilometrov. Zmeren porast porabe električne energije v zadnjih

letih kaže na to, da bo skupna dolžina daljnovodov v naslednjih letih narasla za 5 %. V letu 2018 je v Sloveniji čez posebna območja varstva (Natura 2000), ki so namenjena varovanju ptic, potekalo približno 242 kilometrov obstoječih daljnovodov. V nadaljnjih letih je čez ta območja načrtovanih še dodatnih 123 kilometrov daljnovodov.

VPLIV NA REDKE IN OGROŽENE VRSTE

Najpogostejše žrtve električnega udara pri nas so štoklje (Ciconiiformes), ujede (Accipitriformes) in sove (Strigiformes). Podatki o gnezdenju belih štokljev (*Ciconia ciconia*) kažejo na to, da je 80 % vseh gnezd na sredjenapetostnih daljnovodnih stebrih ogroženih, od tega 34 % kritično. Podobno skrb vzbujajoči so tudi rezultati telemetričnih raziskav velike uharice (*Bubo bubo*), ki smo jih v sklopu projekta ZaKras opremili s telemetrijskimi oddajniki. Od osmih ptic, opremljenih z oddajnikom, so v zadnjem letu dni zaradi električnega udara poginile kar tri. Ta dejstva nakazujejo na to, da lahko

VELIKA UHARICA (*Bubo bubo*) je poleg bele štoklje (*Ciconia ciconia*) ena izmed najpogostejših žrtev električnega udara pri nas.

neustrezno tehnično zasnovani daljnovodi predstavljajo velik vpliv na nekatere redke in ogrožene ptice pri nas.

Tako v Sloveniji kot drugod po svetu se na območjih s povečano verjetnostjo električnega udara v praksi pogosto uporabljajo rešitve, kot je na primer izolacija nadzemnih vodov s pomočjo izolacijskih cevi ali zaščitnih kap. Te so sicer učinkovite, vendar zaradi dotrajanosti uporabljenih materialov pogosto predstavljajo zgolj kratkoročen uspeh. Zaradi tega je za zaščito redkih in ogroženih vrst treba zagotoviti dolgoročne rešitve, ki nam bodo v prihodnosti učinkovito in uspešneje služile pri varstvu ptic. V zadnji polovici leta 2019 smo na DOPPS-u zato začeli projekt *Adriatic Flyway 4: Energy*, s katerim si bomo v naslednjih dveh letih s pomočjo nemške naravovarstvene fundacije EURONATUR skupaj z električnimi distributerji in drugimi glavnimi deležniki na področju okolja in energetike prizadevali uveljaviti uporabo trajnostnih tehničnih rešitev pri umeščanju novih in obnovi zastarelih sredjenapetostnih daljnovodov in njihovih delov.

KAKO LAHKO POMAGATE VI?

Veseli bomo vsakršnih informacij o najdbi ptic, za katere menite, da so žrtev električnega udara. Informacije o lokaciji in morebitna slikovna gradiva nam lahko posredujete na elektronski naslov dopps@dopps.si ali pa nas pokličete na telefonsko številko +386 41 712 796. Potrudili se bomo, da bodo ugotovljene »črne točke« čim hitreje sanirane.

Primer izolacije kritičnih delov sredjenapetostnega daljnovoda na Krasu
foto: vse **Tomaž Mihelič**

Tako v Sloveniji kot drugod po svetu se na območjih s povečano verjetnostjo električnega udara v praksi pogosto uporabljajo rešitve, kot je na primer izolacija nadzemnih vodov s pomočjo izolacijskih cevi ali zaščitnih kap.

VIRI:

- BEVANGER, K. (1994): Bird interactions with utility structures: collision and electrocution, causes and mitigating measures. – *Ibis* 136, 412–425.
- GAJŠEK, U. (2019): Populacijska dinamika bele štorke *Ciconia ciconia* v Sloveniji med letoma 1999 in 2018 ter problematika gnezdenja na srednje napetostnih daljnovodnih drogovi. – Magistrsko delo, Univerza v Mariboru, Fakulteta za naravoslovje in matematiko, Oddelek za biologijo, Maribor.
- <https://www.storkvillages.net/energy/> (9. 9. 2020).
- [https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XC0618\(02\)&from=RO](https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018XC0618(02)&from=RO) (stran 34, 9. 9. 2020).

IZ ZBIRK
PRIRODOSLOVNEGA
MUZEJA SLOVENIJE

Sveti ibis

// Urška Kačar

V starem Egiptu so poleg mumij pokopavali mumificirane živali, ki so jih v ta namen tudi gojili. Zelo pogosto so za to izbrali svetega ibisa (*Threskiornis aethiopicus*). Vrsta je razširjena v Iraku ter v Afriki južno od Sahare. V Egiptu nekoč čaščena ptica pa je danes na tem območju zelo redka vrsta. Po Evropi se zadnje čase pojavlja v naravi kot tujerodna vrsta in je bila leta 2016 celo dodana na evropski seznam invazivnih vrst. Prirodoslovni muzej Slovenije hrani lobanjo svetega ibisa s prve jugoslovanske biološke odprave v Etiopijo in na Rdeče morje, ki je potekala v letih 1960–1961. Odprave se je udeležil tudi vrhunski parazitolog, entomolog, herpetolog in muzejski kustos Savo Brelih. Raziskovanju, ki je trajalo šest mesecev,

foto: David Kunc

se je pridružil predvsem s ciljem raziskovanja zunanjih zajedavcev ptic. Poleg obsežne zbirke zajedavcev je na odpravi zbral tudi več kot 400 primerkov ptic iz Etiopije in Eritreje. Primerek svetega ibisa je v mestu Awasa 6. novembra 1960 našel vodja odprave prof. dr. Jože Štirn. Ptico je prepustil v preparacijo Savu Brelihu, ki je na njej našel več vrst zunanjih zajedavcev perojedov in tekutov (Mallophaga). Lobanja ima starejšo oznako LJA-417, danes pa je shranjena v osteološki ornitološki zbirki Prirodoslovnega muzeja Slovenije pod inventarno številko PMSL4727.

IZGINJANJE TRADICIONALNE KULTURNE KRAJINE NA GORIČKEM

// Stanko Čerpnjak

Zaraščanje in mulčenje
suhih travnikov

foto: Stanko Čerpnjak

Krajinski park Goričko (KPG) je posebnost v okviru ekstenzivne* kulturne krajine podeželja Slovenije. Na Goričkem se še vedno najdejo vredna življenjska okolja mokrotnih travnikov, še bolj pa suhih in suho-kislih travnikov, ki so osnova biotske pestrosti tega območja. Kot območje z najnižjo letno povprečno količino padavin v Sloveniji in z revno, suho, ponekod pa tudi zelo kislo podlago je prav poseben botanični relikv v tem delu Evrope. Ker ga ne obremenjujeta industrija in velika razdrobljenost parcel, je tukaj skoraj vse do konca 20. stoletja prevladovala ekstenzivna pridelava in obdelava tal, ki je temeljila predvsem na samozadostnosti, a tudi na ekstenzivni živinoreji in visokodebelnih sadovnjakih. Po vstopu Slovenije v EU in s pridobitvijo kmetijskih subvencij pa se je stanje spremenilo. Upanje je vlival na novo ustanovljeni KPG (2003), ki pa ni v celoti upravičil velikih pričakovanih domačinov.

Biotsko raznovrstna
vegetacija suhega
kislega travnika

foto: Mihael Čerpnjak

TRADICIONALNA KULTURNA KRAJINA IZGINJA

Ob nastajanju parka je bilo popisano celotno območje Goričkega (in sicer floristična sestava, dejanska raba tal in vegetacija suhih travnikov). Sam sem po desetih letih (2013/2014) ponovil raziskave na delu suhih travnikov v skupni velikosti 30 km² (celotni KPG meri 467 km²). V letu 2003/2004 je bilo 5,52 % v okviru vseh kmetijskih površin v KPG zavedenih kot suhih travnikov, leta 2013/2014 pa le še 3,67 %. Leta 2003/2004 je bilo 3,45 % v okviru vseh kmetijskih površin KPG zavedenih kot kislih suhih travnikov, leta 2013/2014 pa le še 1,57 %. Vidimo, da se je skupno število tradicionalnih ekstenzivnih travnikov zmanjšalo za več kot pol. Rezultati so jasen kazalec neustrezne kmetijske politike, ki temelji na subvencioniranju, ne pa na dejanski in namenski rabi tal. Raziskava je še pokazala, da je izginilo 33,3 % specialistov, prav tako se je število vrst zmanjšalo za 12,0 %. Upadlo je tudi število najdenih rastlin s seznama zavarovanih in ogroženih vrst. Posledično so izginila tudi primerna bivališča vse bolj redkih in ogroženih ptičjih vrst. Z izginjanjem tradicionalne kulturne krajine je izginil njihov življenjski prostor, posledično pa tudi vir prehrane. Nadaljevanje takšne kmetijske politike vodi v popolno izgubo najbolj vrednih mokrotnih, suhih in suhih kislih ekstenzivnih travnikov v KPG, s tem pa tudi posledično v še večje izgube življenjskega prostora za ptice.

TRAVIŠČA - EVROPSKI TRADICIONALNI RELIKT

Travišča so med največjimi ekosistemi na svetu. V Evropi pokrivajo pomemben delež kmetijskih zemljišč, kako dobro tretjino, in imajo pomembno

vlogo pri prehranjevanju živali, ohranjanju vrst, stabilnosti ekosistema in pri podobi krajine, hkrati pa so koridorji med posameznimi življenjskimi okolji. Primarne naravne travnike najdemo pri nas predvsem nad gozdno mejo in niso odvisni od človekovega vzdrževanja, izjemoma v nižjih predelih. Večina travnišč tako v Evropi kot tudi v Sloveniji je sekundarnega nastanka, saj so nastala s krčenjem gozdov. Polnaravna travnišča lahko opredelimo kot relikv evropske tradicionalne kulturne krajine, kot kulturno krajino, ki je v Evropi nastajala zadnjih tisoč let. Poleg tega so polnaravni ekstenzivno gojeni travniki vrstno najbogatejša življenjska okolja. Zaradi spremembe rabe teh travnikov v zadnjih desetletjih in posledičnega spreminjanja njihove sestave so ti postali hkrati tudi najbolj ogroženi tip življenjskega okolja tako v Sloveniji kot tudi drugod po Evropi. V številnih evropskih državah posledično predstavljajo naravovarstveno pomembne habitatne tipe, ki se prednostno ohranjajo. V največji meri jih ogroža sodobni način gospodarjenja, katerega cilj je višja produkcija teh travnatih površin, ki se dosega z večjim vnosom mineralnih gnojil in pogostejšo košnjo. Pri takšnem načinu rabe se v kratkem času spremenijo v vrstno revnejše evtrofne travnike. Vpliv siromašenja rastlinske vrstne sestave se kaže tudi v zmanjšani pestrosti živalskih vrst in zato so v zadnjem desetletju ekstenzivna travnišča predmet številnih raziskav. Biotsko pestrim polnaravnim travnikom pripisujemo poleg pridelave krme za domače živali tudi druge pomembne vloge v prostoru, ki so predvsem okoljevarstvene in vključujejo varovanje življenjskih okolij, tal, virov pitne vode, vezavo ogljika ter vzdrževanje biotske pestrosti in genskih virov. Polnaravni travnik lahko obravnavamo kot biološki filter, ki preprečuje spiranje hranil v nadzemne in podzemne vire pitne vode in veže pline in težke kovine ter jih zadržuje v neaktivni obliki v plasti korenin. Pomembna je tudi vloga travnikov kot blažilcev hrupa, so vir velike količine kisika, v poletnem času imajo izrazito mikroklimatsko funkcijo, zmanjšujejo vetrno erozijo tal in so vir semen.

KAKO JE V EVROPI

Za vso Evropo je značilen drastični upad površin in sprememb v načinu gospodarjenja sekundarnih travnikov v kulturni krajini. To je povzročilo upad vrstne pestrosti predvsem med višjimi rastlinami in žuželkami. Posledica je razdrobljenost in izolacija teh življenjskih okolij. Oba pojava zmanjšujeta variabilnost populacij (genski drift in inbriding), saj se zmanjšuje povezljivost med populacijami (prenos peloda in raznašanje semen) ter povečuje vdor invazivnih vrst. Izguba življenjskih okolij je primarni razlog za upad biotske raznovrstnosti na lokalnem, regionalnem in globalnem nivoju.

VELIKE SPREMEMBE NA GORIČKEM

Osnovni namen raziskave floristične sestave, dejanske rabe tal in vegetacije suhih travnikov na

Biotsko raznovrstna vegetacija suhega travnika
foto: **Mihael Čerpnjak**

Goričkem v letih 2003/2004 in deset let pozneje je bil ugotoviti spremembe, ki so nastale v desetih letih, potem ko je bilo območje zavarovano kot krajinski park, razglašeno za območje Natura 2000 in po vstopu v EU, ko je Slovenija sprejela vrsto zakonskih aktov in regulativ Skupne kmetijske politike in drugih regulativ, ki zadevajo kmetijsko in naravovarstveno politiko. Zaradi ukrepov, kot so razglasitev parka, območij Natura 2000, kmetijskih subvencij programa razvoja podeželja (PRP), so bile pričakovane velike spremembe na bolje, v smislu izboljšane naravovarstvenega statusa travnikov (manj zaraščenih, prenehanje intenzifikacije; izboljšana floristična sestava – večja raznovrstnost in frekvenca habitatnih specialistov).

Goričko je prav poseben botanični relikv.

Suhi in suhi kisli travniki so floristično zanimivi, vrstno pestri in biotsko raznovrstni travniki. Že sam pogled nanje nas navda z nostalgijo in nas premami s svojo lepoto.

S kmetijsko politiko in subvencijami zgolj na površino glede na ukrep je bila naravi prizadeta velika in nepopravljiva škoda. Tradicionalna kul-

Današnji pogled na mokrotne travnike po mulčenju

foto: **Stanko Čerpnjak**

Košnja in požiganje krme na suhih travnikih

foto: **Stanko Čerpnjak**

Ročno košeni mokrotni travnik, ki je v tem času unikat, zamrznjen dobrih 50 let v času. To pomeni, da na Goričkem še danes živi nekaj ljudi, za katere bi večina rekla, da jih je povozil čas.

turna krajina bi se kot taka ohranjala z nadaljnjim ekstenzivnim obdelovanjem. Sistem majhnih samozadostnih kmetij z nekaj glavami govedi je na Goričkem propadel s koncem 20. stoletja. Zaradi subvencij se sedaj vzdržuje neko umetno stanje, ki nima dolgoročne perspektive. Krma s teh travnikov se ne uporablja, zato se travniki bodisi mulčijo bodisi zaraščajo, če je nagib prevelik.

Nekateri grede še tako daleč, da sicer travnike kosijo, dobljeno krmo pa kurijo. Travniki so se nekoč kosili dvakrat letno, suhi kisli travniki lahko samo enkrat letno. V jesenskem delu se je včasih tudi paslo. Na vsakih nekaj let so travnike zgodaj spomladi včasih tudi požgali. Podobno je bilo z mokrotnimi travniki, ki so jih kosili tudi največ dvakrat na leto in nikoli prvič pred drugo polovico junija.

NEURESNIČENA PRIČAKOVANJA

Z vstopom v EU smo v Sloveniji pričakovali veliko, očitno mnogo preveč, glede na realizacijo naših pri-

čakovanj, ki so jih prinesla leta. V teh letih članstva v EU lahko sedaj na podlagi raziskave povem, da je bila kmetijska politika za ohranjanje tradicionalne kulturne krajine na Goričkem pogubna. Glavna napaka je, da se dobijo subvencije za to, da nekaj prideluješ, nič pa za to, koliko si pridelal in tudi zelo malo za to, kako prideluješ in kako to vpliva na okolje. Zaradi slednjih dejstev imamo dva trenda. Eden je intenziviranje suhih travnikov (gnojenje, mulčenje) in/ali njihovo postopno spreminjanje v njive, nekaj malega tudi v pašnike. Drugi trend pa je, da se na območjih, predvsem suhih kislih travnikov, pustijo zadeve v zaraščanje z gozdnimi in ruderalnimi vrstami.

V zadnjih dvajsetih letih je prišlo do velike spremembe v sestavi rastlinskih vrst na Goričkem, kar nam lepo kažejo specialisti in generalisti. Na celotnem Goričkem zasledimo močan trend zaraščanja oziroma vzdrževanje nekega zatečenega stanja, da se nekateri suhi travniki sicer zaradi mulčenja (do 2x na leto) ne zaraščajo, se pa počasi zaradi tega nitrificirajo in s tem intenzivirajo. Slednje lepo kaže število rastlinskih vrst. Na podlagi tega se je tudi zelo spremenilo življenjsko okolje ptic, ki je kot takšno praktično izginilo. Na bolj odmaknjenih predelih je več zaraščanja, na manj razgibanem območju pa prihaja do zložbe zemljišč in povečevanja kmetij. Zaradi slednjega in neustreznih kmetijskih subvencij se suhi in suhi kisli travniki spreminjajo v intenzivne travnike, s tem pa se siromašita vrstna pestrost in tradicionalna kulturna krajina. Mokrotni travniki pa nemalokrat postanejo njive, ki zaradi svoje oligotrofne podlage ne prinašajo pričakovanega donosa.

SLOVARČEK:

* **Ekstenzivno kmetijstvo** – zanj je značilno, da so v pridelavo vložena sredstva majhna, obdelava je manj temeljita brez uporabe umetnih gnojil in pesticidov ter dobiček je majhen.

** **Intenzivno kmetijstvo** – tukaj je obdelava temeljita, dobiček je velik.

Včlani se v Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (DOPPS)

foto: Dare Felkonja

Skupaj za ptice in ljudi!

S tem boš:

- postal(a) del društva, ki trenutno z več kot 1000 člani rešuje največje naravovarstvene probleme in aktivno prispeva k veljavi varstva narave v naši družbi,
- dobil(a) obilo priložnosti za sodelovanje na različnih delavnicah in pri prostovoljnem naravovarstvenem delu,
- lahko postal(a) aktiven(a) član(ica) regionalnih ali Mladinske sekcije in se udeleževal(a) ornitoloških taborov in srečanj za mlade,
- se lahko udeleževal(a) mesečnih predavanj o pticah in naravovarstvu in vodenih izletov po Sloveniji in tujini,
- prejemal(a) poljudno revijo Svet ptic (4X letno) in po želji strokovno ornitološko revijo Acrocephalus.

Informacije dobiš na:

DOPPS, Tržaška c. 2, 1000 Ljubljana, T 01 426 58 75
dopps@dopps.si, www.ptice.si

KAJ NAM Z BARVO SPOROČA LESNA SOVA

// Taja Skrt Kristan, Lina Vozny

Količina pigmenta melanina določa obarvanost kože in las pri ljudeh, pa tudi barvo dlak in perja pri živalih. Pri nekaterih vrstah ptic so opazili, da se osebkki med seboj razlikujejo tako po barvi perja kot tudi po vedenju - obrambi teritorija, razmnoževanju, skrbi za mladiče ipd. Raziskovalce je zato zanimalo, ali prihaja do razlik v vedenju tudi pri različno obarvanih lesnih sovah (*Strix aluco*). Pri njih namreč poznamo več barvnih različic glede na količino pigmenta, ki jim obarva perje; od temne, rdeče-rjave do svetlejšje, sive.

RAZISKAVA POVEZAVE MED OBARVANOSTJO IN VEDENJEM

Lesne sove so znane po tem, da branijo svoja gnezda. V različnih razmerah se pojavijo različno močni agresivni odzivi, kar bi lahko pomenilo, da v primeru različnega števila mladičev lahko pričakujemo različno vedenje njihovih staršev. Raziskovalci so gnezdeče pare naključno razdelili v tri skupine. Parom v prvi skupini so odvzeli nekaj jajc in s tem umetno zmanjšali količino mladičev. V drugi skupini so z dodajanjem jajc število mladičev povečali, v tretji skupini števila jajc niso spreminjali. Po izvalitvi mladičev so spremljali število uplenjenih mladičev v posameznem gnezdu ter odziv staršev na različne dejavnike: bližanje človeka, posnetek oglašanja sove ter prisotnost vsiljivca v obliki nagačene sove s temnim ali svetlim perjem.

RAZLIKE V SKRBI ZA ZAROD

Pri razmnoževanju poznamo dve strategiji, in sicer malo zelo uspešnih mladičev ali veliko manj uspešnih mladičev. Kadar je v gnezdu manj mladičev, ima vsak mladič boljše možnosti za preživetje, saj dobi več hrane. Uspešnost posamezne strategije je odvisna od naravnih razmer v času odraščanja mladičev. Svetlo obarvani starši imajo potomce, ki so bolj uspešni v slabih razmerah (kadar imajo na voljo manj hrane, vzredijo več mladičev), potomci temno obarvanih pa so uspešnejši v dobrih razmerah (ko je dovolj hrane za več mladičev). Ta zveza med obarvanostjo in uspešnostjo v določenih razmerah bi lahko kazala na genetsko povezavo teh lastnosti. V raziskavi so namreč opazili, da so temno obarvani osebkki bolj napadalni, kadar imajo malo mladičev (zaradi slabih razmer, ki otežijo vzrejo), svetli pa, kadar jih imajo veliko (saj je bil vložek v večje zarode večji). Večina rezultatov kaže

na to, da so temno obarvane samice v povprečju agresivnejše od svetlo obarvanih. Obramba gnezda je za odrasle tvegana, saj lahko vodi do poškodb, hkrati pa bi beg lahko povzročil izgubo mladičev. Sove morajo zato znati oceniti, kakšen odziv se jim v dani situaciji bolj splača. Mladiči različno obarvanih staršev so različno uspešni glede na razmere in glede na to se razlikuje tudi agresivnost staršev v danih razmerah. Obrambni odziv staršev se je razlikoval glede na število mladičev, spol (samice so se odzvale hitreje in pogosteje kot samci), obarvanost perja partnerja (temno obarvane samice so se pogosteje obrambno odzvale, kadar so bile v paru s svetlo obarvanim samcem) ter obarvanost vsiljivca (kadar je bil vsiljivec temno obarvan, je bil obrambni odziv izrazitejši).

ALI OBARVANOST VPLIVA NA RAZLIKE V OBRAMBEM VEDENJU?

Obarvanost perja je pri lesni sovi na kompleksen način povezana z obrambnim vedenjem in s tem tudi z uspešnostjo razmnoževanja. Obrambno vedenje je odvisno od kombinacije razmer: dostopnosti hrane, obarvanosti perja in partnerja. Sove bi nas torej lahko z obarvanostjo perja opozarjale še na kaj drugega kot samo na svojo napadalnost.

Raziskovalci so ugotovili, da prihaja do razlik v vedenju pri različno obarvanih **LESNIH SOVAH** (*Strix aluco*) - temneje obarvani osebkki so denimo bolj napadalni.
foto: Matej Kovačič

LITERATURA

- DA SILVA, A., VAN DEN BRINK, V., EMARESI, G., LUZIO, E., BIZE, P., DREISS, A. N. & ROULIN, A. (2013): Melanin-based color polymorphism signals aggressive personality in nest and territory defense in the Tawny Owl (*Strix aluco*). - *Behavioral Ecology and Sociobiology* 67(7), 1041-1052

STEPSKI LUNJ

(*Circus macrourus*)

// Matej Gamser

Razlika v velikosti med spoloma je pri tej vrsti lunja, **STEPSKEM LUNJU** (*Circus macrourus*), najbolj izrazita. Samci so majhni, samice pa sodijo v velikostni razred pepelastega lunja (*Circus cyaneus*).

ilustraciji: **Jan Hošek**

Bilo je okoli deset let nazaj ... Že rahlo zaspanih oči in leže nameščeni ob nasip zadrževalnika Medvedce smo v daljavi, tik nad njivo, zagledali »rečnega galeba«.

Nič neobičajnega, saj so tisti dan nešteto krat preleteli območje med t. i. glinokopom in zadrževalnikom. »Kam te ovi leta?« reče Alen, ko »rečni galeb« v ravni črti leti mimo nas. »Na Ptujca, spat,« mu odgovorim. Tilen: »Fčera j so ja tu spali, zakaj bi zaj na večer tja leto ...« Potem je zbral Alen toliko »atomov moči«, da je prislonil daljnogled k očem in »naciljal« tega ptiča. »Alo, stepski mužjak!« V hipu smo bili vsi na nogah in oboroženi z vso možno optiko, da bi si za tistih preostalih par sekund ogledali pojavo, ki je bila v Sloveniji videna približno petkrat.

VRSTA S SPREMINJAJOČIM SE STATUSOM

V zadnjem desetletju ali dveh je v Evropi mogoče opaziti trend, da se število opazovanj sibirskih oz. »vzhodnjaških« vrst iz leta v leto povečuje. Prihaja do populacijskih premikov, ki jih je težko pojasniti. Ne glede na to, ali vrsta kolonizira novo območje ali pa ostane zvesta »tradicionalnim« gnezdiščem, pa se lahko premiki kažejo v obliki novih selitvenih poti. Štirje izraziti primeri takih premikov so pri nas žerjav (*Grus grus*), črnomorski galeb (*Larus cachinnans*) in njivska gos (*Anser serrirostris*). Pa tudi stepski lunj (*Circus macrourus*).

Stepski lunj je ujeta, ki je do nedavnega imela status »vrste v upadu«. Po celi srednji in zahodni Evropi je veljal za veliko redkost, v zadnjih 10–20 letih pa je število opazovanj eksponentno narastlo in marsikje ni več obravnavan kot redkost. Njegov status se je zato spremenil v »negotov«. Najočitnejša porast opazovanj je v obdobju selitve, zelo odmevni pa so tudi potrjeni primeri gnezdenja mešanih (tako s pepelastim kot močvirskim lunjem) kot tudi »čistih« parov po Evropi, kar morda kaže na nove prilagoditvene strategije vrste ter uspešno širjenje območja razširjenosti.

Vsa gnezda v srednji in zahodni Evropi so bila do sedaj najdena na žitnih poljih. Samica stepskega lunja, ki je bila izvaljena v prvem potrjenem primeru gnezdenja za zahodno Evropo leta 2017 na Nizozemskem, je leta 2019 »poskrbela« tudi za prvo potrjeno gnezdenje vrste v Španiji. Populacija na Finskem se je do danes že močno okrepila. »Finski« stepski lunji, opremljeni z GPS-oddajniki, se najraje selijo v Afriko čez Gibraltarsko ožino. Verjetno si pred 20 leti ni nihče mislil, da bo stepski lunj na Iberskem polotoku postal redna selivka. Nekajkrat je bil opažen tudi na Kanarskih otokih in celo na Azorih. Sledi Amerika?

STEPSKI LUNJ V SLOVENIJI

Prelomno leto za stepskega lunja je bilo 2010. Med letoma 1950 in 2010 je bil pri nas opazovan le štirikrat, in še to po letu 2002. Nato je sledil porast opazovanj. Le v 2019 in 2020 smo zbrali skupaj več kot 20, morda 30 opazovanj. Največkrat je bil opazovan tam, kjer je tudi ornitologov največ – Medvedce, Cerkniško jezero, Ljubljansko barje. A roko na srce, z nekaj sreče ga lahko opazimo povsod. Vsa dosedanja opazovanja lahko opredelimo kot »selitvene podatke«.

TERENSKE IZKUŠNJE

Preden povem kaj o določanju lunjev na terenu, je dobro, da razložim, kaj je »ringtail«. Gre za nadpomnenko, s katero žargonsko poimenujemo mlade osebkne in samice »vitkih lunjev z belo trtico« – pepe-

Nezanemarljivo število mladih močvirskih (*Circus pygargus*) in **PEPELASTIH LUNJEV** (na sliki) ima prav tako poudarjen ovrtnik. Zato pri določevanju vselej upoštevamo še druge znake, v tem primeru število »prstov«. Tukaj jih je pet namesto štirih.

foto: **Matej Gamser**

lastega (*Circus cyaneus*), močvirskega (*C. pygargus*) in stepskega lunja. Določevanje »ringtailov« ni preprosto! Na srečo odrasli samci niso tako problematični. V nadaljevanju predstavljam nekaj

MLADI (juvenilni) stepski lunji imajo značilen ovrtnik. Spol se določi na podlagi barve oči. Samci imajo rumene, samice pa temne. Drugoletni stepski lunji so spomladi načeloma enaki kot juvenilni, le da je oranžna barva precej bolj blede, kremasta.

foto: **Matej Gamser**

določevalskih nasvetov, ki jih v konvencionalnih ptičarskih priročnikih ne bomo zasledili, a so še kako pomembni.

Na terenu se nikoli ne opiramo le na en določevalni znak, da bi nedvoumno potrdili težko določljivo vrsto. Vselej smo pozorni na vsako podrobnost, ki jo je mogoče registrirati na terenu, ter na podlagi kombinacije več znakov iščemo ustrezne in izključimo neustrezne »kandidate«. Sliši se preprosto, a ni, če vnaprej ne poznaš detajlov, na katere se je treba osredotočiti na terenu. Brskanje po spominu za nazaj pa redko pomaga. Kot je mogoče sklepati iz zapisanega, je vsaka fotografija opazovanega osebkov več kot dobrodošla. Če je ptič predaleč za

določitev, pišemo v beležko »ringtail« ali močvirski/stepski. Časi, da bi v takih primerih kar privzeli pogostejšega močvirskega lunja, so že zdavnaj mimo!

VEDENJE PRI LOVU

»Ringtaile« dveh manjših vrst, ki imata v perutih na vsaki strani štiri »prste« oz. izrazitejše konice dolgih primarnih letalnih peres, največkrat vidimo v letu dokaj nizko pri tleh, običajno med lovom. Če dejavnost ptice spominja na zelo ležerno letenje, cikcakasto oz. »malo naprej in malo nazaj«, je to strategija lova, značilna za močvirskega lunja. Strategija lova stepskega lunja bolj spominja na

Odrasel **SAMEC STEPSKEGA LUNJA** je načeloma nezamenljiva ptica, pretežno bele barve.

foto: **Jure Novak**

nagel in raven prelet, kot ga npr. izvajajo tudi sokoli. Skratka, lahko bi rekli, da na manjšem območju ne zapravlja toliko časa kot močvirski lunj. A pozor! Če sodiš na podlagi zapsanega, kako pa lahko oceniš, ali gre za lovski let stepskega lunja ali pa za nizek in hiter selitveni nelovski prelet močvirskega lunja? Ne moreš. Vedenjski vzorec lova močvirskega lunja si velja zapomniti, a kot verodostojen določevalski znak lahko služi le v določenih okoliščinah in v kombinaciji z drugimi znaki. Hiter povzetek povedanega bi bil: vitek lunj s štirimi »prsti«, ki neprestano nekaj »cinca«, ima največ možnosti, da gre za močvirskega lunja.

GOLITEV

Poznavanje zakonitosti golitve ptic omogoča širok in moderen pristop k terenski ornitologiji. Čeprav se omenjeno sliši kot izziv (kar na začetku vsekakor je), postane sčasoma zabavna terenska popestritev. Lahko nas privede do dognanj, ki so pogosto selektivna za določeno vrsto in/ali starostno skupino. To nam pride prav, kadar določamo na videz zelo podobne vrste oz. starostne skupine ali pa kadar opazujemo v neugodnih pogojih, ko od ptiča vidimo le temno silhueto. Tak terenski pristop je pri ujedah in galebih nujen, sploh pri »ringtailih«, če se želimo znebiti (pre)pogostih dvomov naše določitve.

DRUGOLETNI OSEBKI

Pri skoraj vseh mladih (juvenilnih) močvirskih lunjih nastopi na prezimovališčih proces, imenovan postjuvenilna golitev. Taka golitev zajema trup, krovce in/ali rep, kar individualno variira. Spomladi so drugoletni osebki po prvi delni golitvi videti kot mešanica odraslih (predvsem po trupu in krovcih) in juvenilnih ptic (vselej po letalnih peresih, delno tudi repu, trupu in krovcih).

Veliki večini juvenilnih stepskih lunjev pa je na prezimovališčih golitev prihranjena. To pomeni, da se spomladi vrnejo v praktično isti »preobleki«, le da je značilno oranžno sveže juvenilno perje

precej bolj blede, lahko že skoraj bele, »kremaste« barve!

Poznavanje trikov golitve lahko prenesemo tudi na jesensko selitev in na starejše, drugoletne jesenske in starejše osebkke, ki se oz. so se med poletjem popolnoma pregolili. Kaj to pomeni? Med popolno golitvijo menjavajo oz. so zamenjali celoten komplet letalnih peres.

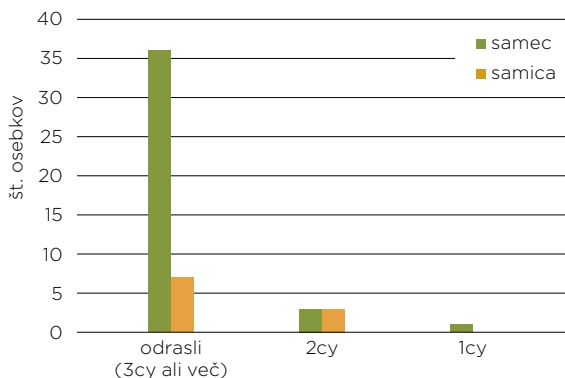
Močvirski lunj začne golitev letalnih peres na gnezdišču, vendar ga čas začetka jesenske selitve prehiti še pred koncem golitve. Zato se običajno poda na pot tako, da ima v perutih golitvene luknje (kar se vidi na kilometer daleč, tudi v nasprotni svetlobi) ali pa je perut videti kompletna, a je iz dveh generacij letalnih peres (notranja primarna peresa so sveža, zunanja stara). Kako ločiti dve različni generaciji peres v peruti? Po istem principu, kot bi morali na pogled ločiti črno majico, ki ste jo pravkar prinesli iz trgovine, in pa črno majico, ki ste jo nosili vsak dan in eno leto umivali ter sušili na soncu.

Stepski lunj pa praviloma konča popolno golitev še na gnezdišču. To pomeni, da bo imel na jesenski selitvi kompletno in homogeno perut.

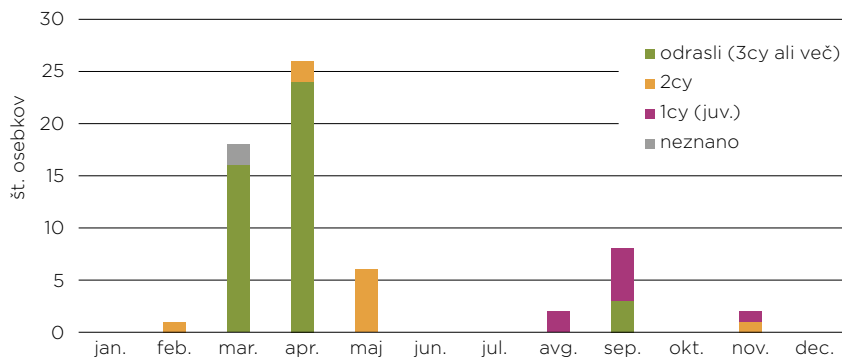
Tako, teorijo sem namenil dvema znakoma, ki jima namenjam pozornost tudi v praksi. Za razliko od ocenjevanja obsega beline okoli oči, ki ga priporočajo priročniki, sta dejansko oba opisana znaka zelo uporabna. In rečem lahko, da sta zanesljiva! A vendar, vselej je treba biti pozoren tudi na druge bolj ali manj konvencionalne določevalske znake ter sprejeti končno odločitev (če se da) na podlagi kombinacije vseh jasno registriranih določevalnih znakov.

Ob vseh opazovanjih stepskih lunjev pa mi še vedno ni jasno, kako to, da je opaženih samic tako malo. So zares tako nevpadljive oz. se zamenjajo za drugo vrsto ali pa imajo drugačen populacijski premik kot samci?]

Razmerje med spoloma stepskih lunjev v Sloveniji med letoma 2002 in 2018; skoraj v vseh opazovanjih je zaslediti večinoma odrasle samce. Proti koncu selitve je več opazovanj mladih ptic, ki se jim še ne mudi na gnezdišča.

Pojavljanje stepskih lunjev v Sloveniji med letoma 2002 in 2018; marca, predvsem pa aprila je višek spomladanske selitve stepskih lunjev pri nas. Jesenska selitev traja od avgusta do pozne jeseni in je nasploh manj izrazita, med njimi pa so večinoma mladostne ptice. Legenda: 1cy – prvoletni osebki, 2cy – drugoletni ... vir (oba): Komisija za redkosti

RASTLINE ZA PRIVABLJANJE PTIC NA NAŠ VRT

// prevedla in priredila Petra Vrh Vrezec

MOČVIRSKA SINICA
(*Poecile palustris*) na
SONČNICI
(*Helianthus annuus*)
foto: Boris Kozinc

Jeseni se pričenejo zniževati temperature, hladnejši zrak začne počasi ohlajati po dolgem poletju pregreto zemljo, zato je razpoložljive hrane za ptice v naravi vse manj. S premišljenim izborom rastlin lahko že majhen vrt ali celo balkon pticam ponuja obilje naravne hrane čez celo leto. Toda katere rastline posaditi? V nadaljevanju jih predstavljam devet, ki bodo zagotovile dragocena hranila različnim vrstam ptic.

NAVADNA
BODIKA (*Ilex
aquifolium*)
foto: iStock

BODIKA

Čeprav bodikine jagode pogosto dozoriijo pred jesenjo, se ptice, kot so cikvot (*Turdus philomelos*), kos (*T. merula*), brinovka (*T. pilaris*) in vinski drozg (*T. iliacus*) navadno ne prehranjujejo z njimi vse do pozne zime. Rdeče jagode obrodijo le ženske rastline, zato pa mora biti v bližini posajena tudi moška rastlina, ki omogoča opravevanje.

SONČNICA

Sončnična semena vso jesen nudijo z oljem bogato hrano ščinkavcem, dolgorepkam (*Aegithalos caudatus*), brglezom (*Sitta europaea*), sinicam in drugim pticam, ki imajo rade semena.

BRŠLJAN

Jeseni cvetovi bršljana privabljajo žuželke, ki so hrana taščic (*Erithacus rubecula*) in stržkov (*Troglodytes troglodytes*). Ko se sredi zime »pojavi« črne jagode, je to pogrnjena miza za cikvotte, pegame (*Bombycilla garrulus*), škorce (*Sturnus vulgaris*), šoje (*Garrulus glandarius*), ščinkavce (*Fringilla coelebs*) in kose. Listi zagotavljajo hrano gosenicam svetlega krhlikarja (*Celastrina argiolus*), pticam pa dobro skrivališče za gnezdo in počivališče.

NAVADNI BRŠLJAN (*Hedera helix*)
foto: iStock

NAVADNI GLOG (*Crataegus laevigata*)

foto: Tomi Trilar

NAVADNI GLOG

Grozdi navadnega gloga ostanejo na rastlini od jeseni in vse do februarja ali marca. To je najljubše jagodičje kosov, brinovk in vinskih drozgov, v njih pa uživajo tudi številne druge vrste, vključno s ščinkavci, škorci in zelenci (*Chloris chloris*). Listi so hrana gosenic številnih vrst nočnih metuljev, ki so spomladi tudi hrana ptičjih mladičev.

NAVADNA JEREBIKA
(*Sorbus aucuparia*)

foto: Duša Vadnjaj

JEREBIKA

Jerebika od konca julija obrodi jagode, ki privablja jo kose in škorce.

ŠČETIČEVKE

Ščetičevke (ščetice, grabljišča, grintavci ...) v zgodnji jeseni tvorijo semenske glavice in se, če je vreme ugodno, sveže obdržijo vse do decembra. Za liščke (*Carduelis carduelis*), vrabce in strnade so kompaktna semena slastna pojedina.

DIVJA ŠČETICA (*Dipsacus fullonum*)

foto: Tomi Trilar

NAVADNA BROGOVITA

Ta domači listopadni grm od novembra do marca nosi velike grozdaste jagode. Nadvse radi jih imajo zlasti cararji (*Turdus viscivorus*) in kalini (*Pyrrhula pyrrhula*).

NAVADNA BROGOVITA

(*Viburnum opulus*)

foto: Duša Vadnjaj

ŠIPEK

Plodovi navadnega šipka (*Rosa canina*) so priljubljena hrana večine ptičjih vrst. Poleg tega plodovi ostanejo sočni vse do pozne zime.

NAVADNI ŠIPEK

(*Rosa canina*)

foto: Enej Vrezec

KOVAČNIK

Kovačnik je odlična vzpenjalka za majhen vrt. Jeseni pticam ponuja hrano in zavetišče, poleti pa njegovi dišeči cvetovi privabijo žuželke, ki so hrana različnih vrst ptic.

KOVAČNIK (*Lonicera caprifolium*)

foto: Duša Vadnjaj

VIR:

– <https://www.gardenersworld.com/plants/top-10-plants-for-birds/>

PROGRAM PREDAVANJ, IZLETOV IN AKCIJ DOPPS, OKTOBER– DECEMBER 2020

Za dodatne informacije o dogodkih lahko pokličete v pisarno društva na telefon **01/426 58 75** ali vodjo izleta oziroma delavnice. Morebitne spremembe bodo objavljene na spletni strani društva www.ptice.si in na FB-strani www.facebook.com/pticeDOPPS najkasneje na dan dogodka.

- predavanje
- izlet
- akcije / delavnice / stojnice / popisi
- lokacija
- ura
- informacije

OKTOBER						
PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30	31	

NOVEMBER						
PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29
30						

DECEMBER						
PON	TOR	SRE	ČET	PET	SOB	NED
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

IZLETI

SOB PTIČARIJADA 2020

10
OKT

Obvezne prijave na naslov dopps@dopps.si ali po telefonu 031 439 051

KOČEVSKO-RIBNIŠKO območje

cel dan

Tako kot vsa leta doslej bo tekmovalni del potekal v dopoldanskem času. Skupine se bodo pomerile v dveh disciplinah: številu opazovanih in številu fotografiranih vrst ptic. Skupino morata sestavljati vsaj dva člana, starejša od 12 let. Število članov skupine navzgor ni omejeno, vendar morajo na terenu delovati kot enotna skupina. Družabno srečanje po tekmovalju bo potekalo v popoldanskem času na Kmetiji Rajhenav in je namenjeno vsem članom DOPPS-a. Ob prijavi sporočite ime tekmovalne skupine ter imena in starost posameznih članov skupine. Zaradi evidenc, ki jih zaradi covid-19 potrebujemo po navodilih NIJZ-ja, vas prosimo, da ob prijavi tudi navedete telefonske številke članov tekmovalne skupine. Vsem tistim, ki se boste prijaviili v tekmovalni del, bomo pravočasno poslali natančna navodila.

Tekmovanje ni pogoj za srečanje, zato pridite, veseli vas bomo!

MENIŠČEK (*Periparus ater*)

ilustracija: Mike Langman / RSPB images

SOB OBROČKANJE KRALJIČKOV V MOSTECU

24
OKT

Dare Fekonja
(dodatne informacije in prijave na 041 513 440)

LJUBLJANA, Mostec

od 8.00 do 12.00

Kraljički se jeseni združujejo v manjše jate. Premike naših dveh vrst kraljičkov, rumenoglavega in rdečeglavega, spremljamo s sedaj že tradicionalnim obročkanjem ptic na terenu. Izlet organizira Prirodoslovni muzej Slovenije v sodelovanju z DOPPS-om. V primeru dežja bo dogodek prestavljen na nedeljo, 25. oktobra 2020.

NED ORNITOLOŠKI SPREHOD PO ARBORETUMU VOLČJI POTOK

18
OKT

Alenka Bradač (obvezna prijava po elektronski pošti na prireditve@arboretum.si do petka, 16. oktobra, do 12. ure)

ARBORETUM VOLČJI POTOK
(zbirno mesto je pri vhodu v park)

med 8.30 in 9.30

Arboretum ponuja zatočišče in hrano številnim pticam. Z dobrim sluhom in ostrim vidom boste opazili marsikatero izmed njih. Priporočamo, da s seboj prinesete daljnogled. Plačati je treba vstopnino v park, vodenje sprehoda pa je brezplačno. Obvezna je prijava po elektronski pošti, pri tem pripišite še številko svojega mobilnega telefona (le za obveščanje o morebitni odpovedi dogodka).

Glede na razmere, ki jih povzroča SARS-CoV-2, in nepredvidljivega spreminjanja varnostnih ukrepov vas prosimo, da morebitne odpovedi ali spremembe dogodkov spremljate na spletni strani društva www.ptice.si in FB-strani www.facebook.com/pticeDOPPS.

NED OPAZOVANJE PTIC V MESTNEM PARKU TIVOLI

1
NOV

Dare Fekonja
(dodatne informacije in prijave na 041 513 440)

LJUBLJANA,
na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju

od 9.00 do 11.00

Katere ptice prezimujejo v mestnem parku Tivoli in vso zimo obiskujejo krmilnice, bomo spoznali na novembrskem izletu. Izlet organizira Prirodoslovni muzej Slovenije v sodelovanju z DOPPS-om. Izlet bo izveden v vsakem vremenu in je še posebej primeren za družine z otroki in začetnike.

4. OKTOBER 2020 (NEDELJA): EVROPSKI DAN OPAZOVANJA PTIC - ŽE 26 LET!

Evropski dan opazovanja ptic poteka ravno v času jesenskih selitev. Name njen je ozaveščanju javnosti o pticah selivkah, njihovih selitvenih poteh, ogroženosti in načinih varstva. Ptice selivke ne poznajo meja. Ključnega pomena je, da vzdolž njihovih več tisoč kilometrov dolgih selitvenih poti ohranimo območja, zlasti mokrišča, kjer se lahko hranijo, počivajo in v miru nabirajo moči za nadaljevanje poti. Selivke pa lahko opazujemo kjer koli, tudi v mestnem parku. DOPPS vas skupaj z BirdLife International vabi, da ob evropskem dnevu opazovanja ptic v nedeljo, 4. oktobra 2020, izkoristite priložnost in spoznate osupljivi svet ptic in njihovih selitev.

DOGODKI V OKVIRU EVROPSKEGA DNEVA OPAZOVANJA PTIC 2020 BODO POTEKALI V NEDELJO, 4. OKTOBRA 2020, PODROBNEJŠE INFORMACIJE IN PROGRAM DOGODKOV BOMO OBJAVILI NA SVOJI SPLETNI STRANI.

NED
4
OKT

EVROPSKI DAN OPAZOVANJA PTIC NA GAJŠEVSKEM JEZERU

 Željko Šalamun
(041 712 396 ali na zeljko.salamun@dopps.si)

 GAJŠEVSKO JEZERO, zbirališče je na parkirišču v Grabah, ob zapornicah pri iztoku reke Ščavnice

 od 8.00 do 11.00

 Ob evropskem dnevu opazovanja ptic se bomo sprehodili okoli Gajševskega jezera, kjer bomo ob prvih vodnih selivkah (raca žličarica, kopnica ...) s severa spoznavali tudi druge ptice kmetijske krajine (veliki srakoper, repnik ...) in gozdne ptice (brglez, šoja ...). Priporočljivi so primerna terenska oprema, daljnogled in priročnik za določanje ptic.

RACA ŽLIČARICA
(*Anas clypeata*)
ilustracija: Jan Hošek

NED
4
OKT

EVROPSKI DAN OPAZOVANJA PTIC NA RAČKIH RIBNIKIH

 Rok Lobnik
(dodatne informacije in prijave na lobnik.rok@gmail.com ali 041 501 923)

 RAČE, zbirališče je pri opazovalnem stolpu pri Račkih ribnikih

 ob 9.00

 V okviru letošnjega evropskega dneva opazovanja ptic se bomo odpravili na ornitološki izlet ob Račke ribnike, ki v tem času gostijo številne ptice selivke. Izlet je dobra priložnost za spoznavanje vodnih ptic, ki si jih boste s pomočjo ornitologov lahko tudi dobro ogledali.

NED
4
OKT

EVROPSKI DAN OPAZOVANJA PTIC V MESTNEM PARKU MARIBOR

 Tilen Basle
(dodatne informacije in prijave na tilen.basle@dopps.si ali na 051 636 224)

 MARIBOR, Mestni park Maribor

 ob 9.00

 V okviru dogodkov ob evropskem dnevu opazovanja ptic vas vabimo na vodeno opazovanje ptic v Mestnem parku Maribor. Med sprehodom po parku bomo opazovali ptice, ki jih srečamo v urbanem mestnem okolju, in spregovorili kaj več o selitvah ptic. *Izvedbo izleta sofinancira Mestna občina Maribor.*

GRMOVŠČICA
(*Phylloscopus sibilatrix*)
foto: iStock

NED
4
OKT

EVROPSKI DAN OPAZOVANJA PTIC V NARAVNEM REZERVATU ŠKOCJANSKI ZATOK

 Bojana Lipej
(dodatne informacije in prijave na bojana.lipej@dopps.si ali na tel. št.: 051 680 442)

 KOPER, Naravni rezervat Škocjanski zatok, Sermin 50

 od 10.00 do 13.00

 Evropski dan opazovanja ptic bomo v NR Škocjanski zatok obeležili z organizacijo dveh opazovalnih točk med 10. in 13. uro. *Izvedbo dogodka sofinancira Mestna občina Koper.*

NED
4
OKT

OPAZOVANJE PTIC V MESTNEM PARKU TIVOLI

 Dare Fekonja
(dodatne informacije in prijave na 041 513 440)

 LJUBLJANA, mestni park Tivoli

 od 9.00 do 11.00

 Na jesenski selitvi se v mestnem parku Tivoli ustavijo tudi selivci, ki drugače v mestnem parku ne gnezdijo, na primer črnoglav muharji in grmovščica. Izlet organizira Prirodoslovni muzej Slovenije v sodelovanju z DOPPS-om. Izlet bo izveden v vsakem vremenu in je še posebej primeren za družine z otroki in začetnike.

MODRA TAŠČICA

(Luscinia svecica)

foto: **Jure Novak**

NED

15

NOV

ORNITOLOŠKI SPREHOD PO ARBORETUMU VOLČJI POTOK

Alenka Bradač (obvezna prijava po elektronski pošti na prireditve@arboretum.si do petka, 13. novembra, do 12. ure)

ARBORETUM VOLČJI POTOK (zbirno mesto je pri vhodu v park)

med 8.30 in 9.30

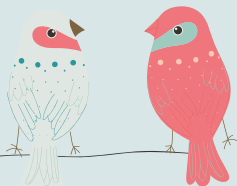

Arboretum ponuja zatočišče in hrano številnim pticam. Z dobrim sluhom in ostrim vidom boste opazili marsikatero izmed njih. Priporočamo, da s seboj prinesete daljnogled. Plačati je treba vstopnino v park, vodenje sprehoda pa je brezplačno. Obvezna je prijava po elektronski pošti, pri tem pripišite še številko svojega mobilnega telefona (le za obveščanje o morebitni odpovedi dogodka).

Glede na razmere, ki jih povzroča SARS-CoV-2, in nepredvidljivega spreminjanja varnostnih ukrepov vas prosimo, da morebitne odpovedi ali spremembe dogodkov spremljate na spletni strani društva www.ptice.si in FB-strani www.facebook.com/pticeDOPPS.

Vpišite se v e-skupino Ljubitelji ptic

Če želite prejemati naša obvestila o društvenih dogodkih ali prispevati svoje izkušnje oziroma mnenja, povezana s pticami in naravo, če želite prebrati, kakšne dogodivščine so izkusili drugi člani društva, si ogledati njihove fotografije ipd., potem vas vabimo, da se vpišete na skupino Ljubitelji ptic, in sicer na ljubitelji-ptic-subscribe@yahoogroups.com.

NED

6

DEC

OPAZOVANJE PTIC V MESTNEM PARKU TIVOLI

Dare Fekonja (dodatne informacije in prijave na 041 513 440)

Ljubljana, na parkirnem prostoru pred kopališčem v Tivoliju

od 9.00 do 11.00

Zima je najtežja preizkušnja v življenju ptic. Nekatere se odselijo, druge, kot na primer menišek, se iz višje ležečih gozdov premaknejo v nižje, kjer so razmere manj ostre. Katere ptice zima prežene v mestni park Tivoli, bomo ugotavljali na izletu ob začetku veselega decembra. Izlet organizira Prirodoslovni muzej Slovenije v sodelovanju z DOPPS-om. Izlet bo izveden v vsakem vremenu in je še posebej primeren za družine z otroki in začetnike.

ČOPASTI PONIREK (*Podiceps cristatus*)

ilustracija: Jan Hošek

LIŠČEK

(*Carduelis carduelis*)

ilustracija: Benjamin Dovečar

NED

6

DEC

TRADICIONALNI IZLET NA PTUJSKO JEZERO

Tilen Basle (dodatne informacije in prijave na tilen.basle@dopps.si ali na 051 636 224)

PTUJ, most za pešce na desnem bregu Drave

ob 9.00

Ptujsko jezero je največje stalno jezero v državi in odlična lokacija za opazovanje ptic vse leto. Jezero lahko pozimi poleg različnih vrst rac, ponirkov in galebov gosti tudi redkejše vrste s severa, saj velja za eno najpomembnejših prezimovališč ptic v Sloveniji. Izlet lahko izkoristite za pripravo na zimsko štetje vodnih ptic, ki bo januarja.

KODEKS slovenskih ornitologov

Vsak slovenski ornitolog, opazovalec in proučevalec ptic naj:

- pred vsemi interesi zastopa interese narave in varstva ptic,
- pri svojem delu in tudi sicer ne vznemirja ptic po nepotrebnem in jim ne škoduje; prav tako naj ne ogroža drugih živih bitij in narave,
- ne jemlje ptic iz narave in jih ne zadržuje v ujetništvu,
- bo pri fotografiranju ptic in narave obziren; ogroženih vrst naj ne slika v gnezdu,
- vestno beleži vsa opažanja in skrbi, da se podatki po beležkah ne postarajo,
- sodeluje s kolegi, jim pomaga pri delu in skrbi za dobre odnose z njimi.

PREDAVANJA

SRE

14

OKT

VIDRA IN BOBER, SKRIVNOSTNA PREBIVALCA NAŠIH VODA

Tatjana Gregorc

MARIBOR,

Fakulteta za naravoslovje in matematiko, Koroška cesta 160 (predavalnica bo objavljena naknadno)

ob 18.00

Bober in vidra si zadnjih 20 let tudi v Sloveniji spet delita življenjski prostor. Bober je v Sloveniji pred več kot 200 leti izumrl, po naselitvi na Hrvaškem pa ponovno osvaja zgodovinska življenjska okolja. V čem se vrsti razlikujeta in kakšna je njuna vloga v ekosistemi celinskih voda? Kateri je večji, hitrejši ali bolj kosmat? Zakaj je bober ekosistemski inženir in kaj ima to s podnebni spremembami? Vse to in še več izveste na predavanju biologinje Tatjane Gregorc z Inštituta Lutra. Predavanje bo potekalo v okviru projekta LIFE BEAVER – LIFE19 GIE/SI/001111.

SRE

2

DEC

KAM SE SELIJO NAŠI MALI DEŽEVNIKI?

Tilen Basle

MARIBOR,

Fakulteta za naravoslovje in matematiko, Koroška cesta 160 (št. predavalnice bo objavljena naknadno)

ob 18.00

O selitvah malih deževnikov iz Slovenije do nedavnega nismo vedeli praktično ničesar. V letu 2016 smo prvič v Sloveniji na ptice namestili miniaturne sledilne naprave in spremljali celotno selitev malih deževnikov, ki so gnezдили na prodiščih reke Drave. Vas zanima, kje so se na poti ustavili in kje so prezimovali?

MALI DEŽEVNIK
(*Charadrius dubius*)

ilustracija: Jan Hošek

SRE

4

NOV

DIVJA TAJSKA

Tjaša Pršin in Blaž Blažič

MARIBOR,

Fakulteta za naravoslovje in matematiko, Koroška cesta 160 (predavalnica bo objavljena naknadno)

ob 18.00

Kljub temu, da je Tajska med ljudmi najbolj poznana po odlični kuhinji in rajskih plažah, je izredno priljubljena tudi med ornitologi. V tej azijski državi je bilo do sedaj namreč zabeleženih več kot 1000 različnih vrst ptic. Predavatelj, Blaž Blažič in Tjaša Pršin z DOPPS-a, bosta navzoče ob fotografijah popeljala v čudoviti ptičji svet tega dela Indokitajske.

ČET

19

NOV

PTICE GNEZDILKE OB REKI MURI

Željko Šalamun

MURSKA SOBOTA,

Pokrajinska in študijska knjižnica Murska Sobota, Zvezna ulica 10 (predavalnica v pritličju)

ob 17.30

Reka Mura, gozdovi in polja ob njej nudijo dobre pogoje za gnezdenje veliko vrst ptic. Predstavljene bodo gnezdilke in njihove značilnosti. Tako bomo spoznali ptice same rečne struge (vodomec, mali martinček ...), poplavnih gozdov (belovrati muhar, kobilar ...) in kmetijske krajine (pisana penica, čopasti škrjanec ...).

AKCIJE / DELAVNICE / STOJNICE

SOB

24

OKT

AKCIJA ČIŠČENJA GNEZDILNIC V MARIBORSKEM MESTNEM PARKU

Rok Lobnik

(dodatne informacije in obvezne prijave na lobnik.rok@gmail.com ali 041 501 923)

MARIBOR,

mariborski Mestni park (zbor pred Akvarij-terarijem)

ob 9.00

Gnezdilnice v mariborskem Mestnem parku so bile v letošnji sezoni lepo zasedene. Jesen je čas, da slednje pregledamo, očistimo in po potrebi popravimo. Z akcijo bomo pticam ponovno priskrbeli primerna in varna mesta za gnezdenje. Zaradi lažje organizacije vas prosimo, da potrdite svojo udeležbo.

foto: iStock

SOB

7

NOV

AKCIJA ČIŠČENJA GNEZDILNIC OB RIBNIKU VRBJE

Janez Leskošek

(informacije in prijave na janez.gandalf@gmail.com ali 041 833 942)

ŽALEC, ribnik Vrbje

ob 9.00

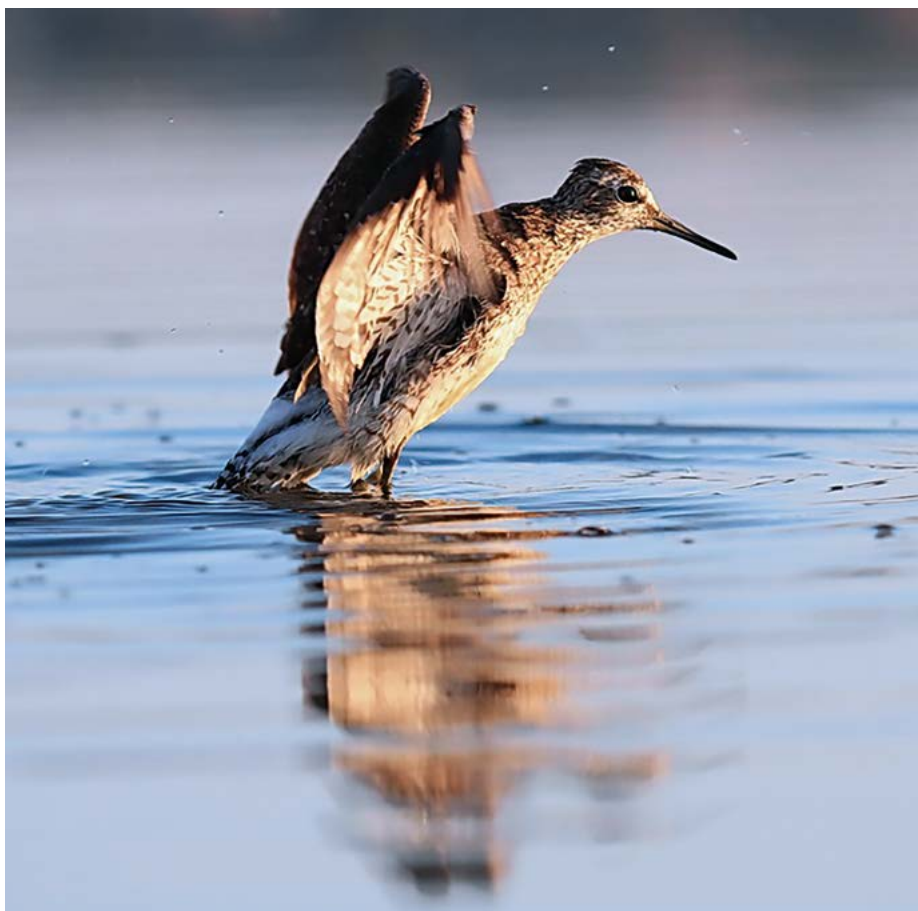

Lani smo ob ribniku Vrbje pri Žalcu namestili 32 novih gnezdilnic in letos jeseni jih bomo prvič očistili. Zaradi lažje organizacije prosimo, da svojo udeležbo potrdite. Priporočamo delovna oblačila, športno obutev in rokavice.

NARAVA JE SVETIŠČE

Fotografije martincev so nastale večinoma kot 'stranski produkt' čakanja na druge vrste ptic. Martinec povečini kar hipoma prileti in ti pride čisto blizu ... tako blizu, da včasih ostrenje ni več možno - pri moji opremi je to pod 1,8 metra razdalje. Pa vendar je lepo doživeti, da se ti divja žival, ki lahko vsak trenutek odleti, tako približa. Dobiš tisti magični občutek, da si neviden. Navadno poskušam po fotografiranju tudi neopazno oditi. Saj, kot je dejal pokojni botanik dr. Tone Wraber, je narava svetišče, kamor vstopamo potihoma in po prstih.

Močvirski martinec (*Tringa glareola*; na slikah zgoraj)
in mali martinec (*Actitis hypoleucos*)

*Ko si hkrati čisto blizu,
pa tako daleč od vsega ...*

IVAN PETRIČ

IZOBRAZBA: diplomirani socialni delavec in magister znanosti sociologije

ZAPOSLOSTEV: Center za socialno delo Ljubljana

O FOTOGRAFIRANJU: Fotografirati sem začel leta 1997. Privlačijo me naravoslovni motivi, predvsem rastline, metulji, življenjska okolja, pokrajine in seveda ptice.

Uporabljam fotoaparati Canon EOS 7D, teleobjektiv Canon EF 100-400 L IS USM in širokokotni objektiv Tamron SP AF 17-50, F 2,8 VC.

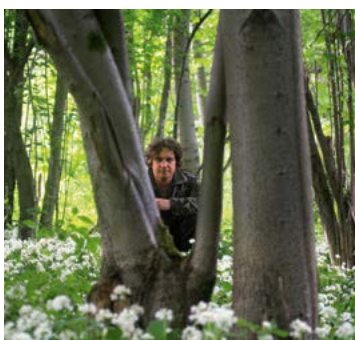

foto avtorja:
Ksenija Levičar

IZTOK ŠKORNIK, »RANGER« SEČOVELJSKIH SOLIN

// pogovarjala se je Petra Vrh Vrezec

Ob omembi Sečoveljskih solin in »ptičarjenja« ali obročkanja ptic v tem območju marsikdo pomisli na primorskega naravovarstvenika Iztoka Škornika, ki v Krajinskem parku Sečoveljske soline opravlja delo naravovarstvenega nadzornika, vodi skupine obiskovalcev, skrbi za redne monitoringe območja idr. Ptice in narava so ga očarale že v otroštvu. V mladosti je to veselje le še poglobil s prijatelji ornitologi, s katerimi je ustanovil Ornitološko društvo Ixobrychus Koper in strokovno revijo Falco. Sicer je Iztok s pomočjo barvnega obročkanja odkril tudi silno zanimive podrobnosti o slovenskih beločelih deževnikih (Charadrius alexandrinus), napisal zajetno in pomembno monografijo Favnišični in ekološki pregled ptic Sečoveljskih solin in še bi lahko naštevala, a več v nadaljevanju.

IZTOK ŠKORNIK, naravovarstveni nadzornik, med rednim tedenskim monitoringom ptic v Krajinskem parku Sečoveljske soline
foto: **Marjan Cigoj**

Kdaj si se navdušil nad pticami, kdo je bil tvoj mentor oz. vzornik?

Pravzaprav so me ptice prevzele že v zgodnjem otroštvu. Imel sem srečo, da sem otroštvo preživel v naselju blizu Kopra. Stanovali smo med reko Badaševico in manjšim potokom. Pred hišo smo imeli velik travnik, ob potoku in reki pa so rasli visoki topoli. Ravno pravo okolje za opazovanje ptic. Pokojni oče me je v tem podpiral in velikokrat sva šla

skupaj na teren. Rad je imel naravo, še posebej gore. Bil je moj prvi vzornik. Kasneje sem spoznal še veliko zanimivih ljudi, tudi ornitologov, in kot večina naše generacije sem tudi jaz dozoreval s knjigo Iztoka Geistra *Slovenske ptice*. Iztoka sem spoznal na drugi letni skupščini društva. Ustanovno sem žal zamudil. Bil je moj mentor in vzornik. Še danes sva prijatelja. Omeniti moram tudi Andreja O. Župančiča, ki je name naredil vtis res velikega človeka in ljubitelja narave. Imel sem srečo, da sem bil z njim večkrat na terenu. V študentskih časih pa sva se družila kar pri njem doma v Ljubljani. Zapomnil sem si kilometer celuloidnega filmskega traku po tleh njegovega stanovanja. Andrej je v tistih časih namreč snemal film o živalih Slovenije. Tudi on je bil moj vzornik.

V zgodnjih mladostniških letih si z Borutom Mozetičem in Tihomirjem Makovcem ustanovil Ornitološko društvo Ixobrychus. Kakšni so bili vzgibi za to?

Gimnazijska leta so bila zame čudovita. Brez pomislekov bi se vrnil v tiste čase. Boruta sem spoznal že prvi dan pouka, ki sva ga kot sošolca zamudila, ker sva v vitrinah gimnazije občudovala nagačene ptice. S Tihomirjem smo se v istem obdobju srečevali na terenu, nekje ob Škocjanskem zatoku, kamor smo vsi redno zahajali. V tistem obdobju je na Gimnaziji Koper deloval Obalni klub mladih raziskovalcev pod budnim očesom mentorice in naše, danes žal že pokojne, profesorice biologije Jelke Justin. Klub je za srednješolce vsako leto organiziral raziskovalne tabor. Na njih smo svoja znanja dopolnili z novimi. Še posebej zanimivi in strokovni so bili mednarodni tabori, ki jih je organizirala ZOTKS (Zveza za tehnično kulturo Slovenije) pod budnim očesom tedanjega sekretarja Braneta Sotoška. Na prvem taboru, ki sem se ga udeležil, sem srečal Lovrenca Lipeja in Mitjo Kaligariča, s katerima smo se kasneje veliko družili in se družimo še danes, če se nam le uspe uskladiti.

Sanje mladih koprskih ornitologov so bile ustanoviti svoje društvo, saj je Klub mladih raziskovalcev nekoliko usahnil. Od ideje do izvedbe je preteklo kar nekaj let in leta 1983 smo registrirali Ornitološko društvo »Ixobrychus« Koper. Pri registraciji so nama z Borutom, ki sva bila takrat edina polnoletna, priskočili na pomoč še Tihomir, Marko Miklavc in žal pokojni Goran Palčič z njihovimi starši, ki so podpisali ustanovitev društva. V tistih časih se je veliko govorilo o tem, da smo ustanovili društvo, da bi nagajali Društvu za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije (zdaj DOPPS), pa ni bilo tako. Kasneje se je veliko članov DOPPS-a pridružilo tudi našemu društvu in ne nazadnje smo bili vsi mi člani Društva za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije.

Izdajali ste tudi revijo Falco, katere urednik si bil. Česa se najbolj spominjaš iz tega obdobja?

Tiste čase smo veliko potovali po bivši Jugoslaviji in raziskovali čudovite predele od morja pa vse do visokih gora. Zdelo se nam je smiselno, da bi

o izsledkih svojih raziskovalnih podvigov tudi neke poročali, in porodila se je ideja o društvenem glasilu *Falco*. Zakaj ime po rodu sokolov, pravzaprav natančno niti ne vem. Najverjetneje zato, ker smo v tistih letih imeli veliko opraviti z navadno postovko, ki je gnezdila v Sečoveljskih solinah. Seveda se najbolj spominjam nastajanja prve številke leta 1987. Kakšne kolobocije so to bile ... Revija je bila oblikovana na računalniku Prirodoslovnega muzeja Slovenije (PMS) s programom Wordstar. Sistema Windows še ni bilo. V tistem obdobju sem kot študent delal v muzeju. Sestavljali smo omare za zbirko malih sesalcev in herbarij, potem pa sem sortiral biološki material iz Bosne. Njihov hišni računalničar Mojmir Štangelj nam je bil v veliko pomoč. Prva številka se je tiskala na neskončno dolg papir, kar v njegovi kuhinji in na super sodobnem igličnem tiskalniku, ki je v tistem času že premogel »NLQ-zapis«, kar pomeni, da je šel po isti črki dvakrat in je bil izpis zato lepši. Prva

Iztok si je naravoslovno znanje pridobival na raziskovalnih taborih, v Klubu mladih raziskovalcev in na terenu. Na sliki je s progastim gozdem, ulovljenim leta 1983 na Steni pri Dragonji. Šlo je za prvo potrjeno najdbo te vrste v Sloveniji.

foto: Michael Baumgartner

številka glasila je bila posvečena kolegu Goranu Palčiču - Palacu, ki nas je za vedno zapustil leto prej in je bil eden od ustanoviteljev društva *Ixobrychus*. Prvi *Falco* je izšel v 20 izvodih. Tiskalnik je tiskal vso noč. Vroč pa je bil tako, da bi lahko na njem pogreli čaj, ki smo ga pri Mojmirju obredno pili vsak dan. Tudi druga številka je bila natisnjena s tiskalnikom na neskončni papir. Z naslednjimi štirimi pa smo tehnološko nazadovali, saj so se že tiskale v Kopru s ciklostil matrico v prostorih nekdanje ZSMS (Zveze socialistične mladine Slovenije), kjer smo se srečevali tudi z nekaterimi nekdanjimi, pa tudi sedanjimi politiki. Leto 1989 je bilo prelomno, saj smo *Falco* tiskali v tiskarni, in tako je ostalo vse do zadnje, dvanajste številke. *Falco* je pravzaprav postal strokovna revija, v kateri so bili objavljeni strokovni prispevki in izvirna znanstve-

na dela. Med vsemi edicijami pa ne smem pozabiti na predzadnjo, tematsko številko, posvečeno Škocjanskemu zatoku. Upam, da so tudi vsebine iz te številke revije pomembno prispevale k trajni zaščiti Škocjanskega zatoka.

Za mnoge si sinonim za ornitologa Krajskega parka Sečoveljske soline. Kdaj si se tu zaposlil in kakšno je tvoje delo?

»Ko bom velik, bom 'ranger' v Sečoveljskih solinah,« tako nekako smo se hecali v najstniških letih. Lep občutek je, če si sinonim za nekaj. Jaz se počutim bolj kot inventar solin. Res je dolgo tega, ko smo prvič odšli na teren opazovat ptice v Sečoveljske soline. Spominjam se, kot bi bilo včeraj. Z avtobusom, večinoma pa peš, smo se iz Kopra (jaz in Borut Mozetič) in Izole (Lovrenc Lipej in Mitja Kaligarič) odpravili opazovat ptice v soline. Prvi stik z mehkim solinskim blatom se je za Boruta končal tako, da so gumijasti škornji ostali v blatu, in če mu ne bi pomagal ven, bi ostal v blatu tudi on. Kljub vsemu smo se imeli lepo. Takrat smo v Sečoveljske soline zahajali bolj ali manj redno. Leta 1983 smo začeli z rednim monitoringom ptic. Plod našega dela pa je viden v številnih strokovnih objavah in znanstvenih delih. Januarja 2004 sem se v Krajskem parku Sečoveljske soline (KPSS) zaposlil kot strokovni sodelavec za naravovarstveni monitoring. Opazovanje in preučevanje ptic je iz najstniškega hobija zdaj postalo služba. Upravljanje s parkom je moja obveza in dolžnost. Ptičja in habitatna direktiva nam narekujeta redne monitoringe, ki z Naturo 2000 določenim ciljnim vrstam poskušata zagotoviti ugodno ohranitveno stanje. Prav tako tudi življenjskim okoljem.

Prvi stik z mehkim solinskim blatom se je za Boruta Mozetiča končal tako, da so gumijasti škornji ostali v blatu, in če mu ne bi pomagal ven, bi ostal v blatu tudi on.

foto: Lovrenc Lipej

Pravzaprav so me ptice prevzele že v zgodnjem otroštvu. Imel sem srečo, da sem otroštvo preživljal v naselju blizu Kopra. Stanovali smo med reko Badaševico in manjšim potokom. Pred hišo smo imeli velik travnik, ob potoku in reki pa so rasli visoki topoli. Ravno pravo okolje za opazovanje ptic.

Leta 2015 sem začel z izobraževanji za naravovarstvenega nadzornika ter opravil strokovno usposabljanje in preizkus znanja za vodenje in odločanje v prekrškovnem postopku. Januarja 2016 sem naredil še izpit za naravovarstvenega nadzornika. Leta 2016 sem s podjetjem SOLINE Pridelava soli d.o.o., ki je upravljavec KPSSa, podpisal novo pogodbo o zaposlitvi in postal naravovarstveni nadzornik s polnimi pooblastili. Poleg mene to delo v KPSS-ju opravljata še dva naravovarstvena

Z označevanjem z barvnimi obročki so v KPSS-ju začeli na **BELOČELIH DEŽEVNIKIH** (*Charadrius alexandrinus*) v okviru mednarodnega sodelovanja pri preučevanju te vrste.

foto: Iztok Škornik

nadzornika. Med svojim delom moramo preprečevati prekrške s področja varstva narave ter ukrepati in uporabiti z zakonom določena pooblastila, če grozi nevarnost uničenja ali poškodovanja naravne vrednote, sestavin biotske raznovrstnosti ali zavarovanih območij ali njihovih delov. Sicer pa naravovarstveni nadzorniki opravljamo tudi druga dela, kot so vodenje skupin obiskovalcev in manjša vzdrževalna dela na parkovni infrastrukturi, in redne monitoringe. Veliko sem na terenu.

Mnogi te poznamo po obsežni znanstveni monografiji *Favnistični in ekološki pregled ptic Sečoveljskih solin*, ki je izšla leta 2012. Od kod ideja zanjo in koliko časa je nastajala?

Ornitološke raziskave Sečoveljskih solin imajo stoletno tradicijo. V zadnjih desetletjih 19. stoletja je Sečoveljske soline raziskoval Pirančan Bernardo Schiavuzzi, znani istrski zdravnik in polihistor, ki je zapustil prve podatke o favni ptic. Za njim je bila dolgo let praznina, dokler ni v šestdesetih letih 20. stoletja soline z ornitološkega vidika ponovno odkril Božidar Ponebšek, ki je leta 1962 v *Proteusu* objavil članek z naslovom *Gnezdilci in preletne ptice na solinah pri Sečovljah*. Najbolj intenzivne raziskave ornitofavne Sečoveljskih solin pa so se začele šele v sedemdesetih in osemdesetih letih s številnimi objavami. Kot sem že omenil, smo ptice na območju Sečoveljskih solin redno preučevali od leta 1983. Vse obstoječe podatke o opazovanih v obstoječih virih smo vnesli v podatkovno zbirko v računalnik, stara kartiranja gnezdilcev pa digitalizirali.

Entuziastična »kopraska banda ornitologov« (od leve proti desni: Iztok Škornik, Lovrenc Lipej in Tihomir Makovec) na poti z otoka Mljet v Dubrovnik.

foto: **Bojan Marčeta**

Podatke o pticah lahko zbiramo tudi več desetletij, ne gre pa tega početi v nedogled, saj se lahko izgubijo ali pa nikoli ne ugledajo luči sveta in se smiselnost takega početja izniči. Zdelo se mi je, da je nastopil čas, da podatke obdelam in objavim. No, resnici na ljubo smo pred tem objavili kar precej prispevkov o ornitofavni Sečoveljskih solin. Ne nazadnje je bila tudi pripravljenost direktorja podjetja SOLINE Pridelava soli Alojza Jurjeca, da finančno podpre izdajo, pomembna in odločilna. V bistvu gre za dokument upravljanja KPSS-a, za rezultate našega dela. Stroške smo oklestili na minimum. Jaz sem se odrekel honorarju za besedilo in fotografije, drugi avtorji fotografij so svoje fotografije podarili, sam pa sem pripravil tudi postavitev in pripravo za tisk. Svoje pa je, kot vedno, naredil tudi Rudi Tekavčič v tiskarni. Nastal je ličen izdelek s strokovno vsebino in trdimi platnicami, za katerega mi je bila podeljena nagrada »Zlati legat« za najboljšo delo s področja ornitologije v Sloveniji.

Tvoja raziskovalna vrsta je beločeli deževnik. Z obročkanjem in spremljanjem njegove gnezditve si odkril marsikaj zanimivega. Lahko morda navedeš kakšno podrobnost, ki bi bila zanimiva za bralce revije?

Z beločelim deževnikom sem se začel resneje ukvarjati šele z nastopom službe v KPSS-ju. Bil pa je dolgo let vrsta, s katero se je ukvarjal Tihomir. Pred tem je bil moja raziskovalna vrsta rumenonogi galeb. Kar desetletje sem ga preučeval in o tem poročal tako v strokovnih kot tudi poljudnih delih. Teden dni sem se z njim ukvarjal tudi na raziskovalni postaji Tour du Valat v Franciji, kamor so me povabili. Ne nazadnje sem o njem pisal tudi v *Evropskem gnezditvenem atlasu*.

Beločeli deževnik je naša kvalifikacijska vrsta in precej dober kazalnik ohranjenosti narave. Edino večje slovensko gnezdišče beločelih deževnikov so Sečoveljske soline, kjer gnezdi nekaj deset parov. Od leta 2007 v Krajinskem parku Sečoveljske soline beločele deževnike lovimo načrtno in jih označujemo z barvnimi obročki s kodo. Čeprav je bil namen obročkanja beločelih deževnikov predvsem ugotoviti, ali naši osebki doma tudi prezimijo, pa smo prišli tudi do prvih podatkov o tem, koliko ptic se vrača v svoja gnezditvena območja. Relativno visok odstotek vračajočih se odraslih osebkov v prvem koledarskem letu nas ni presenetil, saj je za odrasle beločele deževnike znana zvestoba gnezdišču. Za prvoletne osebeke pa je značilno širjenje v druga območja. Zanimiva je tudi ugotovitev o mnogoženstvu (poliginiji) vrste. Z obročkanjem smo ugotovili, da je imel skoraj vsak samec gnezda z več samicami hkrati. Opazovali smo tudi samico, ki je s samcem sodelovala pri izbiri in pripravi gnezditvene kotanjice in se obenem parila z drugim samcem, ki se je

v neposredni bližini, prav tako s svojo samico, pripravljala na gnezditev. Zastavlja se vprašanje o smiselnosti takega »razuzdanega« početja, saj sta o uspešnosti enostarševskih legel (samica ali samec) razpravljala že raziskovalca Székely in Cuthill ter ugotovila, da je gnezditveni uspeh teh bistveno manjši od tistega, kjer sodelujeta oba spola.

Podatki obročkanja iz Sečoveljskih solin kažejo, da se od 10 do 20 % gnezdeče populacije »izgubi« že po dveh letih. Veliko bo treba še narediti, da nam bo jasna marsikatera neznanka. Letos je število gnezdečih parov v KPSS-ju drastično padlo. Težko rečem, zakaj. Morda je bilo preveč vode, ker smo imeli težave s preboji na nasipih in posledično s puščanjem morske vode.

Si začetnik barvnega obročkanja ...

Če smo bili Slovenci v preteklosti v koraku s časom, saj smo z obročkanjem ptic začeli slabih 30 let kasneje kot pionirji te dejavnosti, pa smo pri barvnem označevanju namenoma ali pa zgolj slučajno povsem zaspali in kot »zadnji« v Evropi pristopili tudi k takemu načinu označevanja ptic. Ne znam si razložiti, zakaj ta dejavnost pri nas ni stekla. No, zdaj je že bolje, saj potekajo številni projekti barvnega označevanja tudi pri nas. Rezultati pa so več kot dobri, da ne rečem odlični. Z označevanjem z barvnimi obročki smo v KPSS-ju začeli na beločelih deževnikih v okviru mednarodnega sodelovanja pri preučevanju te vrste, ki ga vodi priznani strokovnjak Tamás Székely. Takrat smo začeli tudi z zbiranjem krvnih vzorcev ulovljenih beločelih deževnikov. Kako povsem strokovno odvzeti vzorec krvi beločelemu deževniku, nas je naučil madžarski kolega Andras Kosztolanyi, ki je prav tako član Tamaseve ekipe. Ekipe Tamása Székelyja preučuje svetovne populacije beločelega deževnika in ugotavlja njihove sorodstvene vezi. V Sredozemlju so bile analizirane že vse populacije, razen vzhodnojadranske, zato so nas povabili k sodelovanju. S krvnimi testi je mogoče povsem natančno določiti tudi spol osebk, kar je še posebej priročno pri mladičih. Prav tako pa s tem spol zanesljivo določimo tudi odrasli ptici, saj nemalokrat naletimo na osebk, ki jim težko povsem zanesljivo določimo spol. Spolni dimorfizem pri beločelem deževniku je izrazit na začetku gnezditvene sezone, med valjenjem in ob speljavi mladičev pa perje pri marsikateri ptici povsem zbledi. Na začetku smo uporabljali barvne obročke in kombinacije po shemi Tamása Székelyja, kasneje pa smo zanje naročili posebej izdelane barvne obročke, na katerih je tudi koda. Po tistem, ko smo od Agencije RS za okolje pridobili ustrezno dovoljenje za ulov, vzemirjanje in začasen odvzem iz narave, smo pri koordinatorju – organizaciji Wader Study Group (IWSG Colour-Marking Register) – pridobili tudi dovoljenje in kodo za izdelavo barvnih obročkov (t. i. shemo).

Organiziral si sečoveljsko obročkovo postajo Stojbe, ki je prinesla že veliko dobrih rezultatov. Kako vidiš Stojbe v prihodnosti?

Obročkovalska postaja deluje v okviru KPSS-ja vse od leta 2004. Območje je bilo tudi v preteklosti precej priljubljeno pri tistih ornitologih, ki so tam radi občasno »napeli mreže«. V sedemdesetih letih sta tu lovila Dare Šere in Iztok Geister. Takrat je bilo v Stojbah še veliko vode in še ni bilo tako zaraščeno. Zadnje povodne trstnice v Sloveniji so bile ulovljene tu. Da so Stojbe nekaj posebnega, govori tudi podatek o številu ugotovljenih vrst ptic, kar 151 jih je bilo registriranih. Tu živi tudi del naše populacije močvirske sklednice, ki skupaj s populacijo iz Rudnika predstavlja najverjetneje največjo populacijo te vrste v Sloveniji. Nočni metulj hromi volnoritec ima tu najštevilčnejšo populacijo v Sloveniji.

Lov in obročkanje ptic v znanstvene namene sta del strokovnega dela tudi v KPSS-ju, toda brez ustrezne infrastrukture obročkovo postaja ni povsem zaživel. Z leti se je območje precej zaraslo. Prvo čiščenje območja smo izvedli že pred leti. S postavitvijo lesene lope leta 2010, ki jo je omogočil projekt CLIMAPARKS, smo na lovišču postavili lesen objekt, v katerem lahko istočasno delata dva obročkova. V KPSS-ju sodelujemo predvsem z zunanji sodelavci PMS-ja, ki so nam v pomoč pri zbiranju favnističnih, predvsem selitvenih podatkov o pticah pevkah, s katerimi smo vsekakor dopolnili vedenje o pticah v parku. Lovišče vsako leto temeljito pomulčamo. Za »drobnarije« pa poskrbijo sami obročkova, ko postavljajo mreže. Leta 2015 smo izvedli tudi prvo Mrežijado, kot smo z delovnim naslovom poimenovali strokovno srečanje obročkova iz vse Slovenije. Udeležilo se je skoraj 30 obročkova. Leto kasneje smo izpeljali še drugo Mrežijado, kasneje pa je zadeva izzvenela in Mrežijade nismo več organizirali. Sicer pa je konec avgusta, ko tu že tradicionalno lovijo Miheliči, tako in tako Mrežijada obročkova, otrok, gostov, sodelavcev, policistov, pa še kak begunec se najde.]

Mrežijada 2016
foto: Iztok Škornik

V bližini doma

MOČVIRSKA SINICA (*Poecile palustris*)

Prav gotovo ste se kdaj pa kdaj že srečali s to »milo« vrsto sinice, ki je zvesta in pogosta človekova soseda. Če pa nanjo še niste naleteli, pokukajte na to ali ono stran sosedovega vrta ali pa se sprehodite skozi drevored v bližnjem parku. Prepoznali jo boste bržkone po nežno rjavem životu, belih licih in seveda črni kapici, povezjeni globoko na oči. Pozimi je hvaležna obiskovalka ptičjih krmilnic; najljubša malica sta ji loj in semenje sončnic. Močvirska sinica naseljuje poleg urbanih praktično vsa življenjska okolja v nižinah, v gorskih predelih pa jo zamenja njena najbližja sorodnica, gorska sinica (*Poecile montanus*). Vrsti se po zunanjem videzu skorajda ne razlikujeta, zato jima pozorno prisluhnite.

besedilo: **Luka Poljanec**, foto: **Matej Vranič**

BRŠLJAN (*Hedera helix*)

Navadni bršljan (*Hedera helix*), kdo ga ne pozna. Plazi se po tleh, vzpenja na drevesa, ograje, kamnite zidove. Petkrpim listom se na gornji strani lepo vidijo listne žile na sicer medlo bleščečih listih. Oprijemalne korenine mu omogočajo vzpenjanje. Nekateri menijo, da z njimi zajedajo rastlino, po kateri se vzpenjajo, a vse kaže, da to ne drži. Ko se bršljan vzpne na drevo, ograjo, skalno steno, razvije poganjke s sončnimi listi, ki so jajčasti, običajno svetlejši kot spodnji petkrpi in bleščeči. Prave grmaste strukture razvije, na koncih teh poganjkov se jeseni razvijejo kobulasta socvetja svetlo zelenih cvetov, ki z medicino in vonjem privabljajo žuželke. Ko se razvijejo črnkasti plodovi, so pozimi in zgodaj spomladi dobrodošla hrana pticam. Za ljudi so plodovi strupeni.

besedilo: **Metka Škornik**, foto: **iStock**

Na terenu

ŽVIŽGAVKA (*Mareca penelope*)

Žvižgavka je srednje velika raca, ki se pri nas pojavlja v času selitve in prezimovanja. Kombinacija čokate postave, kratkih vratu in kljuna, strmega čela, koničastih peruti in repa ji daje edinstveni videz. Te znake uporabljamo, če vrsto opazujemo v neugodnih svetlobnih razmerah. Vselej smo lahko pozorni še na značilne kratke žvižge. Samci so jeseni v eklipsnem (nesvatovskem) perju po barvi precej bolj podobni kostanjevki (*Aythya nyroca*) kot pa svatovski žvižgavki. Kje se jih lahko nagledamo? Jeseni načeloma na vsaki večji vodni površini. Zelo jih privlačijo poplavljeni travniki in blatne plitvine, po katerih se pasejo. Takšen življenjski prostor potrebujejo tudi na prezimovališčih. Pri nas so to obalna mokrišča ter obe večji akumulaciji na Dravi.

besedilo in foto: **Matej Gamser**

Za terenske sladokusce

BODIČASTA GOVNAČKA

(*Stercorarius parasiticus*)

Vse vrste govnačk so pri nas zgolj preletna prikazen. Izmed vseh pa je ravno bodičasta govnačka najpogostejša. Je vrsta, ki jo lahko pri nas opazimo med koncem maja in začetkom novembra. Z dobro mero sreče lahko nanjo naletimo na večjih vodnih telesih, vključno z morjem. Opazovanja izpred sto let pa pričajo, da jo lahko opazimo tudi daleč od stoječih vodnih teles. V jeseni so bili pri nas večinoma opazovani mladostni osebki, ki nimajo prepoznavnega bodičastega repnega perja. Prav tako je barvno podobna dolgorepi (*Stercorarius longicaudus*) in lopatasti govnački (*S. pomarinus*), zato se je pri določanju treba zanašati na obliko telesa, peruti in kljuna.

besedilo in foto: **Dejan Bordjan**

JESENSKA DROBNOTROSKA (*Baeospora myosura*)

Ko pomislimo na glive, imamo običajno pred očmi velike trosnjake kulinarčnih vrst, zaradi katerih so gozdovi v jesenskem času polni gobarjev, ki se na priljubljene terene pripeljejo z vseh koncev Slovenije. Med glivami so številne izjemno zanimive vrste, ki so po krivici spregledane in premalo poznane. Ena takšnih je gotovo jesenska drobnotroska, majhna prostotrosnica, ki se v velikem številu pojavlja na storžih iglavcev. V jesenskem času, še posebno po izdatnem deževju, jo bomo pogosto opazili v mokrotnih dolinah potokov, na storžih smreke, bora, izjemoma tudi duglazije. Ta vrsta sodi med specialiste in je skozi evolucijo našla prav posebno prehranjevalno nišo. Ne razkraja namreč lesa, temveč storže iglavcev. Je ena tistih vrst, ki ključno prispevajo h kroženju snovi v gozdnih ekosistemih in omogočajo vznik novega življenja.

besedilo in foto: **Luka Šparl**

NAGUBANA GRADNOVA ŠIŠKARICA

(*Andricus grossulariae*)

Hrasti (rod *Quercus*) so odlične hranilne rastline za celo kopico živali, zlasti za žuželke, med katerimi so tudi ose šiškarice. Nagubana gradnova šiškarica povzroča dve obliki šišek na gradnu (*Quercus petraea*) in dobu (*Q. robur*). Spomladi šiške tvori prezimela spolna generacija, pozno poleti in jeseni pa nespolna generacija. Šiške spolne generacije se pojavljajo na moških socvetjih kot kroglaste strukture (6 x 3-4 mm), ki se v času razvoja iz zelenih drobno dlakastih spremenijo v rdeče in nato črne ali temno vijolične barve. Šiške nespolne ali deviškoroadne generacije so široke približno 10 mm in se razvijajo na kapicah želodov (na sliki). Šiškinе štrline obdajajo nezreli želod. Šiške so najprej rožnate, ko dozori, postanejo rdeče, nato zelene in končno rjave.

besedilo in fotografije: **Tomi Trilar**

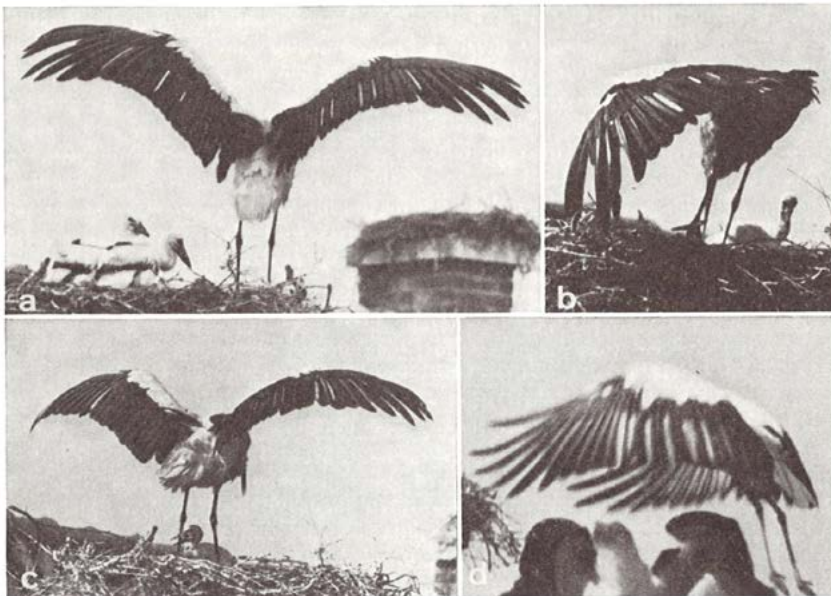
GOLITEV PERUTI BELE ŠTORKLJE ZA OBROČKOVALCE IN OPAZOVALCE

// Borut Štumberger

Bela štorcklja (*Ciconia ciconia*) menja letalna peresa na poseben način. Golitveno vrzel v letalnih peresih si prizadeva zapolniti tako, da staro letalno pero odvrže šele takrat, ko je sosednje, torej novo in pregoljeno pero, povsem izraslo. Tako si štorcklje zagotavljajo neprekinjeno in popolno letalno sposobnost. Nasprotno plamenci, plovci in tukalice v meni ne morejo leteti, ker odvržejo letalna peresa domala hkrati. Opisani način golitve belih štorckelj je v tesni povezavi z načinom letenja – jadranje na termičnem vzgornjiku. V času selitve in prezimovanja morajo te jadralkke premostiti tisoče kilometrov in tako goliyo perut v obdobju gnezditve, ko jadrarno letenje v veliki meri nadomestijo z aktivnim letom na kratke razdalje pri vzreji

NA TERENU LAHKO GROBO DOLOČIMO STAROST ŠTORKELJ

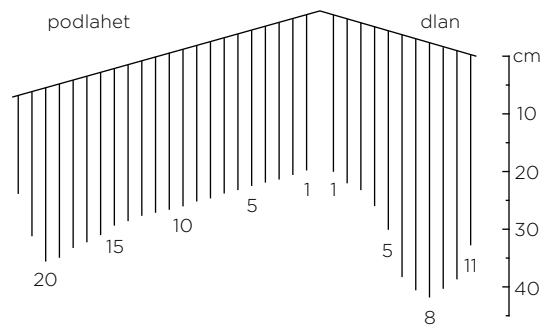
Običajno imajo bele štorcklje 11 letalnih in do 22 sekundarnih črnih letalnih peres. Rastoča in na novo zrasla letalna peresa so na zunanji kosmači srebrno-belo obrobljena in ta očitna posebnost omogoča (slika 3), da lahko na terenu celo grobo določimo starost ptic. To je mogoče ugotoviti seveda tudi ob pristanku štorcklje na gnezdu, najbolje s primerjavo posnetkov razprtih peruti. V Prirodoslovnem muzeju Slovenije smo nedavno pod drobnogled vzeli šest prepariranih peruti štorckelj in pregledali starost 18 arhiviranih (delov) štorckelj iz Slovenije, dobljenih med 7. majem in 5. avgustom. Drugoletnih štorckelj ni – z izjemo na sliki 4b. Muzejske štorcklje iz Slovenije so bodisi prvoletne bodisi stare tri ali več let in imajo v perutih najmanj 3–5 golitvenih središč. Na osnovi najdb 1367 obročkanih štorckelj je že 70 let znano, da se le majhen delež drugoletnih štorckelj vrača v srednjo Evropo. Te pogosto ostane-

Slika 1: Par BELIH ŠTORKELJ (*Ciconia ciconia*) v menjavni letalnih peres pri ornitološki postaji Rossitten/Rybachy na Kurski ožini, Kaliningrad leta 1942: (a) neobročkan samesc 11. julija: na obeh straneh raste P1 (srebrna obroba) in P8 (golitveno okno), v sekundarnih letalnih peresih levo dve in desno štiri rastoča peresa s srebrno obrobo, (b–d) obročkana samica, stara osem let, dne 4. julija z golitvenim oknom na P6+9 in skoraj izraslim S1 in dne 21. avgusta ob koncu mene podlahti s sedmimi srebrno-belo obrobljenimi sekundarnimi peresi z (BLOESCH *et al.* 1997).

foto: E. Schütz

zaroda. Golitev zaključijo jeseni, ker zadnja stara letalna peresa izpadejo konec avgusta. Glede na tip gre verjetno za posebno obliko odložene golitve, pri kateri štorcklje menjajo letalna peresa posamič, drugo za drugim. Ker štorcklje letalnih peres ne odvržejo hkrati ali v zelo hitrem zaporedju, so v peruti vedno prisotna letalna peresa različnih generacij. Za popolno menjavo letalnih peres potrebujejo štorcklje v povprečju skoraj dve leti, pri čemer najdaljša peresa goliyo dve leti in pol. Ta izraščajo s hitrostjo 8–9 mm na dan in potrebujejo do dva in pol meseca do ravnega vrhunca. V prvem letu štorcklje letalnih peres ne goliyo, drugo- in večletne štorcklje pa jih med marcem in oktobrom zamenjajo povprečno 57 % (drugoletne včasih manj). Tako lahko izračunamo, da menjavo letalnih peres prve generacije štorcklje zaključijo šele v četrtem letu življenja.

Slika 2: Številčenje in dolžina primarnih (dlan) in sekundarnih (podlahet) letalnih peres bele štorcklje (BLOESCH *et al.* 1997).

jo, spolno nezrele, v deželah Levanta, Maroku in južneje od njih. V zadnjih treh desetletjih drugoletne štorcklje vse pogosteje to pravilo kršijo in se pojavljajo v bližini kraja izvalitve.

In še beseda o značilni optični iluziji letalnih peres štorckelj: srebrno-belo obarvanost na letalnih peresih štorcklje oblikujejo lasasti podaljški kaveljčastih vejic (pennulum) na kosmači. Podaljški so brez pigmenta, zelo krhki in se na bazi hitro odlomijo zaradi obrabe peresa. Tako razkrijejo črno pigmentirano osnovo kosmače, informacijo o starosti peresa, in nas v kombinaciji z zaporedjem menjave peres oz. številom golitvenih središč obveščajo tudi o starosti štorckelj. Treba pa je gledati tudi obrabo in obarvanost peresa, saj sčasoma črna peresa postanejo rjavkasta. Izziv za radovedne fotografe in opazovalce!

GOLITEV LETALNIH PERES

Golitev letalnih peres štokrelj so preučili raziskovalci v Švici v dolgoletni študiji na pticah v ujetništvu s poreklom iz Alžirije, ki se selijo na krajše razdalje ali pa se sploh ne. Podobno vedenje velja za številne štokrelje v zahodni Evropi. Ali poteka menjava letalnih peres pri vzhodni populaciji, kamor naj bi sodile naše štokrelje, drugače, saj se te selijo izrazito daleč? Slovenske štokrelje letijo vse do Južne Afrike, tudi 8695 km daleč. Kako poteka golitev pri JV populacijah, denimo med Iranom in Sredozemljem? Pri švicarskih štokreljah golitev letalnih peres poteka iz treh glavnih golitvenih izhodišč (golitvenih fokusov): na primarnih se začne na P1 in nadaljuje proti konici peruti (descendentno), na sekundarnih iz S1 proti telesu (ascendentno) in iz S22 proti konici peruti (descendentno). Literatura omenja še S5 kot dodatno golitveno izhodišče, internetne slike španskih štokrelj pa dokumentirajo še več stranskih golitvenih centrov. No, na osnovi pregleda literature se zdi, da ni raziskano zaporedje rasti prve generacije letalnih peres pri mladičih na gnezdu!

Slika 3: Sekundarni letalni peresi desne podlahti: levo staro (že pregoljeno?) in desno novo (pregoljeno) pero desne peruti bele štokrelje iz Strahomerja na Ljubljanskem barju, najdeni 25. julija 2020. Slednjega zaznamuje značilna srebrno-bela zunanja kosmača, staro pero pa je ohranilo obrobo samo tam, kjer ga ščitijo krovcji.

foto: **Borut Štumberger**

Z ELSA-obročki zaznamovanimi belimi štokreljami – zgolj v letu 2020 smo v domovini obročkali 269 mladičev na 135 gnezdih – imamo možnost slediti golitvi naših in tujih ptic v gnezditveni sezoni z natančno znano starostjo. Posebej zanimiv študijski objekt predstavljajo skupine negnezdečih štokrelj, ki se pojavijo pri nas šele maja in lahko štejejo več deset osebkov. Za dokončen odgovor o golitvi naših belih štokrelj pa bi bilo treba opraviti večletno raziskavo osebkov znane starosti in jo primerjati z dobro dokumentirano terensko raziskavo.

Slika 4a: V desni peruti prvoletne bele štokrelje iz julija 2010 iz Iške Loke na Ljubljanskem barju srebrno-bela obloga nedavno izraslih letalnih peres prve generacije vzorčno izstopa, peresa S1-4 prekrivajo P1-2. V peruti ni golitvenih izhodišč (Inv. št. PMSL 7387, spol neznan).

Slika 4b: V levi peruti drugoletne štokrelje iz julija 2020 iz Strahomerja na Ljubljanskem barju so vidni trije aktivni golitveni centri s srebrno-belo obrobo letalnih peres: prvi na P6 in še rastočem P7, drugi na rastočem S1 in tretji na S4-5. Perut oblikujejo peresa dveh generacij: stare P8-11, S2-3, 8-22 (notranja kosmača temno rjava in na sliki nevidna) in nove P1-5, S4-5 (izrazita do slabo zaznavna srebrno-bela obroba). S7 neviden in je v tulcu. Pripisati posamezna peresa konkretni starosti je pri neoznačenih štokreljah včasih zelo težavno, ker se golitveni cikli prekrivajo. V danem primeru je presenetljiva enotna črna barva obeh generacij letalnih peres, ki jih skoraj ni mogoče ločiti tudi po obrabi (PMSL, akc. št. 2020/663, v postopku preparacije, spol neznan).

Slika 4c: Desna peruta najmanj tri- ali večletne štokrelje s tremi generacijami letalnih peres in petimi golitvenimi centri v začetku maja 2013, Motovilci, Goričko. Novo generacijo oblikujejo P1, P3-5, S1, 5 in 10-12 (z bolj ali manj izrazito srebrno obrobo), staro generacijo P2, 6-8 in S2-4, 6-9, 13-14 in 18-21 (rjava peresa) in srednjo generacijo P9-11 in S15-16 (črna peresa). Drugoletne štokrelje imajo rjavo zbledela peresa prve generacije krajša od novih letalnih peres, na sliki pa je viden obraten položaj. Petletne in starejše štokrelje lahko imajo sekundarna peresa sestavljena iz štirih generacij (PMSL, akc. št. 2013/616, odrasel samec). vse foto: **Borut Štumberger**

Prva številka - pojedini člani: Čudoviti svet ptičjih svetov - ornitološki potopis: Albanija - varstvo ptic: NE na reki Marj svet aktualno - določevalni koticček: Delfi - portret ptice: Kmečka lastninka - portret ornitologa: dr. Tomi Tršar - ptičje zgodnice za otroke: Utrip nate - mi za ptice in naravo: <http://www.praze-sa-naravo.si>

Svet ptic: 01,'10

Druga številka - pojedini člani: Dinarski gozd kot ekosistem - ornitološki potopis: Nepal - določevalni koticček: Martini - portret ptice: Vrtil strelac - portret ornitologa: Oliver Rešar - ptičje zgodnice za otroke: Črna kosa v črnom bregu ob Črnom potoku na veslan dan - mi za ptice in naravo: Otok kamnolipa za otroke: dr. Janja Potabnik

Svet ptic: 02,'10

Tretja številka - pojedini člani: Sveti pili prvič nad Zahodnim Balkanom - ornitološki potopis: Ptice mesta New York - narava: Vrba - določevalni koticček: Pogostjele vrste rai v Sloveniji - portret ornitologa: Jasna in Bečkar Puhliček - ptičje zgodnice za otroke: Soja in rožar - mi za ptice in naravo: Zeleno srce Kopa

Svet ptic: 03,'10

Četrta številka - pojedini člani: Srakopelj Slovenije - ornitološki potopis: Ptice vzhoda in jugovzhoda Avstralije - narava: Mala trepatarka - portret ptice: Stržak - določevalni koticček: Šimice - ptičje zgodnice za otroke: Poročanje bera štirinje - Pticeško - mi za ptice in naravo: Vranji veliki uharico

Svet ptic: 04,'10

PA POJDIMO VESELO NA DELO

// Barbara Vidmar

BARBARA VIDMAR
je bila urednica revije Svet ptic leta 2010.
foto: osebni arhiv

» **U**h, dela je ogromno. A najbolj pomemben je Svet ptic,« sem zapisala nekega zimskega dne leta 2010 v svoj dnevnik. Nedvomno sem si naložila veliko odgovornost, ko sem sprejela ponudbo, da za eno leto prevzamem urednikovanje revije *Svet ptic*. Petra, ki se je takrat odpravljala na porodniški dopust, mi je zelo olajšala delo s tem, da je pripravila seznam z večino predlogov za prispevke tistega letnika. »Torej,« sem si rekla, »pa pojdimo veselo na delo!«

Pisci besedil in avtorji fotografij so me presenetili s tem, da so se hitro in rade volje odzvali na moje povabilo k sodelovanju. Bilo je tudi precej trenutkov, ki so mi prinesli veliko zadovoljstva in veselja, da je bila lahko revija še bolj zanimiva in privlačna za bralce. Tako mi je recimo Alena Klvaňová, češka urednica revije *Ptačí Svět*, dala zeleno luč za objavo ilustracij Jana Hoška v reviji *Svet ptic*, ki so popestrile novo rubriko Določevalni koticček. Pri pripravi tretje številke revije pa so se mi usta razlezla do ušes, ko sem med elektronskimi sporočili zagledala pravljico o šoji (*Garrulus glandarius*), ki jo je napisal Tomaž Mihelič, saj mi je bila res všeč in jo še danes priporočam v branje vsem, ki so šele začeli spoznavati ptice. Da niti ne govorim o veselju, ki mi ga je prinesla čudovi-

Naslovke »Barbarinega« letnika 16: priba (*Vanellus vanellus*; foto: Peter Maris, Nizozemska), črni martinec (*Tringa erythropus*; foto: Kajetan Kravos), šoja (*Garrulus glandarius*; foto: Matej Vranič) in veliki srakoper (*Lanius excubitor*; foto: Davorin Tome)

ta fotografija velikega srakoperja (*Lanius excubitor*), ki jo je Davorin Tome prispeval za naslovnico tik pred pošiljanjem zadnje številke revije in tisk.

Ob nedavnem prebiranju zapisov v dnevniku o letu, ko sem bila urednica revije Svet ptic, sem se začudila, da so mi iz spomina ušli takšni neprijetni dogodki, kot so bili npr. nenehne zamude pri postavljanju revije ali pa članki, ki jih je bilo treba pred objavo še temeljito obdelati ali celo ponovno napisati. Bolj so se mi vtisnili v spomin lepi trenutki. Še posebej tisti malo hudomušni. Kot je tisti, ko sem za prvo številko revije napisala uvodnik, za katerega sem potrebovala tudi svojo fotografijo. Všeč mi je bila fotografija, na kateri sem skupaj s sodelavci v prvem letu svojega dela na DOPPS-u. Na opozorilo enega od članov uredniškega odbora, da je bila fotografija že objavljena in je zato ponovno ne bomo gledali v reviji, sem se odzvala tako, da sem objavila tisto, na kateri sem oblečena v padalsko opremo. Češ s pticami si delimo nebo ... A glej ga šmenta, na fotografiji se je prav slučajno znašla tudi stena, v kateri so fantje slišali peti veliko uharico (*Bubo bubo*).

Tistega leta sem se kot somentorica udeležila tudi mladinskega ornitološkega tabora, na katerem sem v redkih prostih trenutkih dokončevala drugo številko revije. Računalnikov smo imeli malo in ni si bilo lahko izbrati prostega termina za urejanje revije in končne popravke. V revijo so tako tu in tam pokukali tudi udeleženci tabora, še preden je izšla v tiskani obliki.

Leto pod mojo uredniško taktirko pa se je končalo z iskreno zahvalo vsem piscem in fotografom ter članom uredniškega odbora, ki so mi ves čas stali ob strani. Še posebej hvaležna sem bila Katarini Denac in Alu Vrezcu za vso pomoč in konstruktivno kritiko, ko je bila ta najbolj potrebna. Kajti le skupaj smo zmogli ustvariti štiri zanimive revije, ki so skoraj gotovo marsikateremu bralcu širile nova obzorja.

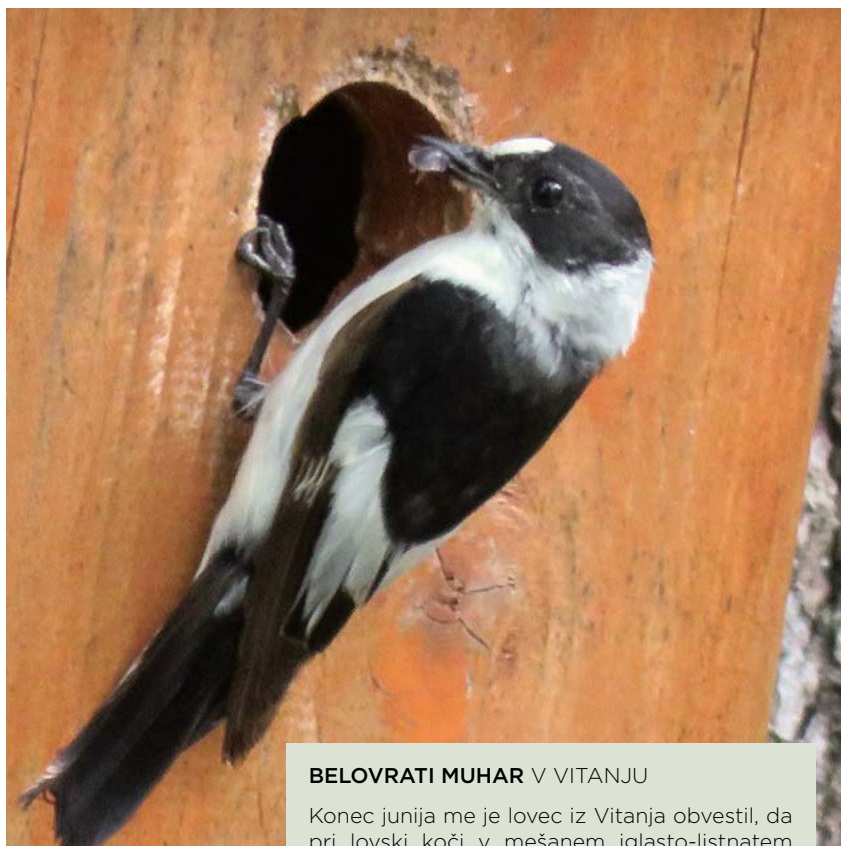

NR Škocjanski zatok je obiskal
RIBJIOREL (*Pandion haliaetus*).

Bojan Bratož, Škocjanski zatok,
10. september 2020

VELIKI STRNAD (*Emberiza calandra*)

Duša Vadnjal, Koper - Škocjan, 4. maj 2020

BELOVRATI MUHAR V VITANJU

Konec junija me je lovec iz Vitanja obvestil, da pri lovski koči v mešanem iglasto-listnatem gozdu, na nadmorski višini 1080 metrov, na vzhodnem delu Paškega Kozjaka pod vrhom Javorje, gnezdi črno-bel ptič. 25. junija 2020 sem se tja odpravil na ogled. Na prostoru pred kočjo sem opazil samca in samico **BELOVRATEGA MUHARJA** (*Ficedula albicollis*), ki sta prinašala hrano mladičem v gnezdilnico.

Davorin Vrhovnik, 25. junij 2020

Na Koseškem bajerju sprehalce že vrsto let navdušuje par **LABODOV GRBCEV** (*Cygnus olor*).
foto: **Tjaša Zagoršek**

MEDIJSKE ZVEZDE KOSEŠKEGA BAJERJA

// Tjaša Zagoršek

Koseški bajer je priljubljena sprehajalna točka mnogih ljubljanskih meščanov. A bolj kot samo sprehajanje ob bajerju sprehalce vsako pomlad in poletje navdušuje par labodov grbcev (*Cygnus olor*), ki si je bajer izbral za svoj dom.

Par labodov grbcev na Koseškem bajerju gnezdi že vrsto let in se pri tem srečuje z mnogimi izzivi, ki jih prinaša gnezdenje v mestnem okolju. Lansko leto se mu je posrečilo uspešno vzgojiti le dva od sedmih mladičev. Letos je bila zgodba drugačna. V maju se jima je izvalilo šest mladičev, ki so postali prave medijske zvezde. Njihovo odraščanje je prek objav sprehalcev na družbenih omrežjih spremljala skoraj vsa Slovenija.

Na sončen julijski dan smo skupaj s Prirodoslovnim muzejem Slovenije in zaposlenimi v Krajinskem parku Tivoli, Rožnik in Šišenski hrib organizirali obročkanje mladičev. Na dogodek smo povabili tudi novinarje, s pomočjo katerih je labodja družina užila trenutek slave v številnih medijskih objavah in prispevkih. Letošnja zgodba o uspehu gnezdenja laboda grbca na območju Koseškega bajerja je izjemna. Ptice se namreč v mestnem okolju srečujejo s številnimi nevarnostmi in težavami, zato je mnogokrat uspešnost gnezdenja odvisna tudi od strpnosti in sočutja meščanov.

Letošnji mladini, ki bo konec septembra zapustila domači bajer, želimo uspešno in dolgo življenje!

Obročkanje labodov so poleg sprehalcev spremljali tudi novinarji.
foto: **Mateja Nose Marolt**

LASTOVIČEK KORI

V MOJEM DOMU

// Natalija Planinc

Virus SARS-CoV-2 nas je v začetku pomladi vse močno prestrašil in priklenil v domove. Vsi smo strogo spoštovali navodila, ki smo jih prejeli od zdravstvenih delavcev. Domove smo zapuščali le za najnujnejše opravke. Starejši smo morali ostajati doma. Prijazni sorodniki, sosede in prijatelji so nam na dom prinašali živila in nas pomirjali. Prijateljica Marina se je 17. marca odpeljala na livado po zdravilni čemaž in mi ga z dobrimi željami izročila na varni razdalji in z masko na obrazu. Da bi me razvedrila in mi polepšala dan, mi je ponudila, naj iz vrečke z vilinskimi kartami izberem eno od njih. Segla sem v vrečko in izvlekla karto »vila živali«. Pisalo je:

»Povežite se z živalmi.

Vila živali vam želi sporočiti, da je za vas trenutno pomembno biti obkrožen z živalmi. Posvetite jim svoj čas, ker to potrebujete.

Sporočilo karte: Živali so posebna bitja, ki vam nosijo dragocena sporočila. V vas je poseben dar za to, da čutite živali, zato se povežite z njimi. Sprejmite živali v svoj dom in jim nudite toplino. Karta vam sporoča, da se povežite z živalmi na različne načine, potrebujejo namreč vašo pozornost, energijo in čas.

Če še nimate hišnega ljubljénčka, si ga omislite. Prinesel vam bo drugačno energijo in nove začetke.«

Vse do danes nisem imela hišnega ljubljénčka, saj mu v starem mestnem jedru Pirana, če živiš sam, težko zagotoviš primerne pogoje za življenje. 22. maja pa se je zgodilo, kot bi se uresničila napoved karte. V moj dom je zašla ptica. Ker sem mislila, da ne najde poti na prostost, sem ji z omelom nežno nakazala pot. Čez nekaj časa sem ponovno zaslišala ščebetanje, ptica se je vrnila. Ponovno sem jo usmerila proti vratom na teraso. Ko sem se vrnila iz mesta, me je pričakala na slikarskem stojalu in prav prijazno ščebetala. Letala je po hodniku, posedala na kačjem pastirju iz beke, na slikah, ki krasijo stene, na knjižni omari, raziskala kuhinjo in dnevno sobo, kopalnico, kabino za prhanje, skratka, temeljito si je ogledala vse prostore in se odločila, da bo to sedaj njen dom.

Ornitolog, gospod Iztok Geister, me je podučil, da gostim samčka kmečke lastovke (*Hirundo rustica*). Za prenočevanje si je Kori, kot sem ga poimenovala, izbral krilce kačjega pastirja iz beke. Čez dan je letal na prostost, ob vrnitvi pa na ves glas ščebetal. Po

dveh tednih je na ogled pripeljal družico, nato pa začel gradnjo gnezda v moji knjižnici, na polički nad vrati na teraso. Ves čas gradnje je glasno ščebetal, prinašal blato, repek otresal ob knjižni omari. Sledove blata sem zasledila na umetniških slikah. Med gradnjo je najraje počival na slikarskem stojalu, na katerem je grafika bika slikarja Zvesta Apollonia. Kori si je verjetno mislil, da je v hlevu, ne pa v palači Gabrielli.

Ko je menil, da je gnezdece primerno uredil, je pripeljal družico, ki pa z udobjem v gnezdu ni bila zadovoljna in se ni vrnila. Od takrat dalje se je Kori še vedno trudil, prinašal posušeno morskotravo in pulil ščetine iz šlema čelade rimskega vojščaka (pustni kostum), vendar vse zaman.

Z enajstletno vnukinjo, ki je bila pri meni na počitnicah, sva v bližini mojega doma odkrili lastovičje gnezdo s petimi mladički. Prav verjetno je Kori pomagal hraniti male požeruščke, saj ga podnevi skoraj ni bilo doma, le tu in tam je priletel na počitek.

Vedno manj je ščebetal. Prenosišče je zamenjal in se 21. julija preselil na karniso v moji spalnici, kjer vse do danes (3. septembra 2020) prenočuje z menoj. Ob izteku avgusta pa dve noči zapored ni prenočeval doma. Morda išče jato in se pripravlja na dolgo potovanje. Podnevi se vse dalj zadržuje doma, na spanje pa prihaja že pred 19. uro in spi vse do 7. ure zjutraj. Slovo bo težko, hudo ga bom pogrešala. Spomladi bom budno spremljala obvestila o vračanju lastovk in na stečaj odprla vrata in okna!

Kori, dobrodošel in hvala, da sem s tvojo pomočjo odkrila čudoviti lastovičji svet.

Lastoviček Kori je začel gradnjo gnezda v knjižnici, na polički nad vrati na teraso.

foto: **Ubaldo Trnkoczy**

NEPREMIČNINE VELIKEGA SKOVIKA

// Larisa Vodopivec

Z novo pridobljenim znanjem o **VELIKEM SKOVIKU** (*Otus scops*) ga bomo lahko v prihodnje veliko bolje varovali, ob tem pa pozitivno vplivali tudi na preživetje drugih vrst.

foto: Jani Vidmar

V zadnjih desetletjih je število ptic kmetijske krajine močno upadlo. Med njimi je tudi veliki skovik (*Otus scops*), ki sodi v družino sov in je zelo ogrožena vrsta. Veliki skovik je pomembna indikatorska vrsta v kmetijski krajini, saj kaže na številčnost in pestrost drugih vrst. Zaradi njegove pomembne vloge v ekosistemu in ker znanstveniki o njegovi biologiji vedo zelo malo, so se raziskovalci v Sloveniji odločili preučiti njegov življenjski prostor. S pridobljenim novim znanjem bi ga lahko veliko bolje zaščitili, poleg tega pa bi to pozitivno vplivalo tudi na preživetje drugih vrst.

PREUČEVANJE VELIKEGA SKOVIKA

Raziskavo so opravili v vzhodni Sloveniji, na Goričkem. To je kmetijska pokrajina, ki jo sestavljajo različna travišča, polja, gozdovi ter tudi podeželska naselja. Za preučevanje prostora, v katerem biva veliki skovik, so se odločili sove opremiti z GPS-sledilniki, s pomočjo katerih so ugotovili natančne lokacije, na katerih so se zadrževali. S sledilniki so opremili pet samic in enega samca, pridobljene podatke pa so uporabili v nadaljnji analizi.

ŽIVLJENJSKI PROSTOR VELIKEGA SKOVIKA

S pomočjo sledilnikov so lahko raziskovalci izmerili velikost celotnega območja, na katerem so bili veliki skoviki aktivni, in to se je med posameznimi osebkami precej razlikovalo. Podatke za svoje zaključke so lahko pridobili le od treh samic, saj vseh opremljenih niso mogli uloviti ali pa sledilnik ni deloval, kot bi moral (osebek, ki mu namestimo sledilnik, je namreč treba ponovno ujeti in iz sledilnika na računalnik prebiti podatke). Ena od samic

je pokrivala nepričakovano veliko območje, saj je letala po hrano do dva kilometra daleč od gnezda. To je zanimivo dejstvo, saj se osebkami od gnezda običajno ne oddaljijo za več kot nekaj sto metrov. Ko so samice iskale hrano za mladiče, so najpogosteje zahajale v mejice, visokodebelne sadovnjake, travnike in opuščene vinograde, ne pa na njivske površine. Mejice so za velikega skovika pomembne tako za gnezdenje kot tudi za prehranjevanje. Naravna drevesna dupla v sadnih drevesih v sadovnjakih jim ponujajo primerno gnezdišče, medtem ko so travniki in opuščeni vinogradi zanje pomembna prehranjevalna mesta. Na njivskih površinah se veliki skovik ni zadrževal, saj na takšnih površinah ljudje uporabljajo pesticide za zatiranje škodljivcev, ki so sicer hrana za velikega skovika. Za varovanje velikega skovika je zato pomembno ohranjanje območij, kot so mejice, sadovnjaki in travniki. Zelo zaželeno je tudi omejena uporaba pesticidov, postavljanje lesenih količkov kot lovnih prež ter nameščanje gnezdilnic.

ZANIMIVOST ZA KONEC

Ohranjanje krovnih vrst (angl. umbrella species), kakršen je veliki skovik, je zelo pomembno, saj s tem ohranjamo tudi druge vrste, ki imajo enake ali podobne ekološke potrebe, s tem pa prispevamo tudi k bolj stabilnemu ekosistemu.

LITERATURA

DENAC, K., KMECL, P. & KOČE, U. (2019): Habitat use of Eurasian Scops Owls *Otus scops* in an agricultural mosaic landscape. - *Ardea* 107: 119-129 (<https://doi.org/10.5253/arde.v107i2.a1>).

KRIMINAL NAD PTICAMI JE ŠE VEDNO MOČNO PRISOTEN V SLOVENIJI

// Tjaša Zagoršek, Urša Koce

Na DOPPS-u se zadnji dve leti poglobljeno ukvarjamo s problematiko nezakonitega lova in ubijanja ptic. Avgusta smo v sklopu projekta Adriatic Flyway 4 »Proti nezakonitemu ubijanju ptic na jadranski selitveni poti« izdali drugo poročilo o nezakonitem lovu in ubijanju ptic v Sloveniji za časovno obdobje med 1. januarjem 2000 in 31. decembrom 2019.

v letu 2019 nazaj v naravo po uspešni rehabilitaciji izpustili 32 ptic, ki so bile nezakonito ustreljene ali ulovljene in zadrževane v ujetništvu.

V Sloveniji nezakonito ulovijo ali ubijejo 14.000–49.000 ptic na leto.

Primere nezakonitega lova in ubijanja ptic je zelo težko odkrivati, saj se dogajajo zelo razpršeno po Sloveniji. Prav tako pogosto takšna dejanja med ljudmi še vedno niso dojeta kot prekršek, ki bi ga bilo treba prijaviti. Zato še vedno veliko primerov nezakonitega lova in ubijanja ptic ostane neopaženih oziroma nezaznanih, tako da lahko z gotovostjo trdimo, da je število nezakonito ubitih ali ulovljenih ptic še večje.

Iskreno upamo, da bomo s poročilom osvetlili in približali problematiko nezakonitega lova, ubijanja in zadrževanja ptic v Sloveniji širši javnosti ter tudi državnim institucijam, ki naj bi bile prva bojna linija v boju proti kriminalu nad pticami.

KAR 428 NEZAKONITIH RAVNANJ S PTICAMI

Naše védenje o razsežnosti tega problema v Sloveniji se večja dan za dnem, saj sistematično beležimo primere nezakonitih ravnanj. Tako smo za obdobje 2000–2019 ugotovili že 428 primerov in številka še kar raste. Primere beležimo za območje celotne Slovenije, a doslej smo jih največ zabeležili na območju osrednje Slovenije, Podravja, Obale in Krasa. Na osnovi trenutnega poznavanja problematike, ki pa je še vedno nepopolno, ocenjujemo, da je v Sloveniji letno nezakonito ulovljenih ali ubitih 14.000–49.000 ptic. Največ nezakonitega lova in ubijanja ptic se zgodi z metodami lova, kot so pasti, mreže, limanice itd. (10.000–26.000 osebkov), sledi nezakonit lov s strelnim orožjem (4.000–23.000 osebkov) in zastrupljanje ptic (150–500 osebkov). Ocenjujemo, da je letno čez slovenske meje nezakonito pretihotapljenih med 34.000 in 172.000 ptic.

VLOŽILI 43 PRIJAV

V letu 2019 smo na službe, pristojne za preganjanje tovrstnega kriminala, vložili 43 prijav, in sicer le za nedavne primere z zadostnimi dokazi ali utemeljnim sumom o nezakonitem ravnanju. Skupno smo

Naj Slovenija resnično postane varna oaza za ptice! grafika: Tilen Basle

DOPPS
Tržaška 2, 1000 Ljubljana

031 439 051

<https://stopkrivolov.ptice.si/>

dopps@dopps.si

@StopLovNaPtice

@ustavimo_krivolov_na_ptice

Skoviki z nahrbtniki

// besedilo in foto: Katarina Denac

Letošnja gnezditvena sezona se je za velike skovike (*Otus scops*) na Goričkem začela obetavno – naši prostovoljci so poročali o izjemno velikem številu pojočih samcev sredi maja. Ko pa je nastopil čas pregledovanja gnezdilnic, se je izkazalo, da jih je zasedenih manj kot lansko leto, gnezditve se je začela kasneje, legla so bila manjša kot običajno, mladiči so zaostajali v rasti. Najverjetneje sta bila za takšno stanje kriva hladen maj in deževen julij (na Goričkem je deževalo večkrat na teden, kar je za to najbolj »sušno« slovensko pokrajino skrajno neobičajno).

Kljub temu je nekaj parov velikih skovikov uspešno gnezdilo in nekatere izmed njih smo opremili z GPS sledilnimi napravami, ki smo jih nato po enem tednu sneli in pretočili podatke. Skupaj smo opremili 11 osebkov, od tega šest samic in pet samcev. Podatke nam je uspelo pridobiti nazaj z osmih osebkov (pet samic, trije samci). En samec si je sledilno napravo snel, gnezdo ene samice je bilo izplenjeno (zato ponoven lov ni bil mogoč), za enega opremljenega samca pa se je ob ponovnem lovu izkazalo, da ne gnezdi tam, kjer smo ga ujeli (čeprav je bil ujet pičla dva metra stran od zasedene gnezdilnice, v mrežo, postavljeno pred njen vhod). Na tej gnezdilnici je namreč ob poskusu ponovnega lova mladiče hranil drug samec. Domnevamo, da se pri velikem skoviku, podobno kot pri npr. smrdokavri (*Upupa epops*), dogaja, da je v populaciji presežek (nesparjenih) samcev, ki se zadržujejo ob aktivnih duplih in občasno morda celo preverjajo njihovo notranjost.

Prihodnje leto bomo z GPS sledilnimi napravami opremili še nekaj velikih skovikov in potem združili vse dobljene podatke ter jih analizirali. Naš namen je predvsem ugotoviti, ali veliki skoviki uporabljajo površine (npr. pasove nekošene trave) in strukture

(lovne preže, habitatno drevje), ki jih je zanje v okviru projekta Gorička krajina zagotovil Javni zavod Krajinski park Goričko. Zbrani podatki pa nam bodo morda omogočili ugotoviti tudi, ali se prehranjevalne površine samcev in samic kaj razlikujejo.

Samec velikega skovika, poimenovan Zevs, med nameščanjem GPS sledilne naprave. Rdeči kartončki preprečujejo razmaz hitrosuščega se lepila, s katerim smo zalepili vozle, po perju. Preden skovika izpustimo, mu kartončke seveda odstranimo.

poljuba

EVROPSKA UNIJA
EVROPSKI SKLAD ZA
REGIONALNI RAZVOJ
NALOŽBA V VAŠO PRIHODNOST

Uspešna doselitev barjanskega okarčka

// besedilo: projektna ekipa PoLJUBA,
foto: Janez Tarman

V okviru projekta PoLJUBA, katerega osrednji cilj je obnovev in ohranjanje mokrotnih travnikov na območju Krajinskega parka Ljubljansko barje, so letos, desetletje po lokalnem izumrtju, v območje Naravnega rezervata Iški morost dr. Tatjana Čelik in sodelavci ponovno naselili metulja barjanski okarček (*Coenonympha oedippus*), eno izmed 15 najbolj ogroženih vrst dnevnihi metuljev v Evropi.

Površina življenjskega prostora barjanskega okarčka se je v zadnjih 18 letih zmanjšala za 92 %, velikost populacije pa za 75 %. Z namenom preprečitve izumrtja vrste v osrednji Sloveniji so v letu 2019 v okviru omenjenega projekta začeli gojenje za namene doselitve in obogatitve populacije na Ljubljanskem barju. Sočasno

je Javni zavod Krajinski park Ljubljansko barje v upravljanje pridobil ključna zemljišča, na katerih z ustreznim gospodarjenjem izboljšuje razmere za obstoj vrste.

Dejavnosti projekta PoLJUBA so sicer usmerjene v izboljšanje razmer za številne ogrožene živalske in rastlinske vrste, vezane na ta življenjski prostor. V največji meri gre za neposredne ukrepe varstva narave ter odkupe ključnih zemljišč, saj je to osnova za ustvarjanje pogojev za ohranitev izginjajočih avtohtonih vrst.

Nenavadno gnezdenje črnočelega srakoperja na Ajdovskem polju

// besedilo: Katarina Denac, foto: Mitja Denac

V pretekli številki revije *Svet ptic* smo poročali o letošnjem gnezdenju črnočelih srakoperjev (*Lanius minor*) v Vipavski dolini, točneje na Ajdovskem polju. Konec maja smo poleg propadlega gnezda na sosednjem drevesu odkrili aktivno gnezdo, za katero smo sklepali, da je nadomestno. Vendar pa so kasnejša opazovanja in fotografije razkrili veliko bolj razburljivo in nenavadno dogajanje.

V »nadomestnem« gnezdu je bil namreč na prvi junijski dan slikan mladič, dobrih deset dni kasneje pa sta v gnezdu čepela dva odrasla osebka (domnevno samici), ki ju je tretji osebek (verjetno samec) hranil. Glede na vedenje je bilo videti, kot da osebka v gnezdu valita, pri črnočelem srakoperju pa je to opravilo rezervirano skoraj izključno za samice. Kljub mnogim terenskim ogledom nismo nikoli videli hranjenja mladiča izven gnezda, zato sumimo,

da ni preživel. Glede na velikost slikanega mladiča je »nadomestno« gnezdo najverjetneje nastalo v prvem tednu maja, kar se povsem sklada z datumom prvega letošnjega opazovanja črnočelih srakoperjev na Ajdovskem polju (30. aprila 2020). Gnezdo potemtakem sploh ni bilo nadomestno, ampak prvo, zgrajeno takoj ob začetku gnezditvene sezone. Opazovanje dveh valečih osebkov 12. junija kaže na morebitno nadomestno leglo, izjemno nenavadno pa je, da sta v istem gnezdu hkrati valili dve samici. Pojav je pri črnočelem srakoperju zelo redek, vendar pa je bil že opisan na Slovaškem, kjer je bilo v enem gnezdu najdenih 13 jajc, ki so pripadala dvema različnima samicama. Prav tako s Slovaške je znan primer, ko sta dve samici tekmovali za istega samca. Najprej je v gnezdo izlegla tri jajca ena samica, gnezdo zapustila, dan kasneje pa je z leženjem

jajc v isto gnezdo nadaljevala druga samica. Nenavaden prizor dveh osebkov v istem gnezdu, ki sta po videzu sodeč valila, smo opazovali že v letu 2019, vendar smo ga takrat – najverjetneje zmotno – pripisali paru. Pojav tovrstnega poliginičnega gnezdenja je vsekakor vreden nadaljnje pozornosti in raziskav!

Čarli, Oto in Lola ...

// besedilo: Katarina Denac, foto: Rudolf Tekavčič

... so tri mlade bele štorke (*Ciconia ciconia*) iz Bevk na Ljubljanskem barju, ki smo jih 10. julija letos opremili z GPS sledilnimi napravami. Tako so se pridružile petim drugim štorčkam, ki smo jih od leta 2015 opremili v okolici Grosuplja na Ljubljanskem barju. Ime so jim v sodelovanju s širšo javnostjo nadeli v družbi Elektro Ljubljana, ki je finančno podprla projekt spremljanja selitve slovenskih belih štorčelj. Čarli, ki je sprva malce zaostajal za drugimi štorčkami še vedno klatil po Ljubljanskem barju, je zaostanek kasneje sicer nadoknadil, vendar pa je konec septembra najverjetneje poginil v mestu Kartum v Sudanu. Njegov oddajnik namreč izgublja napetost in se stalno javlja z istega mesta. Pot se je slabo končala tudi za Lolo, in sicer že v Istanbulu, kjer je njena sledilna naprava trenutno v rokah provincialnega istanbulskega direktorata Ministrstva za kmetijstvo in gozdarstvo, vzroka za

njeno smrt pa še nismo uspeli izvedeti. Zaenkrat je od treh sorojencev živ le Oto, ki je priletel vse do osrednjega Čada, se pa zaradi slabega signala javlja neredno.

Če se kdo sprašuje, kje je Bela, sorojenka Srečka, ki se je v Tuniziji zapletel v plastične vrečke in nesrečno poginil – med 8. avgustom in 14. septembrom nam je izginila z »radarjev« na meji med Egiptom in Sudanom zaradi odsotnosti GSM-signala, dan kasneje pa se je pojavila v Čadu in očitno nadaljuje svojo selitveno pot na jug.

Selitev mladih belih štorčelj lahko spremljate na interaktivnem zemljevidu, kjer se podatki dnevno osvežujejo.

Na Kočevskem v naravo vrnili veliko uharico

// besedilo: Muhamed Delić, foto: Tomaž Mihelič

Člani sekcije Od Kolpe do Barja smo v soboto, 5. septembra 2020, v naravno okolje na Kočevskem vrnili dveletno veliko uharico (*Bubo bubo*). »Kraljico gozdov« so v izredno slabem stanju tri tedne prej našli zaposleni na Zavodu za šport, ko se je v času nočnega preleta zapletla v varovalno mrežo nogometnega igrišča. Pri poskusu rešitve iz mreže se je še dodatno zapletla in poškodovala ter tako obvisela vsaj čez vikend, ko so jo našli zaposleni Zavoda za šport Kočevje. O najdbi sove so obvestili Društvo za zaščito živali Kočevje. Ker sova ni mogla več leteti in je bila v izredno slabem stanju ter je potrebovala ustrezno veterinarsko oskrbo, so jo odpeljali na Veterinarsko fakulteto v Ljubljano, od tam pa naprej v Zatočišče za živali prosto živčih vrst na Muto, kjer so jo zadržali do njenega popolnega okrevanja. Sova je bila ob izpustu

v zelo dobrem stanju, kar je pokazala tudi z odličnim vzletom na svobodo.

Za ustrezno oskrbo te redke in zaščitene ptice se iskreno zahvaljujemo vsem, ki so prispevali k temu, da se je lahko vrnila v svoje domače okolje. Posebna zahvala najditeljem ptice, Društvu za zaščito živali Kočevje, in seveda ekipi dr. Zlatka Goloba z Mute. Zahvala velja tudi našemu strokovnjaku za velike uharice, Tomažu Miheliču, ki se je pridružil veselemu dogodku in nam pred izpustom pripravil krajše predavanje s predstavitevijo posebnosti teh sov.

Prenova VTR

// besedilo: Matej Gamser, foto: iStock

Tudi v Sloveniji je stanje travniških vrst ptic skrb vzbujajoče. Gre za vrste, pri katerih je uspešnost gnezditve v največji meri odvisna od ustreznega (prilagojenega) izvajanja kmetijske rabe. Ukrep KOPOP (Kmetijsko-okoljsko-podnebno plačilo) *Habitati ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov* (VTR) je bil leta 2007 uveden z namenom zagotavljanja ugodnega stanja travniških vrst. V vsebinsko nespremenjeni obliki se izvaja še danes. Z vidika običajnih kmetijskih praks ima ukrep dokaj ostre pogoje: prvo košnjo po 1. avgustu, prepovedano gnojenje in pašo, pticam prijazen način košnje. Vendar obstaja tveganje, da se na račun pozne košnje vrednost travnikov poslabša zaradi vdora tujerodnih invazivnih vrst (npr. zlate rozge). Posledično je med kmeti vpisa v ukrep VTR malo. S pilotnim projektom *Preizkus dvostopenjskega izvajanja ukrepa VTR* želimo poiskati kompromis in tvoriti predlog za »novi« VTR tako, da bo privlačnejši za vpis, hkrati pa bo služil prvotnemu namenu – naravovarstvu. V osnovi je ideja naslednja: na VTR GERK-ih (grafična enota rabe kmetijskega gospodarstva), kjer je v določenem letu prisoten kosca (*Crex crex*), obvelja pozna prva košnja (po 1. avgustu). Na VTR GERK-ih, kjer kosca ni, pa obvelja zgodnejša košnja (po 10. juliju). Datum 10. julij je varovalka za večino drugih travniških vrst ptic, ki do takrat načeloma že končajo gnezdenje. Hkrati je varovalka tudi za vzdrževanje kakovosti travnikov. V projektu sodeluje 13 partnerjev, tudi kmetje s štirih območij Natura za kosca. Za zdaj kaže, da so odzivi na predlog prenove VTR-ja pozitivni.

Projekt financira Evropski kmetijski sklad za razvoj podeželja.

Pridružili smo se dogodku Za naravo ob Savo

// besedilo in foto: **Tilen Basle**

V odgovor na za civilno družbo diskriminatorne in za naravo destruktivne odločitve sedanje vlade, posebej pa Ministrstva za okolje in prostor RS, so se pri Balkan River Defence odločiti izvesti ozaveščevalni in protestni dogodek Za naravo ob Savo. Dogodek je ob reki Savi združil več kot 500 pohodnikov, kolesarjev, veslačev, plavalcev in letalcev, skupna nit pa je bila ohranitev reke Save pred uničujočimi posegi! Na društvu smo se akciji pridružili z organizacijo pohoda med Dolskim in Kresnicami. Ogledali smo si strukturne značilnosti ohranjene reke (prodišča, peščene stene, mrtvice, poplavni gozd) in spoznali njihove prebivalce. Zaključek pohoda so popestrili še člani Skupine za speleobiologijo SubBio Lab (Oddelka za biologijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani), ki so predstavili skrito življenje rečnega podzemlja Save. Po pohodu smo vsi sklenili, da NARAVE NE DAMO!

Mladinski izlet na Nanos

// besedilo in foto: **Tilen Basle**

Letošnja »situacija covid-19« ni prizanesla niti našim izobraževalnim dejavnostim, primorani pa smo bili opustiti celo izvedbo mladinskega ornitološkega tabora, ki bi potekal ob Cerkniskem jezeru. Kljub temu smo za potešitev primanjkljaja ornitoloških terenov za mlade ornitologe organizirali izlet.

Bila je sobota, 4. julija, jutro je bilo jasno in še kar sveže. Napoved sončnega vremena je bila znak, da moramo odriniti zgodaj in se izogniti vročini sredi dneva. Ob 7.30 se nas je 12 najpogumnejših zbralo na parkirišču pri Razdrtem s ciljem osvojiti Nanos. Gora skriva tudi nekaj zanimivih ptic, ki so bile na seznamu želja vsakega od nas: slegur (*Monticola saxatilis*), puščavec (*M. solitarius*), planinski orel (*Aquila chrysaetos*) ... Po dobrih dveh urah sproščene hoje na vrh nismo našli nobene od tako zelenih ptic, zato smo se morali zadovoljiti s skupino gamsov z mladiči, osvežujočim vetrom in čudovitimi razgledi, ki so segali od morja pa vse do Julijcev. Ni nam bilo hudo in čas je, da izlet ponovimo. No, več pa v naslednji številki Sveta ptic!

Video intervjuji pilotne akcije projekta IMPRECO

// besedilo: **Bia Rakar**, foto: **Bojana Lipej**

Pilotno akcijo (PA) »Izboljšanje razumevanja in izkušenj obiskovalcev pri spoznavanju in doživljanju narave v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok ob izzivih, ki jih ima naravni rezervat v urbanem okolju«, izvedeno v okviru projekta IMPRECO (INTERREG ADRION 2014–2020), smo obogatili z video intervjuji, v katerih predstavljamo svoje izkušnje načrtovanja in izvedbe PA, izkušnje sodelujočih deležnikov in glavne rezultate naše PA. Na snemanju so poleg zaposlenih, predstavnikov upravljavca Škocjanskega zatoka, sodelovali tudi štirje člani skupne delovne skupine (JTF), ključni deležniki naravnega rezervata, kot so predstavniki Luke

Koper, Mestne občine Koper, lokalne šole in oblikovalka PA, ki so sodelovali tako pri načrtovanju kot tudi pri izvedbi PA. Video intervju PA združuje izkušnje sodelovanja upravljavca z lokalnimi deležniki ter navdušenje nad novimi upravljavskimi ukrepi in pristopi za zmanjšanje pritiskov na ekosisteme in ekosistemske storitve Škocjanskega zatoka zaradi obiskovanja. Video smo obogatili s posnetki PA in drugimi kadri, ki prikazujejo naravno okolje Škocjanskega zatoka. Kratek PA-video si lahko ogledate v Repozitoriju primerov dobre prakse projekta IMPRECO: <https://rb.gy/qoewff>.

IMPRECO: Regionalni dogodek – srečanje ravnateljev OŠ MOK

// besedilo: **Bojana Lipej**, foto: **Bia Rakar**

V prostorih centra za obiskovalce NR Škocjanski zatok je 21. avgusta 2020 potekal regionalni dogodek projekta IMPRECO (INTERREG ADRIAN 2014–2020) za aktiv ravnateljev osnovnih šol in vrtcev Mestne občine Koper, ki je bil združen z njihovim rednim srečanjem. Udeležilo se ga je 13 ravnateljev ter predstavniki Mestne občine Koper, Gledališča Koper, Športnega društva Koper in DOPPS-a. Srečanje se je začelo s pozdravnima nagovoroma, najprej Vanje Košpenda, vodje aktiva ravnateljev, nato Bojane Lipej kot gostiteljice in predstavnice DOPPS-a. V okviru prve točke dnevnega reda srečanja je potekala predstavitev projekta IMPRECO, njegovih ciljev in rezultatov s poudarkom na izvedbi pilotne akcije (PA) in skupnem vzgojno-izobraževalnem programu (CEP). Udeleženci so bili seznanjeni z glavnimi načeli CEP-a in z njegovo izvedbo oziroma testiranjem v jesenskem obdobju 2020, h kateremu so bili na koncu predstavitve tudi povabljeni. Dogodek se je nadaljeval s predstavitvijo koprškega športnega društva o

spodbujanju aktivne mobilnosti in ustvarjanju zdravega življenjskega okolja, sledila je predstavitev koprške gledališke dejavnosti in festivala Svetilniki.

Odprtje potujoče fotografske razstave Meduze okoli nas

// besedilo: **Bojana Lipej**, foto: **Manja Rogelja** in **Tihomir Makovec**

Center za obiskovalce NR Škocjanski zatok je od svojega odprtja v letu 2016 gostil že mnoge razstave različnih tematik, od naravoslovnih do družboslovnih. Po krajšem premoru zaradi epidemije covid19 v začetku leta 2020 smo 30. junija odprli potujočo fotografsko razstavo z naslovom »Meduze okoli nas«, ki jo je pripravil Akvarij Piran (GEPŠ) z namenom boljšega poznavanja meduz in drugega želatinoznega planktona v našem morju. Razstava je bila pripravljena v okviru projekta, ki ga sofinancirata Evropska unija iz Evropskega sklada za pomorstvo in ribištvo in Republika Slovenija v okviru Operativnega programa za izvajanje Evropskega sklada za pomorstvo in ribištvo v obdobju 2014–2020. Avtorji fotografij Tihomir Makovec, Irena Frkovič in Manja Rogelja so v objektiv ujeli vrste meduz, ki jih lahko najpogosteje srečate v našem kotičku morja. Potujoča razstava je bila na ogled obiskovalcem centra za obiskovalce do 8. septembra 2020.

Sprehodi s kamarškimi konji so spet na voljo

// besedilo: **Bia Rakar**, foto: **Mirko Kastelic**

Po krajšem »porodniškem dopustu« sta se kamarški kobili Rižana in Cabi vrnili v družbo obiskovalcev, otrok in odraslih, vseh tistih, ki ste v preteklih mesecih izkazali veliko zanimanja za jahanje po Škocjanskem zatoku. Dejavnost je primerna tako za tiste, ki si želite prve, krajše jahalne izkušnje, kot tiste, ki si želite daljšega sproščenega jahanja po učni poti Škocjanskega zatoka. V septembru in oktobru bodo na voljo redni termini sprehodov s konji, in sicer vsak četrtek in petek popoldne ter soboto dopoldne.

Obvezna je predhodna rezervacija termina na tel. št. 031 363 460. Zaradi izrednih razmer, rojstva žrebičkov Acota in Brina ter zaprtja naravnega rezervata v času epidemije covid-19, bo možno koristiti tudi pretečene, do dve leti stare darilne bone za jahanje. Podrobnejše informacije vključno s senikom najdete na naši spletni strani: <https://www.skocjanski-zatok.org/ponudba/konji/jahanje-ucna-pot/>.

55 močvirskih sklednic v Škocjanskem zatoku

// besedilo in foto: Kim Leban

V Naravnem rezervatu Škocjanski zatok smo v okviru spremljanja stanja močvirske sklednice (*Emys orbicularis*) vključno z letom 2019 ujeli, izmerili in označili že 55 osebkov. Spremljanje stanja populacije je potrebno za učinkovito upravljanje in varovanje vrste. Močvirska sklednica je kot dolgoživa vrsta s posebnimi ekološkimi

zahtevami in s pozicijo na samem vrhu prehranjevalne verige ena izmed ključnih vrst ter dober pokazatelj lokalnega stanja ekosistema. Zmanjšanje ali celo izginotje populacije pomeni velike spremembe in kaže na to, da sta ogrožena obstoj še drugih vrst ter ne nazadnje tudi zdravje človeka. Največjo grožnjo zanjo predstavlja

jo posegi človeka, kot sta spreminjanje in uničevanje tako vodnih kot kopenskih življenjskih okolij zaradi intenzifikacije kmetijskih površin, vse obsežnejše urbanizacije in širjenja prometne infrastrukture. Človek pa ne samo posega v življenjski prostor močvirske sklednice, ampak ga tudi onesnažuje z industrijo in strupenimi snovmi, kot so agrokemična sredstva s kmetijskih površin in težke kovine iz različnih virov onesnaževanja. Vse večji pritisk človeka se kaže tudi z vnašanjem tujerodnih vrst. Pritisk dejavnikov, ki ogrožajo močvirsko sklednico, pa se s podnebnimi spremembami samo še povečuje. S ciljem ohranjanja močvirske sklednice in zanjo primerne življenjskega okolja velja v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok strog varstveni režim v okviru nacionalne in mednarodne zakonodaje. Ker pa je ogrožena, zavarovana in mednarodno varovana vrsta, je tako populacijo kot življenjsko okolje treba ohranjati v ugodnem stanju tudi izven zavarovanega območja.

Evropski teden mobilnosti 2020

// besedilo in foto: Bojana Lipej

Obeležitvi evropskega tedna mobilnosti, ki je v letu 2020 potekal med 16. in 22. septembrom, se že tradicionalno pridružuje DOPPS s svojimi dejavnostmi na območju MO Koper. Čeprav je slogan letošnjega ETM-ja »Izberi čistejši način prevoza«, pa raznolikost vseh dejavnosti kaže na širšo sporočilnost omenjene pobude. V okviru NR Škocjanski zatok smo pripravili dve dejavnosti, in sicer smo v sredo, 16. septembra, na stojnici v starem mestnem jedru Kopra vrtčevskim otrokom na zabaven način predstavili ptice in njihove značilnosti, ter kasneje, v soboto, 19. septembra, na območju rezervata organizirali čistilno akcijo v okviru vseslovenske akcije »Čista obala 2020«, ki je potekala v sodelovanju z Inštitutom za vode RS.

S kurjere do Škocjanskega zatoka!

// besedilo: ekipa NRŠZ, foto: Bojana Lipej

Nova pridobitev Mestne občine Koper (MOK) so avtobusi na električni pogon – kurjere – in tri nove linije mestnega avtobusnega prometa. Z novo avtobusno linijo L10 je Škocjanski zatok od 1. septembra 2020 povezan s središčem Kopra, ob koncu tedna pa tudi z avtobusno in železniško postajo v Kopru. Najbližja izstopna postaja je Sermin GORC III, od centra za obiskovalce oddaljena le slabih pet minut hoje. Vozni red avtobusov L10 je na voljo na povezavi: <https://rb.gy/hdwqll>.

V NR Ormoške lagune se dogaja

// besedilo in foto: Dominik Bombek

V NR Ormoške lagune se kljub »krizi covid-19« dogaja kar nekaj stvari. V rezervatu smo podrli drevesa, izpulili štore, poravnali teren in tako povečali travniške površine za dobrega 0,5 ha. Odkopali in nasuli smo teren z gramozom, da bomo drenirali vodo na delu, kjer pozimi krmimo bivole. S tem smo območje osušili in tako bodo bivoli pozimi na suhi podlagi. Da smo to izvedli, se moramo zahvaliti podjetju ŽIHER d.o.o., ki je podarilo pet tovornjakov gramoza, in Sandiju Ozmeču, ki je s strojem pripravil teren.

Od avgusta naprej so nam v pomoč samodejni merilci gladin vode v bazenih. To nam bo znatno olajšalo spremljanje višine gladine vode, saj smo zaradi ročnega merjenja porabili veliko časa. Vzdrževanje kar se da stalne višine gladine vode je najpomembnejše v gnezdilni sezoni, saj lahko previsok ali prenizek vodostaj povzroči propad gnezd. Novi sistem opravlja meritve večkrat na dan, tako da smo sedaj vedno seznanjeni, kako se spreminja višina gladine vode. Nova pridobitev je še vremenska postaja.

Uspešni smo bili na LAS projektu Green T, kjer sodelujemo kot partner in bomo opremili NR Ormoške lagune z dodatnimi vsebinami. Rezervat bo bogatejši za motorično-izobraževalni element, namizno didaktično igro selitev ptic, 12 daljnogledov, dodatne gredice, ekološki WC ...

V rezervatu smo dobili tudi novo pomoč. S Centrom ponovne uporabe Ormož smo sklenili dogovor za izvajanje socialne aktivacije in v NR Ormoške lagune so napotili g. Franca Kosija. G. Franc nam pomaga pri oskrbi živali, urejanju vrta rezervata itd.

Rekordno leto za štorcklje

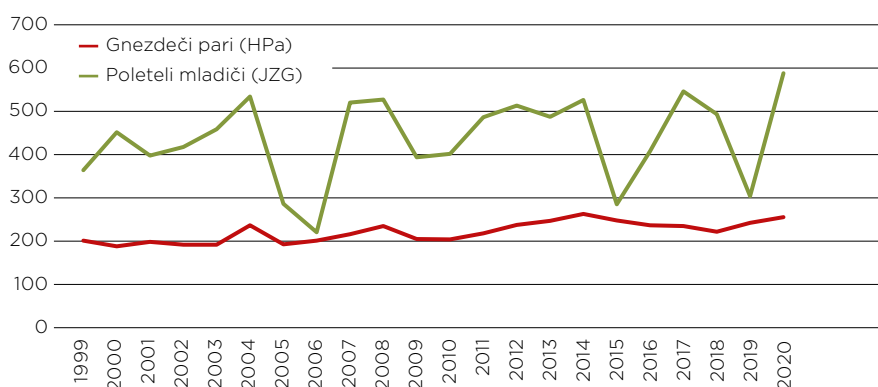
// besedilo in foto: Damijan Denac

Dvaindvajseti zaporedni nacionalni cenzus bele štorcklje (*Ciconia ciconia*) v organizaciji DOPPS-a je postregel z rekordom. Poletelo je največ mladičev doslej – 588, kar je 42 več od prejšnjega rekorda iz leta 2017. Tudi število gnezdečih parov je bilo med največjimi – 259. Več jih je gnezdilo samo še leta 2014 – 267. Kar 82 % parov je bilo letos reproduktivno uspešnih, kar pomeni, da so speljali vsaj enega mladiča. Leto 2020 torej izstopa po izjemni rodnosti v populaciji bele štorcklje. Vzroka ne gre iskati samo v večjem številu gnezdečih parov, pač pa tudi v ugodni kombinaciji pogojev med gnezdenjem in razpoložljivimi viri hrane. Znano je namreč, da vremenske razmere, količina padavin in temperatura odločilno vplivajo na preživetje mladičev, posebej v obdobju prvih desetih dni po izvalitvi. Bolj kot je hladno in deževno, slabše je preživetje mladičev, kar se je potrdilo lansko leto, ko je bila zaradi hladnega in deževnega maja rodnost ena najslabših. Letos smo bili priča nasprotnemu pojavu. V Sloveniji se je populacija v letih 1999–2020 zmerno povečala, štorcklje naseljujejo nova območja in povečujejo populacijo predvsem tam, kjer v preteklosti sploh niso bile prisotne ali pa ne v velikem številu (denimo Savinjska ravan, Notranjsko podolje, Savska ravan, Ljubljansko barje, Dolenjsko podolje). Edina območja v Sloveniji, kjer se je populacija dramatično zmanjšala, je Murska ravan. Tam je leta 1999 gnezdilo 87 parov, kar je takrat predstavljalo 43 % populacije, leta 2020 pa le še 55 parov, kar je 21 % nacionalne populacije. Če se bo tak trend nadaljeval, čez 45 let v Prekmurju bele štorcklje ne bo več.

Iskrena hvala popisovalcem in vsem poročevalcem, ki že 22 let skrbijo, da preštejemo vse štorcklje v državi.

Število gnezdečih parov in poletelih mladičev med letoma 1999 in 2020.

Sokolica Velesa se je vrnila domov

// besedilo: **Tomaž Mihelič**

Po tem, ko se je Velesa, samica sokola selca (*Falco peregrinus*) takoj po gnezditvi odpravila daleč na Madžarsko in tam na podobno velikem območju kot doma prebila dobre tri mesece, se je v sredini septembra vrnila domov. Telemetrija sokolov selcev, ki jo letos izvajamo skupaj s kolegi iz Max Planck inštituta v Nemčiji, daje popolnoma nova spoznanja iz življenja sokola selca. Opremili smo sedem odraslih samic in prav neverjetno je spoznavati skrivnosti iz življenja teh ptic. Samica iz Zasavja je na

primer v času gnezditve lovila praktično v vseh večjih mestih po Sloveniji, od Krškega do Maribora in Celja na vzhodu, pa od Ljubljane do Kranja na zahodu. V Ljubljani so se v istem obdobju pojavljale tri spremljane samice hkrati. Jesenska bivališča so precej drugačna od spomladanskih, lahko nekaj 100 kilometrov stran. Ena se ta hip mudi v severni Avstriji, druga pa v Padski nižini Italije. Prav zanimivo bo opazovati njihova vračanja domov.

STE VEDELI, DA NAM LAHKO PREK SPLETA DEL VAŠE DOHODNINE NAMENITE V NEKAJ MINUTAH?

Do 0,5 odstotkov odmerjene dohodnine, ki jo sicer plačate državi, lahko kot donacijo namenite financiranju splošno-koristnih namenov upravičencev, med katerimi je tudi DOPPS. Pri tem nimate nobenega dodatnega stroška. Če tega še niste storili, imate kot odgovoren državljan z namenitvijo tega finančnega prispevka DOPPS-u priložnost svoj denar in energijo podariti tistim, ki se dejavno borimo proti upadu biotske raznovrstnosti in skrbimo za slovensko naravo.

Vsem, ki bi nas na ta način radi na novo podprli, sporočamo, da lahko to storite:

1. prek portala e-Davki:

- Na kazalu na levi strani vašega uporabniškega računa na e-Davkih izberite rubrike: Vpogledi → Podatki o zavezancu → Namenitev dela dohodnine
- V razdelek 'Ime oziroma naziv upravičenca' vpišete: Društvo za opazovanje in proučevanje ptic Slovenije
- V razdelek 'Davčna številka upravičenca' vpišete: 68956029
- V razdelek 'Odstotek' vpišete poljubno vrednost do 0,5
- Izbor potrdite s pritiskom na gumb Oddaj vlogo

V kolikor portala e-Davki še ne uporabljate, bi vas radi seznanili, da je po novem **prijava in uporaba povsem enostavna in zanjo ne potrebujete več veljavnega certifikata**. Registracija na portalu e-Davki ne namreč možna z vašo davčno številko in geslom, ki si ga nastavite sami. Pri registraciji z geslom poleg davčne številke potrebujete enega od informativnih izračunov dohodnine iz zadnjih let, s katerega prepisete ID številko. V kolikor informativnih računov ne hranite, pa to številko lahko tudi naročite v enem od korakov registracije z geslom in vam jo FURS pošlje na domači naslov v nekaj dneh.

2. z izpolnitvijo obrazca Zahteva za namenitev dela dohodnine za donacije, ki vam je na voljo na spletni strani FURS, lahko pa vam ga pošljemo tudi mi in ga pošljete po pošti na naslov FURS

3. ustno na zapisnik pri finančnem organu.

Predvsem z uporabo e-Davkov vam bo to vzelo le nekaj minut, ki vam jih bomo v naslednjem letu ali letih zagotovo povrnili z novimi uspehi pri varstvu ptic in narave.

Obenem hvala vsem, ki ste nas s članstvom ali na druge načine že podprli. Če ste nam donacijo iz dohodnine že namenili, ostaja veljavna do preklica in vam tega postopka ni treba ponavljati.

RIBJI OREL

(Pandion haliaetus)

foto: **Bojan Bratož**,
Škocjanski zatok,
10. september 2020

VOJKO HAVLIČEK

(2. 12. 1946–29. 8. 2020)

Poznati Vojka je bil privilegij. Prvega srečanja z njim se spomnim, kot bi bilo včeraj, pa čeprav je tega že 20 let. Srečala sva se na hodniku, na Prvomajski, konec maja. Pozornost je pritegnil že takoj, predvsem s svojo pristno vedoželjnostjo. Že na stopnicah se je videlo, da so bila vprašanja, ki so vrela iz njega, v njegovi glavi že dolgo. Hitro in zelo globoko se je vrasel v društvo, predvsem ker je bil človek dejanj. Reči in narediti je bilo zanj eno in isto, pa naj je šlo za načrtovanje ornitološkega izleta ali popravilo društvenih prostorov. Bil je eden tistih, ki vedno priskočijo na pomoč in ne poznajo odgovora »ne morem«. Ničkolikokrat je bilo treba iskati poškodovano ptico in jo pripeljati do ambulante ali pa na hitro vskočiti na naporen nočni popis kosca na odmaknjenem koncu Slovenije. Ob skupinskih popisih za atlas, gugalnico ali za kaj drugega sem lahko na Vojka računal kar vnaprej. Ne spomnim se, da bi Vojko enkrat samkrat rekel »ne«.

Po duši je bil Vojko ambasador. Čudežni svet lepot iz ptičjega sveta in zavest o pomenu varovanja ptic je znal približati vsakomur. Blizu so mu bili predvsem otroci. Spomnim se akcije z ljubljanskimi vrtci. Kot bi mignil, je od zamisli prišlo do izvedbe, in otroci so lahko kmalu opazovali ptice v ličnih krmilnicah, bogato založenih s sončnicami, in seveda jih na vrtove niso postavljale vzgojiteljice. Bil je iznajdljiv in vem, s kakšnim navdušenjem je prišel vsako leto iskat plišaste ptičke, ki žvrgolijo in so razveselili najmlajše. Že v vrtcih je znal mlade navdušiti za pomoč pticam. To je bila Vojkova zelo priljubljena tema in bil je zaslužen, da so se na društvu vsako leto pekle pogače za ptice in izdelovale gnezdilnice. Vojko je rad pomagal na vseh področjih in v svojih dejanjih je bil humanitarac. Precej zadnjih let je bil prostovoljec na onkološkem inštitutu in tudi tukaj je uporabil ptice kot izjemno orodje za razveseljevanje ljudi. Videlo se je, da je pomagal iskreno, saj o tem ni govoril, in večina nas je izvedela za njegova udejstvovanja od pacientov na oddelkih, saj je s svojo komunikativnostjo hitro navezal stike z njimi. Komunikativnost se je hitro pokazala tudi na društvu. Dolgo je bil gonilna sila ljubljanske sekcije. Bil je pobudnik in kolovodja Kavk, kakor se je imenovala sekcija starejših članov, in njegova želja po potovanjih in spoznavanjih neznanega je imela vpliv na celotno družino. Danes zvečer sem opazoval kavke in v hipu so mi na misel prišle njihova vedrina, iznajdljivost in družabnost. Kot bi gledal Vojka.

Ptice so bile v hipu tema tudi na Univerzi za tretje življenjsko obdobje, saj je Vojko vneto širil znanje tudi med svojimi sošolci. Kako je biti njegov sošolec, sem izkusil na obročkovaškem tečaju in izpitu. Spomnim se, s kakšno vnemo je požiral znanje o pticah in obročkanju, in že takrat se je videlo, da bo obročkanje ptic kmalu ena izmed njegovih strasti. In ko je bilo izpita konec, je bilo treba takoj v akcijo. Preden smo se mlajši kolegi dobro zavedali, smo že imeli izdelane palice za mreže, saj je bilo pri njem reči in narediti eno in isto. V bistvu nas bi moralo biti sram, ampak Vojka je bilo v ekspeditivnosti res težko prehiteti. Njegova multifunkcionalnost je bila razlog, da se je na društvu pojavljal skoraj v vseh vlogah. Bil je tako član upravnega odbora kot zavzet in neustavljivi prostovoljec.

foto: Tomaž Mihelič

Sodelavec mi je povedal ganljivo izkušnjo, ki se je zgodila letos spomladi, ko je bil Vojko že zelo bolan. Spomladi ga je, nevede, da je v bolnici, poklical z namenom, da ga povpraša, če bi tudi letos lahko popisoval kosca na svoji ploskvi na Ljubljanskem barju. Seveda je prošnjo ob spoznanju, da je Vojko v bolnici, takoj umaknil, a Vojko je vztrajal, da bo mogoče popis vseeno lahko opravil. Domenila sta se, da počakata vizito in Vojko o tem povpraša zdravnika. Zdravnik se seveda ideje ni razveselil in čutilo se je, kako težko je bilo Vojku v hudi bolezni prvič nekemu reči ne.

Dragi Vojko, zelo te bomo pogrešali! Hvala ti za vsak trenutek, ki si ga delil z nami, in vedi, da je zaradi takšnih ljudi, kot si ti, ta naš svet lahko tako zelo lep.

Tomaž Mihelič

The global Partnership for nature and people

																Andorra	Argentina	Armenia	Australia	Austria	Azerbaijan	Bahamas	Bahrain	Belarus	Belgium	Belgium	Bhutan	Belize	Bolivia	Botswana	Brazil
																Bulgaria	Burkina Faso	Burundi	Cameroon	Canada	Canada	Chile	Cook Islands	Cote d'Ivoire	Croatia	Cuba	Cyprus	Denmark	Djibouti	Dominican Republic	
																Ecuador	Egypt	El Salvador	Estonia	Ethiopia	Falkland Islands (Malvinas)	Faroe Islands	Fiji	Finland	France	France	Germany	Gibraltar	Greece	Hong Kong	
																Hungary	Iceland	India	Indonesia	Iraq	Ireland	Israel	Italy	Japan	Jordan	Kazakhstan	Kenya	Kuwait	Kyrgyzstan	Latvia	
																Lebanon	Liberia	Liechtenstein	Lithuania	Luxembourg	Macedonia	Madagascar	Malawi	Malaysia	Malta	Mauritania	Mauritius	Mexico	Mexico		
																Montenegro	Morocco	Myanmar	Nepal	Netherlands	New Caledonia	New Zealand	Nigeria	Norway	Palau	Palestine	Panama	Paraguay	Paraguay		
																Philippines	Poland	Portugal	Puerto Rico	Qatar	Romania	Rwanda	Saudi Arabia	Serbia	Sierra Leone	Singapore	Slovakia	Slovenia	South Africa	Spain	
																Sri Lanka	Sweden	Switzerland	Syria	Taiwan	Thailand	Tunisia	Turkey	Uganda	Ukraine	United Kingdom	Uruguay	USA	Zambia	Zimbabwe	

